Constantin

Cheianu

Sex & Perestroika

CARTIER
book

Constantin Cheianu, scriitor, publicist, autor al volumelor *Luministul* (Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova pentru teatru, 1998), *Totul despre mine!* (Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova pentru proză, 1999), al piesei *Luna la Monkbery* (Golanii revoluţiei moldave) (Marele Premiu al Festivalului de Dramaturgie Naţională organizat de Teatrul „Satiricus”, 2008) și al altor piese de teatru și dramatizări montate pe scene din Republica Moldova și România.

Constantin **Cheianu**

Sex & Perestroika

Rotonda
CARTIER
book

CARTIER
Editura Cartier, SRL, str. Bucureşti, nr. 68, Chişinău, MD20l2.
Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr.24, sectorul 2, Bucureşti.
Tel/fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md
Cartier Roman LLC, Fort Lauderdale, SUA. E-mail: usa@cartier.md
www.cartier.md

Difuzare:
Bucureşti: Strada Toamnei, nr.24, sectorul 2.
Tel./fax: 2l0 80 5l. E-mail: romania@cartier.md
Chişinău: str. Bucureşti, nr. 68. E-mail: cartier@cartier.md

Cărţile Cartier pot fi procurate în toate librăriile bune din România şi Republica Moldova.

LIBRĂRIILE CARTIER
Casa Cărţii, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chişinău. Tel./fax: 34 64 61. E-mail: casacartii@cartier.md
Librăria din Centru, bd. Ştefan cel Mare, nr. 126, Chişinău. Tel./fax: 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. Bucureşti, nr. 68, Chişinău. Tel.: 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md
Librăria 9, str. Puşkin, nr. 9, Chişinău. Tel.: 22 37 83. E-mail: libraria9@cartier.md

Colecţia *Rotonda* este coordonată de Em. Galaicu-Păun
Editor: Gheorghe Erizanu
Lector: Valentin Guţu
Coperta: Vitalie Coroban după o fotografie de Nicolae Răileanu
Prepress: Editura Cartier

Constantin Cheianu
Sex&Perestroika
Ediţia a III-a, ebook, octombrie 2011

© 2011, Editura Cartier pentru prezenta ediţie.
Toate drepturile rezervate.Cărţile Cartier sunt disponibile în limita stocului şi a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii SEX&PERESTROIKA/ Constantin Cheianu; cop.: Vitalie Coroban. – Ch. : Cartier, 2011. Ed. a 3-a. – 189p – (Colecţia „Cartier ebook”).
E-book.
ISBN 978-9975-79-712-2
821.135.1(478)-4 Cheianu
C 40

Dat afară de la „Literatura și Arta”

Abia am apucat să trăiesc în comunism și a venit libertatea!

Pe bune, am fost o generaţie predestinată. Altele se lansau în epoca unui Secretar General al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și tot pe timpul domniei lui se pensionau. Cel mult, puteau să mai prindă un al doilea Secretar General. Noi am absolvit facultatea în 1982, iar în următorii trei ani, trei Secretari Generali au dat ortul popii! Cum să nu crezi într-o misiune specială a generaţiei noastre?!

Aceea de a consfinţi sexul la birou, de pildă.

Vă spun, am avut până astăzi vreo patru locuri de muncă în comunismul decrepit și cam tot atâtea *joburi* în capitalismul sălbatic. Numai la „Literatura și Arta” nu a fost posibil sexul la birou, dar asta pentru că am lucrat acolo în perioada în care *perestroika* încă nu ajunsese la Chișinău.

În anul 1987, redactorul-șef Nicolae Dabija m-a alungat de la „Literatura și Arta” pe motiv că „am îndrăznit să-l contrazic în redacţie pe Ivan Grosu de la Comitetul Central”. De fapt, m-a concediat pentru că, dacă mai rămâneam pe acolo, nimic nu m-ar fi împiedicat să fac sex la „Literatura și Arta”. Numai așa puteai aduce *perestroika* în redacţia noastră!

Fiindcă m-am angajat la Uniunea Teatrală, acolo am făcut-o să triumfe!

S-a întâmplat într-un an de graţie, în veci gloriosul 1989. Așa este, anul Revoluţiei de Catifea din Cehoslovacia, anul căderii Zidului Berlinului și anul revoluţiei române.

Anul când am făcut pentru prima dată sex la birou!

Beţele libertăţii

O să vă spun cum s-a întâmplat.

Începutul l-am pus la primele mitinguri pro-perestroika de la Teatrul de Vară. Aveau atâta succes, încât se petreceau și iarna la Teatrul de Vară. Iar în primăvara lui 1989 ne-am mutat în centrul capitalei, în Piaţa Biruinţei, acolo unde foarte curând aveam să ne atingem scopul, acela de a intra în vizorul miliţiei. Ne băgam peste tot unde puteam mânca bătaie: la Comitetul Central, lângă Ministerul de Interne, în faţa monumentului lui Lenin.

Miliţienii aveau motorașe subsuoară, ai fi zis, și ne turnau bastoane în cap cu nemiluita.

„Democratizoare”, li se spunea, nu știu de ce, acestor beţe negre și masive cât niște tractoare sovietice. Cică erau „din cauciuc”, dar nu elasticitatea era calitatea lor de bază. Inflexibile și neînduplecate ca și regimul, așa erau!

Când am descoperit pentru prima dată miliţieni cu bastoane în Chișinău, ce șoc a fost! Așa ceva nu mai văzusem decât la televizor, la poliţiștii din Vest. Ce căutau ele, oare, pe la noi?

Nici miliţienii nu păreau foarte împrieteniţi la început cu atributele inedite. Nu știau să le mânuiască, le doseau după picioare, le purtau demonstrativ de mijloc, nu de mânere. Ideea că miliţia sovietică este prietena poporului le intrase în cap poate mai profund decât nouă, și acum se simţeau trădaţi de cei care îi dotaseră cu ciomege. Când nu puteau fi văzuţi, făceau uz de ele pe post de scărpinătoare ori se împungeau între ei. Așa se mai distrau, miliţienii.

Într-un cuvânt, se purtau astfel de parcă bastoanele acestea erau ultimul lucru la care cetăţenii trebuiau să se gândească. Aveai impresia că sunt gata în orice moment să le arunce, pe ascuns, sub primul tufiș întâlnit.

Teatrul acesta însă nu avea cum să ne inducă în eroare. Cât luptase cu bandiţii și cu spionii, miliţia noastră se descurcase foarte bine fără așa ceva. Acum se împăunase cu ele și era clar că nu băieţii răi sunt cei vizaţi. Noi, tipii cuminţi și educaţi, eram ţinta.

Ne-a fost atât de rușine pentru statul nostru.

Nu avea deloc nevoie de așa ceva, eram destul de speriaţi și fără spectacole din astea. Frica era atât de temeinic înșurubată în fiinţa noastră, eram atât de blânzi și de apatici. Bine, să zicem că i-am părut obraznici și a avut ideea să ne cuminţească. Ar fi putut, cel puţin, prevedea o versiune de bastoane așa, mai soft, niște bastonașe mai tandre, pentru început, deci ceva mai uman.

Nu, s-a gândit din start la o chestie mortală!

Între starea de prieten și cea de dușman, statul nostru ne sugera că nu acceptă compromisuri. La fel ca și taţii paranoici, care, agasaţi de copiii lor, nu iau în calcul ideea unei discuţii sau a unei palme la fund, ci se reped direct la bâtă, statul nostru dezaxat recurse și el la soluţia extremă.

Bastoanele văzute în premieră ne-au dat, pe de altă parte, senzaţia reconfortantă a unui mic triumf. Un stat care obișnuia să facă toate măgăriile pe ascuns, cu armele bine camuflate, acum le scosese la vedere. Își dezgolise, de fapt, slăbiciunea.

Beţele acestea au fost, dacă vreţi, primele vestitoare ale libertăţii.

Era mai bine, firește, să fii loial regimului, aveai numai de câștigat, cu puţină lingușeală te alegeai și cu medalii. Dacă ieșeai în piaţă să pui întrebări incomode, poftim, te tratau cu bastoane ucigașe.

Cu un buzdugan negru din astea puteai omorî și un cal, darămite un democrat!

Alegerea, cum vedeţi, nu era foarte vastă: ori medalii la piept, ori ciomege în cap.

(Mai târziu, aflat în străinătate, aveam să văd cum arată bastoanele poliţiștilor din vest. Adevărate prietene ale poporului, în comparaţie cu dușmănoasele măciuci sovietice.)

Lungi de aproape un metru, groase de trei centimetri, acestea erau – și aici e latura lor pozitivă – destul de incomode pentru cei ce le mânuiau. Ca să-ţi faci elan să-l plesnești pe un derbedeu de demonstrant cu o bâtă din astea, era nevoie de spaţiu, nu glumă. Și, fiindcă bravii miliţieni nu-l aveau întotdeauna la dispoziţie, se alegeau ei înșiși, de cele mai multe ori, cu o grămadă de vânătăi provocate de colegi ori de propriul baston.

Se autoflagelau, domnule, ca proștii!

Să fim de acord, așadar, că nici miliţienilor nu le-a fost foarte ușor. Nici ei nu au fost scutiţi de șocuri. Obișnuiţi să aibă de a face cu bandiţi și recidiviști, acum erau siliţi să-i înfrunte pe niște oameni cu care nici superiorii lor nu știau cum să se poarte. Noi nu-i înjuram, vorbeam frumos, rosteam cuvântări. „Ce dracu să le faci ăstora, oftau derutaţi miliţienii, cum să le dai în cap?” Mai ales că se găsea câte unul dintre noi care, pur și simplu, le zdrobea inimile. „Cum de îndrăznești să dai în mine, le zicea, dai în părinţii tăi!” Fiţi de acord, așa ceva nu prea auzi din gura unor bandiţi.

Le-a fost foarte greu, într-un cuvânt, miliţienilor la început. În timp însă lucrurile nu au stat pe loc, iar mâna de miliţian s-a rafinat. I-a costat niște eforturi, dar până la urmă au știut să te pocnească astfel încât să simţi că, totuși, te respectă.

Nu a durat însă. Cum mitingurile se înmulţeau, iar neobositul KGB nu uita să tot infiltreze provocatori, rafinamentul a fost aruncat la lada de gunoi. Iar când s-au făcut „poliţiști”, miliţienii au epuizat toate rezervele de respect. Acum dădeau în noi mai rău decât în bandiţi, și asta pentru că nu le inspiram nicio frică, iar poliţiștii îi respectă doar pe cei de care se tem.

Un pantof pierdut în busculadă

La mitingul de la 12 martie 1989 din Piaţa Biruinţei, miliţia noastră încă nu învăţase să ne bată ca lumea cu bastoanele, iată de ce aveau să intre în acţiune militarii. Şi s-a produs prima ciocnire istorică a demonstranţilor cu armata lângă Comitetul Central, în urma căreia s-au înregistrat pierderi masive de agrafe, nasturi şi şepci. Fiindcă eu mi-am rătăcit un pantof în busculadă, mă puteam liber considera martir al neamului.

Mi-l pierdusem pe lângă Karl Marx şi Friedrich Engels, într-un cuvânt. Vreau să spun, lângă picioarele monumentului celor doi, o compoziţie sculpturală din faţa CC, care îi reprezenta pe conducătorii proletariatului mondial stând solemni la taclale pe o bancă de bronz. Lângă încălţămintea unuia dintre titani îmi voi fi abandonat, probabil, pantoful maroniu cu bot turtit şi „cu platformă”, parcă-l văd şi astăzi.

Ce se întâmplase, de fapt?

Totul a început în Piaţa Biruinţei, unde vreo treizeci de mii de fani ai *perestroikăi* se adunaseră la monumentul lui Lenin, mult mai mulţi decât alte dăţi şi de aceea atent monitorizaţi de o armată de miliţieni, postaţi între noi, Lenin şi Casa Guvernului.

Nu mai văzusem atâta miliţie adunată la un loc!

Mitingurile erau o chestie de import, nici noi, nicioamenii legii nu aveam habar ce trebuie să facem, nu exista un scenariu stabilit dinainte, nicioratori numiţi. Dacă am fi avut un microfon, cel puţin, la dispoziţie, energiile mulţimii puteau fi canalizate cumva. Spre vociferarea unor slogane, de pildă, spre o coerenţă a protestului. În lipsa mijloacelor tehnice, tot ce puteam face era să articulăm sunete din epoca premergătoare celei în care omul a început să vorbească. Huiduieli, flueirături, strigăte, mârâituri, ţipete, chiote, tropăit, fluturat din pumni.

Aşa a început democraţia la noi.

Fiindcă iniţiativa ne aparţinea, regula era simplă: trebuia să străpungem filtrele de miliţieni, să ajungem la tribună, locul sfânt rezervat lui Grossu şi Biroului Politic, de unde să ne lăsăm evacuaţi cât mai spectaculos.

Era o scenă atât de bizară aceea în care nişte miliţieni se încăierau cu unul dintre ai noştri. Nu făcea deloc parte dintre cele pe care le vezi în fiecare zi, avea ceva de film, iată de ce priveliştea îţi dădea fiori de fiecare dată. Numai că, în loc să-l aresteze pe cetăţean ori să-l împuşte, cum te-ai fi aşteptat, miliţienii îl aruncau, pur şi simplu, de pe parapet. Aici, frisoanele se prefăceau în extaz.

Peste doar câteva luni, la 27 august, în aceeași piaţă, se va fi desfășurat, „cu voie de la miliţie”, Marea Adunare Naţională, și atunci la tribună va fi urcat, nestingherită, toată crema patrioţilor moldoveni.

Pe care nu îmi amintesc să-i fi văzut la ciomăgeala din 12 martie!

Și la 12 martie puteai sta, la o adică, la acea tribună vreo trei secunde, dar numai cu condiţia să accepţi niște pumni de miliţian în plină figură. Micul culoar dintre statuia lui Lenin și parapetul tribunii era un fel de loc sacru, acolo nu avea acces decât Biroul Politic, dar și acela de două ori pe an – la 7 noiembrie și la 1 mai.

Părea un fel de fragment din mausoleul lui Lenin, adus special de la Moscova, având înmagazinat în el, ai fi zis, ceva din moaștele conducătorului proletariatului mondial, un deget de la picior sau, poate, câteva șuviţe de păr. Și când în spaţiul acesta, destinat „faraonilor”, în locul mutrelor de beton din Biroul Politic, își făcu apariţia, la un moment dat, figura unuia dintre protestatari, a fost ca un scurtcircuit. Ne-a săgetat pe toţi!

Și, brusc, tribuna cu tot cu Lenin s-a desacralizat în ochii noștri și nu a mai fost decât un banal morman de piatră! Ne-am simţit ca și aspiraţi printr-o ţeavă uriașă spre tribuna aceea! Era fascinant să vezi cât de ușor te poţi face erou: trebuia să urci acolo și, obligatoriu, să te lași evacuat de miliţieni. Numai așa, o porţie bună de aplauze și ovaţii îţi era asigurată!

Odată îmbrâncit unul de-ai noștri, miliţienii tăbărau asupra altuia, în timp ce primul urca din nou în ovaţiile mulţimii.

„U-u-u!… Fiu-u-u!…”

Bună chestie!

Fix așa ne jucam în copilărie „de-a tronul”, când unul dintre noi se cocoţa pe un mal ori pe un zid de zăpadă înghеţată, proclamându-se „pe tron”, moment în care ceilalţi tăbăram asupră-i ca să-l „detronăm”. Imediat, locul rămas vacant era preluat de alt „rege” și venea rândul să ne aruncăm cu toţii asupra lui.

Un joc animat, ce mai, deși nu ai spune că e plin de varietate. Te saturi destul de repede, așa cum s-a întâmplat și la mitingul de la „tronul” lui Lenin. În dramaturgia protestului nostru se simţea nevoia unei dezvoltări, iar ceea ce s-a produs s-ar putea numi, de fapt, „nodul acţiunii”. A fost în momentul în care unul dintre cei ajunși la tribună strigă ceva neauzit, înainte să fie înșfăcat de miliţieni și expediat în braţele noastre. Transmis

din gură în gură, mesajul lui era acesta: „Să mergem să protestăm la Comitetul Central!”

Armata Sovietică intră în acţiune

Ca la un semnal, fruntea celor ce asaltau tribuna renunţă la asediu și, alcătuind un grup compact, străbătu mulţimea până către marginile ei dinspre strada Gogol (azi Bănulescu-Bodoni). Acolo, nucleul acela de oameni se metamorfoză în capul masei imense și avansă, hotărât, pe bulevardul Lenin. Mișcarea lor se transmise, în impulsuri, în mulţime și uriașa „omidă” fu propulsată înainte.

Miliţienii de lângă Lenin au rămas mască.

Măi, să fie! Nu erau deloc pregătiţi pentru atâta spirit de improvizaţie cât arătasem, după ce ne lăsară să înţelegem că sunt dispuși să se joace cu noi „de-a tronul” până seara. Ce abătuţi s-au mai făcut! Niciodată nu mai procedaserăm în halul acela fără de hal. Numai bandiţii erau în stare de figuri atât de perfide.

În clipa următoare însă s-au pus numaidecât și ei în mișcare. Primiseră ordin. A venit rândul nostru să fim nemulţumiţi de așa prestaţie. Ne-am amintit că nici ei nu probaseră alte dăţi atâta creativitate.

Pușlamalele, ne ghiciseră intenţiile și ordinul primit a fost, fără îndoială, să ajungă ei înaintea noastră la Comitetul Central! Cum noi avansam pe bulevard, ei o luară prin parc, pe un traseu paralel cu al nostru. Noi pe carosabil, ei prin grădini.

Aici nu ne-a mai ars de glume.

Văzând că grăbesc pasul, am accelerat și noi. Drept răspuns, ei au luat-o la sănătoasa de-a binelea. Am rupt-o și noi din loc… Nu, mai întâi i-am fluierat și huiduit pentru că aleargă ca nenormalii, după care ne-am pus pe treabă. O liniște amenințătoare se lăsă, covârșită o secundă mai târziu de un vuiet care ne sperie pentru început.

„Ce dracu, dau cu tunul?”, ne-am întrebat.

Apoi am înţeles. Vuiau „tunurile” noastre, cele treizeci de mii de perechi de pantofi și cizme!

Când am realizat ce purtăm în picioare, am călcat și mai apăsat!

Și dacă ne înfricoșase pe noi, era clar că miliţienii făcuseră în pantaloni!

Eram la un fel de probă olimpică, alergat 800 de metri, atâţia câţi despart Casa Guvernului de Comitetul Central.

800 de metri garduri – pentru ei, 800 de metri plat – pentru noi!

Noi galopam pe bulevard, galonaţii se strecurau printre arbori, sărind peste bănci, peste arbuști, speriind plimbăreţii întâlniţi. Și nu ai zice că erau făcuţi ca niște balerini, aveau constituţia moldoveanului tipic: scunzi, crăcănaţi, burta revărsată peste centură, ochi căprui plini de gol. M-au făcut să-mi amintesc de paznicii din colhoz, cei care răsăreau întotdeauna ca din pământ când veneam cu alţi copii la furat cireșe ori piersici. Faptul că un om în toată firea ajungea să fugă ca un copil te bulversa cu nefirescul ei. Numai că el alerga cu impetuozitatea unui tanc, și asta deja te paraliza, pur și simplu.

Miliţienii cu goana lor smintită mi-au amintit de paznicii din colhoz și ce bine că de data aceasta mă aflam la adăpostul celor treizeci de mii.

Cu conștiinţa post-factum de astăzi, îmi spun că, în momentul în care i-am pus așa de bine la treabă, ar fi fost o chestie să recurgem la o manevră de înșelare. De pildă, în plină goană, să facem brusc stânga-mprejur și să o luăm înapoi spre Lenin și Casa Guvernului. Precis nu s-ar fi putut redresa cu burţile lor! Iar dacă s-ar fi, o luam din nou către CC. Și iar spre Casa Guvernului!…

I-am fi plimbat așa până cădeau laţi, *menţii* dracului! Animalele!

Atunci însă prea eram preocupaţi să ajungem primii la CC, ca să ne mai gândim la stratageme. Acolo ne aștepta, știam, medalia olimpică de aur.

Iată cum se derula proba. În dreptul parcului, pe atunci Puşkin, avangarda noastră alerga în pas cu ei. La cinematograful „Patria” îi devansam deja. După „Patria”, ai noștri abandonară bulevardul, tăind pe diagonală peluza din faţa CC-ului.

Parcă ar fi plecat pe ipotenuza unui triunghi drept, vârful căruia împungea scările CC-ului. Pe catetă veneau cu limba scoasă miliţienii.

„Să ajungem la CC! îmi repetam gâfâind… Să ajungem la CC!… Să ajungem la CC !…”

Scena dobândea respiraţie epică, cum bine observaţi, iată de ce ajung să filmez totul dintr-un elicopter imaginar. De acolo văd cum vârful avangărzii noastre se apropie, în ralanti, de treptele CC-ului, în timp ce miliţienii de pe catetă mai au de parcurs zeci de metri până acolo. În urma avangărzii, oamenii-gândăcei se răspândesc pe toată peluza, unii se împiedică și cad pe jos, generând un carambol după altul. Un tip aleargă în direcţia monumentului lui Marx și Engels, apoi o ia, brusc, spre treptele CC… oh, eu sunt acela!

Schimbare de cadru.

Din spatele avangărzii văd cum vârful acesteia urcă vijelios scările CC, zeci de spinări îndârjite copleșesc treptele una după alta, făcându-și drum spre fortăreaţa CC-ului, câţiva metri o mai despart de intrare și…

Schimbare de cadru!…

Ce-i asta?… Ce se întâmplă?…

Brusc, palierul din faţa intrării în CC se cocoșează cu tot betonul pe care îl are în faţa avalanșei de oameni, încât prima linie alor noștri se cabrează crispat în faţa teribilului obstacol și, după un fel de stop-cadru, este dată peste cap…

Cine a ridicat acest zid, de unde naiba s-a luat, nu a fost niciodată acolo?!

Nu e unul din beton, e din căști și scuturi de metal, dotat cu o treierătoare de bastoane turbată!

Ai fi zis că apăruseră din neant!

Pentru început, nici nu i-am văzut de pe treptele de jos unde eram, și-au anunţat intrarea prin urletele alor noștri. A trebuit să fie doborâte câteva rânduri de demonstranţi de pe treptele de sus ca să-i putem vedea de la baza scării.

Eram cu vreo zece metri mai jos de valul acela zdrobitor și scena nu era dintre cele reconfortante. Mai întâi nu au fost de văzut decât scuturi, căști și bastoane. De după toate acestea se arătară, mai târziu, jumătăţi și sferturi de ceea ce ar fi trebuit să fie niște chipuri omenești: expresii feroce, deschizături strâmbe de guri, bulbi de ochi
injectaţi.

Toată alcătuirea aceasta blindată, adevărată combină de secerat oameni, mușca din rândurile de demonstranţi, care, odată ajunse în bătaia secerătoarei, păreau să fie înghiţite de aceasta.

Doborau totul în calea lor, nici chiar miliţienii întârziaţi de pe catetă nu erau cruţaţi.

Miliţia moldovenească fu dată la o parte și Armata Sovietică intră în acţiune.

A fi un tub de „Colgate”

Avangarda fu oprită și respinsă, bineînţeles, numai că din spate veneau în valuri toate cele treizeci de mii.

În ce mă privește, avui proasta inspiraţie să mă pomenesc între avangarda care era respinsă și miile ce avansau nestăvilite în sens opus. Am trăit în acel moment o senzaţie irepetabilă, m-am simţit pentru o fracţiune de

secundă un formidabil tub de „Colgate” și am fost sigur că, în clipa următoare, pasta îmi va ţâșni prin toate orificiile.

Se întâmpla lângă monumentul lui Marx și Engels, acolo mă pomenii brusc umflat de mulţime și am văzut clar cu ce intenţie: vroia să dea cu mine și cu alte câteva zeci de prost plasaţi de păduricea de beţe negre, care ne așteptau, nerăbdătoare, pe treptele de la CC.

Lucrul pe care ni-l doream cel mai mult în timpul ciocnirilor cu miliţia era să ajungem la „primul sânge”, adică vreun rănit-doi, căci numai treaba asta detensiona, parţial, atmosfera. Odată rănit careva, mulţimea se dădea înapoi, proferând blesteme, iar miliţienii și soldaţii se blocau, miraţi parcă de boacăna comisă. Iată de ce m-am rugat pătimaș să fie cotonogit de urgenţă cineva.

Și așa, cu o secundă înainte să fiu aruncat pradă vârfurilor de suliţe negre, cum procedau dacii cu tinerii eroi sacrificaţi zeilor, se auzi că sunt doi răniţi. Mulţimea smintită mă lăsă să cad pe dalele din faţa CC-ului și se repezi să-și ia în primire eroii.

Odată aterizat, mă simţii brusc mai ușurat decât la decolare.

Unul din cauciucurile trenului de aterizare, băgai de seamă, era lipsă.

Pantoful meu botos rămăsese undeva, între cer și pământ. Poate mai era târât de protestatari.

Toată asistenţa era mai interesată de răniţi, bineînţeles, decât de pantoful meu, așa că m-am grăbit și eu într-un picior către punctul de atracţie. Speram cu toţii să primim niște răniţi adevăraţi, laţi la pământ, într-o baltă de sânge. Este inutil să mai precizez că, în adâncul sufletului, ne doream să fie niște împușcaţi veritabili, chiar dacă nu se auzise nicio împușcătură.

Vai, când l-am văzut pe unul dintre ei mișcându-se destul de zglobiu, cu faţa în sânge, ca după o bătaie ordinară, am fost așa de dezamăgiţi. Avea doar capul spart și singura consolare era că, în starea aceasta de rănit precar, încerca totuși, din răsputeri, să se facă de folos. De pildă, se lăsa târât de niște femei urlătoare către rândurile de soldaţi. „Vedeţi ce-aţi făcut, vedeţi?!”, vociferau ele.

Ce mai, ne plăcea băiatul.

Mai puţin cealaltă victimă, o femeie care avea nesimţirea să nu ascundă că pe ea chiar o doare! Ședea trântită ca o păpușă dezarticulată pe treptele de la CC și nu reacţiona cu desăvârșire la cuvintele de încurajare pe care i le adresam. Părea să nu mai dorească nimic pe lume și ne-ar fi arătat cu

bucurie că îi este în cur de mitingul nostru dacă respectiva parte de corp nu i-ar fi fost printre cele mai afectate.

Nu ne-a plăcut deloc tipa, într-un cuvânt, cu comportamentul ei așa de neeroic. Culmea era că nu lăsase să-i curgă nici măcar un strop de sânge!

Dacă mai zăcea pe acolo, ne-ar fi demoralizat cu desăvârșire și bine că s-au găsit vreo doi nervoși, care, umflând-o, au depus-o în tufișurile de lângă „Patria”, cât mai departe de privirile noastre. După care am putut să-l băgăm cât mai în faţa soldaţilor încă turbaţi pe rănitul nostru exemplar.

Tipul sfârși, în cele din urmă, prin a ne dezamăgi, la rândul lui. Începu, prostul, să se dea în spectacol mai mult decât era cazul. Nu mai obosea să se mire de precizia cu care fusese altoit cu bastoanele. Era pregătit să repete povestea de fix treizeci de mii de ori, câţi eram pe acolo.

Am fi dat mult să-l care și pe el cineva în tufișuri.

Ah, dacă s-ar fi găsit un alt rănit în locul lui, numai că unul împușcat de-a binelea, poate chiar mort, dar tot așa de băgăreţ!

În fine, interveni un moment de acalmie și puțin a lipsit ca să nu degenereze totul într-un soi de fraternizare cu soldaţii și miliţienii. Acum, fiindcă nu mai era îmbulzeală, iar militarii se potoliseră, cei care se aflaseră în spatele mulţimii se putură deplasa nestingheriţi în faţă, ca să-și vadă de aproape călăii. Veneau să culeagă detalii cu care să-și impresioneze mai târziu rudele și prietenii, în povestirile despre cum ei se aflaseră în primele rânduri.

Era pentru prima dată când cea mai a poporului armată din lume își bătuse – și rănise! – poporul. Ne-am dat foarte aproape de ei ca să-i examinăm. Era așa de ciudat să descoperi că nu sunt niște extratereștri. Ori niște fasciști cu svastici.

Atunci ne-am permis răutatea de a trece în revistă aspectele comice ale atacatorilor noștri. Chiar ne-a amuzat pe bune să descoperim cât de primitiv echipaţi, în comparaţie cu poliţiștii din Occident, erau acești militărași. Nici nu aveau un echipament special, purtau mantale mătăhăloase de culoare brună, aveau cizmele și căștile soldățești cele mai ordinare, ultimele mai șezând penibil pe vârful unor șepci masive, cât niște turbane.

Scuturile erau de-a dreptul dezolante: nu tu un metal mai șlefuit, nu tu un plastic mai fiţos, aveau aspectul celui mai banal metal neprelucrat, semănau cu tabla pentru acoperișuri.

Mă gândesc că, dacă am fi un popor mai sănătos la cap, lucrul cel mai bun pe care îl puteam face în acea împrejurare, dacă tot nu am fost în stare

să forţăm intrarea în CC, era să izbucnim, toate cele treizeci de mii, într-un hohot de râs năprasnic și victorios în faţa acelor caricaturi. Precis puneam pe fugă Armata Sovietică!

Nu, nu am râs. Noi am ales să ne simţim profund ofuscaţi de tratamentul cu niște scule așa de artizanale. Nu eram deloc împotrivă să mâncăm bătaie, dar chiar așa…

Nici măcar cu gaze lacrimogene nu au dat în noi!

În pauza instaurată, una dintre protestatare nu găsi nimic mai bun decât să-i compătimească pe soldaţi: „Copiii ăștia nu au nicio vină, au fost trimiși pe capul nostru de bandiţii de generali!” Fiindcă nu înţelegeau nicio iotă, „copiii” ruși continuau să afișeze priviri de gheaţă. Un glumeţ dintre ai noștri își făcu curaj să ciocănească, eroic, o bătută pe unul din scuturile lor și am văzut că i-a costat mult să nu-i dea omului o formă dreptunghiulară strângându-l între scuturi.

Atunci am decis că bătuta moldovenească repurtase victorie asupra scuturilor ruseşti și că, prin urmare, e momentul să-mi recuperez pantoful.

Ajuns, într-un picior, lângă Marx și Engels, nu găsii acolo decât o agrafă, doi nasturi și un pix strivit, care nu au fost în măsură, bineânţeles, să-mi redea liniștea.

În acel moment, am remarcat contrastul scandalos dintre clocotul nostru revoluţionar încă viu și calmul burghez pe care îl etalau cei doi bărboși de bronz. Acum ne schimbaserăm cu locurile, de data aceasta noi făceam revoluţie, iar paraziţii de ei păreau să întruchipeze clasa dominantă și reacţionară. Un fel de Ludovic al XIV-lea stând de vorbă cu ţarul Nicolai al II-lea. Tocmai buni de tras în ţeapă!

Autorul sculpturii ne complicase fără să vrea situaţia. Era o lucrare vag inovatoare, clasicii nu se aflau undeva sus pe un soclu, cum cereau canoanele realismului socialist, de unde să ne privească, infatuaţi, zădărându-ne astfel cu aplombul lor. Erau impardonabil de accesibili, deloc patetici și, oarecum, inofensivi, acolo, printre noi. Puteai liber să-l apuci de nas pe Marx, ori să-l gâdili la ouă pe Engels. Și ca dimensiuni erau foarte umani, ne separa o proporţie de doar 1 : 1,5. Puteau trece drept niște protestatari, care, pur și simplu, își luaseră o pauză de gândire.

Gluma pe care a făcut-o unul dintre demonstranţi a fost să-i ardă un pumn greu, venit parcă dinspre Karl Marx-ul de bronz, altui protestatar, care tocmai îl îmbrăţișase de umeri pe Engels. Băiatul, până a se prinde, începu să se înălbească la chip.

Gesturile acestea, ca și acela al unora care se așezau între cei doi clasici, interpunându-se în dialogul lor cu câte o strâmbătură sau un gest indecent, ni se păreau totuși superflue.

Cum s-a văzut mai târziu, acești temerari de ocazie nu erau decât niște kaghebiști puși special să ne aţâţe. O făceau cu un zel oarecum exagerat, și astăzi îmi dau seama că era din cauză că nu se puteau, pur și simplu, bucura ca și noi de protestul, în general, izbutit.

Statul se luase la trântă cu noi

Până la urmă, ne-am lăsat păgubași și o luarăm spre casele cui ne are, discutând în grupuri cum să găsim duminica viitoare ac de cojocul soldaţilor.

În ce mă privește, flegmatic cum sunt, nu m-am grăbit să mă amestec cu ceilalţi, mai ales că îmi lipsea un pantof. Chiar dacă l-aș fi avut, ideea să mă mai expun în faţa unor soldaţi smintiţi, care Dumnezeu știe cu ce puteau să ne uimească peste o săptămână, nu îmi surâdea.

Statul îmi declarase război deschis, am înţeles foarte bine lucrul acesta, nu aveam nevoie de probe suplimentare. Încă o ciocnire cu soldaţii nu ar fi însemnat decât niște vânătăi în plus, și eu îmi doream un salt calitativ.

Analizând lucrurile la rece, am văzut că se întâmplase ceva epocal, de fapt. Statul sovietic se încăierase cu noi! În loc să ne împuște ori, cel puţin, să ne aresteze, cum obișnuia ori de câte ori i se năzărea că îl tracasăm, se luase la trântă.

Nu era acesta un semn clar de respect?!

De fapt, ceea ce vroia statul era să avem o înţelegere: „Nu vă băgaţi”, ne sugera cu referire la Piaţa Biruinţei. „De acord”, i-am zis eu, mai ales că existau atâtea alte locuri de băgat.

Chit că tot statul a fost acela care, peste doar câteva luni, la 27 august, avea să zică „Acum, băgaţi-vă!”, cu referire la aceeași piaţă. Și s-a făcut Marea Adunare Naţională. Și piaţa a ajuns să se cheme „a Marii Adunări Naţionale”.

Peste alte câteva luni însă, la 10 noiembrie, statului îi veni din nou să zică „Nu vă băgaţi”, cu trimitere la Ministerul de Interne, și fiindcă nu i-am dat ascultare, ne-a cotonogit rău de tot. A lipsit puţin să împuște în noi.

Ideea era că, de fapt, nu trebuie să facem nimic, statul își lua totul asupra lui. Se oferea cu toată generozitatea să fie și reacţiune, și revoluţie, la alegere. Ori ambele concomitent. Adică, făcea tot ce doream noi și încă pe

banii lui. Nu trebuia decât să-l privim și să primim. Eventual, să-l aplaudăm.

Unora li s-a părut o chestie așa mișto.

Mai puţin mie. Să depind de capriciile unui stat așa de schimbăcios? Ce garanţie aveam că, într-o bună zi, nu îi vine, de pildă, să redenumească piaţa în „a Biruinţei” și să nu mai dorească niciun fel de schimbări? Democraţie pe degeaba se găsește – ştiţi și voi foarte bine – acolo unde caşcavalul este la același preţ.

Mi-am analizat posibilităţile, mi-am cântărit șansele. Am văzut că redute de cucerit se găsesc peste tot: în ziare, la serviciu, în teatrul naţional, în stradă, în literatură, în blocul în care locuiam. Pentru că peste tot era neadevăr, și peste tot neadevărul acesta era păzit de câte un mic comitet central.

Vouă vă place să vă bateţi cu militarii? Foarte bine, eu, vorba lui Lenin, voi merge pe altă cale. Eu voi eroda regimul din interior, ca o carie.

Să fii nemulţumit de toţi și de toate, să-ţi exprimi mereu și peste tot dezacordul, să sfidezi, să nu te temi să spui adevărul, să critici, să întârzii la serviciu, să înfrunţi superiorii, să sabotezi locul de muncă socialist, să faci sex la birou!…

„Make Love, Not War!”

Ei bine, da!

Să faci sex la serviciu!

Când, în biroul de la Uniunea Teatrală, mâna mea a pătruns în chiloţii Marcelei Bevziconi, punându-mă în faţa conflictului clasic dintre sentiment și datorie, am optat pentru singura soluţie posibilă: datoria. Eram obligat să compromit comunismul.

Mai târziu, când am văzut că nimic – nici articolele publicate în ziar, nici protestul în piaţă – nu are efectul scontat și nu îţi dă sentimentul unui triumf asupra sistemului, comparabil cu cel furnizat de amorul la serviciu, am realizat câtă dreptate a avut mâna mea. Mi s-a părut și mai perspicace peste ani, când am văzut în ce fundătură ne-au dus noii guvernanţi.

Așa că am făcut sex la Uniunea Teatrală.

Staţi însă că, până atunci, urma să ajung într-un picior acasă, la 12 martie 1989, trebuind, în troleibuz, să fac puţin teatru. Numai așa, strâmbându-mă de o durere închipuită, i-am făcut pe călători să înţeleagă că nu de flori de cuc mi-a venit să umblu prin oraș fără un pantof.

Laudă domnului că nu aveam ciorapul găurit, ca și domnul Paul Wolfowitz, directorul Băncii Mondiale – vă amintiţi, tipul care, vizitând o moschee, a trebuit în prealabil să se descalţe. Şi atunci, toată lumea a văzut că regele Băncii Mondiale e gol, pentru că Paul Wolfowitz și-a etalat un ciorap plin de găuri. Adică, omul care ședea cu curul pe dolari și euro umbla cu ciorapi de boschetar.

Ce bine că nu a trebuit să-și scoată și pantalonii!

Pe scurt, eu nu aș fi suportat o asemenea rușine, la 12 martie 1989. Ar fi echivalat cu o cauză naţională găurită.

Ceea ce aveam totuși, atunci, în comun cu directorul Băncii Mondiale era o iubită, și cu asta toate asemănările se epuizau, pentru că Marcela Bevziconi a mea nu îmi era subalternă, cum i se întâmpla lui, și, cu atât mai mult, nu aveam cum să-i ofer adaosuri salariale ilegale, cum iarăși procedase urât Paul Wolfowitz.

Iubita mea era chemată să-mi fie complice, cu ea urma să consfinţim sexul la birou, un lucru care mă înalţă mult în raport cu mister Wolfowitz. Niciodată lui nu i-ar fi trecut prin cap să facă dragoste la Banca Mondială, așa cum am procedat noi cu Marcela Bevziconi la Uniunea Teatrală.

Criza financiară în care zăcem astăzi arată cât de mult a greșit domnul Paul refuzând să revoluţioneze locul său de muncă.

În ce mă privește, după afrontul adus de regim la mitinguri și un pantof pierdut, îmi doream, normal, o revanșă. Doar violând locul de muncă socialistă, răpindu-i din aura de sacralitate totalitaristă m-aș fi simţit răzbunat.

Pentru că scuturile soldaţilor apărau nu doar Comitetul Central și Casa Guvernului, ele apărau tot ce aparţinea statului nostru, căruia îi aparţinea totul. Inclusiv birourile de la Uniunea Teatrală în care lucram. Aici, unde realismul socialist făcuse atâtea victime!

Soldaţii apărau intrare, pereţi, duşumea, tavane. A fost atât de uşor să-mi imaginez câte unul stând de pază lângă fiecare scaun, masă, fotoliu, covor.

Numai că pe acest teren raportul de forţe se schimba.

Aici alte bastoane aveau câștig de cauză!

Indienii au inventat rezistenţa prin pacifism, eu am opus totalitarismului sexul la birou. S-a văzut mai târziu ce efect dezarmant are acest gen de rezistenţă asupra miliţiei, de pildă. E destul să vă spun ce schimbări a suportat aceasta după ce a devenit „poliţie”. Miliţienii anului 1989 înţelegeau să ne trateze cu bastoanele-tractoare în piaţă, în timp ce poliţiștii

anului 2001, de pildă, aveau să se transforme în niște voyeuri incurabili! Unul dintre ei, din paza Casei Guvernului, a stat sub ușa biroului în care făceam dragoste cu iubita mea din sediul cu pricina o oră întreagă. Ce triumfători l-am privit amândoi când ieșeam de acolo!

(O să vă relatez episodul detaliat la momentul cuvenit.)

Chiar cu asta trebuia să ne ocupăm la 12 martie 1989: să facem sex în piaţă, chit că era cam răcoare pe afară. „Make Love, Not War!” Le-ar mai fi trecut oare miliţienilor prin cap să ne îmbrâncească și soldaţilor să ne bastoneze?!

Și nici pantoful nu mi-l pierdeam!

Comunismul moldovenesc nu putea fi învins în piaţă, acolo eram la discreţia lui, iată de ce a trebuit atras pe terenul nostru. Așa cum am făcut eu.

Ostilităţile au început la Uniunea Teatrală, după care îl voi fi răpus, redută cu redută. Când am văzut că noua putere zisă democrată este impotentă și coruptă, mi-am continuat războiul. În cele din urmă, vom fi ajuns să ne iubim cu Marcela Bevziconi în Casa Guvernului, unde guvernanţii își vor fi cunoscut Stalingradul.

Nu și Berlinul, din păcate.

Bătălia finală planificam să aibă loc în chiar bârlogul fiarei comuniste, la Comitetul Central (actualul Parlament al ţării), în birourile de acolo, pe canapelele, fotoliile, mesele și scaunele acelea pline cu bășini comuniste. Nu s-a întâmplat nici până astăzi, și numai faptul acesta explică starea de grea suferinţă în care zace democraţia din ţara mea.

Și atât de puţin a lipsit să ajungem cu iubita să facem sex la Comitetul Central, căci începutul a fost atât de promiţător, cum vă veţi convinge ușor în capitolele apropiate. La doar un singur an de la Marea Adunare Naţională, în toamna lui 1990, aveam să facem cu ea un pas decisiv în direcţia în care îmi propusesem.

„Ah, Jolly Alon, Jolly Alon!…”

Peste un an ne vom fi insinuat, ca niște ilegaliști, în unul din fiefurile nomenclaturii comuniste moldovenești, hotelul Comitetului Central – îl știţi, acela care astăzi se cheamă „Jolly Alon” (și e tot al comuniștilor!) – unde, metaforic vorbind, îi vom fi tras o palmă bună regimului. În una din camerele de la etajul trei, pe unul din pereţi, am fi putut scrijeli liber „Aici ne-am iubit noi!…” și, în paranteză, numele noastre.

(Mă gândesc că, pe banii pe care îi voi câștiga pentru această carte, voi cumpăra hotelul „Jolly Alon” și voi instala o placă memorială lângă camera respectivă.)

În 1990, hotelul acela nu avea nici nume, nici firmă și părea tot atât de inaccesibil muritorilor de rând ca și CC-ul însuși. Interesant că, pe dinafară, clădirea în cauză era una din cele mai șterse și mai greu de remarcat în zonă, un bloc de locuit pentru clasa muncitoare, ai fi zis.

Înăuntru – stop mașina!

Odată intrat în hol, descopereai dotările și luxul pe care nu le mai găseai în niciun alt hotel din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească.

Cu trucuri din astea, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice a adormit vigilenţa a 220 de milioane de idioţi timp de șaptezeci de ani!

De când a început să se numească „Jolly Alon” și aparţine unui client al noilor comuniști, a fost dotat și pe dinafară, cum puteţi foarte bine vedea, cu podoabe arhitectonice. Acum îl remarci de departe, într-o armonie deplină cu stilul comuniștilor-capitaliști sălbatici de astăzi, care nu mai ascund, ci se dau în spectacol cu huzurul în care se lăfăie, pledând, totodată, mai fierbinte ca în comunism cauza celor mai săraci cetăţeni ai ţării.

Și cretinii aceștia îi votează într-o veselie!

De câte ori trec astăzi pe lângă „Jolly Alon” – și am grijă să o fac cel puţin o dată pe zi –, nu îmi pot refuza plăcerea să retrăiesc micul și acutul meu sentiment de învingător.

Așa că, până a vă spune cum am făcut pentru prima dată sex la birou, la Uniunea Teatrală, o s-o rog pe Marcela Bevziconi să aștepte puţin în veci adorabilul 1989, iar eu voi sări, momentan, cu o altă iubită, peste acel episod, în 1990, la întâmplarea din hotelul Comitetului Central.

Asta fiindcă veni vorba de protestul din faţa CC…

…Ah, „Jolly Alon”, „Jolly Alon”, cum cântă Suruceanu Ion! (O rimă beton, nu?… Poftim încă una: „Alon-Ion-beton”!…)

Era anul 1990, epoca ciocnirilor cu soldaţii se încheiase victorios cu două „happy end”-uri: Marea Adunare Naţională de la 27 august 1989, cu voie de la miliţie, și primele alegeri libere din primăvara lui 1990, cu voie tot așa.

(Aţi observat că, în istorie, de multe ori, ceea ce pentru o epocă este un „happy end”, marchează pentru următoarea un început de coșmar?)

Așadar, din primăvara lui 1990, ai noștri erau bine-mersi la guvernare, numai că se găvozdiseră în Casa Guvernului ca niște bursuci și nu aveau habar ce au de făcut cu puterea care le căzuse subit în cap. La doar 800 de

metri de ei, sediul CC continua să rămână un cuib în care nomenclatura clocea ouăle reacţiunii, ascuţindu-și ghearele – cum aveam s-o aflăm peste un an – pentru puciul din 1991.

Acum sediul acela părea și mai închis, și mai secret, și mai ameninţător, și mai greu de abordat.

Nu și hotelul CC însă, pe unde – surpriză! – începu să adie o briză a emancipării. Ca să nu cedeze principalul, Partidul Comunist admisese ceva liberalizare la hotelul care îi purta numele.

Dorea, astfel, să ne înșele vigilenţa și, putem spune, că figura i-a reușit.

Pantofi românești infecţioși

Nu uitaţi că eram în gingașa epocă a podurilor de flori, când fraţii din România începură să se arate, timid, pentru prima dată, în ultimii patruzeci și cinci de ani, prin Chișinău. Șansă a fost să fie printre ei și un cunoscut, pe atunci, critic de teatru de la București, domnul Victor Ernest Maşek.

Invitatul Uniunii Teatrale!…

Victor Ernest Maşek!…

Un om cu prenume profetic!

Urma să se întâmple ceva magic, de fapt, la Uniunea Teatrală. Ne aștepta întâlnirea cu o fiinţă mitică pogorâtă dintr-o ţară de basm.

Un român din România!

Puţine din trăirile cetăţenilor sovietici din perioada *perestroikăi* se puteau compara cu acelea de care aveam parte numai noi, moldovenii. Cel puţin, aripa gânditoare a societăţii noastre.

Ce altceva în afară de libertate, democraţie și, mai târziu, independenţă aveau de câștigat lituanienii, de pildă, georgienii, cazahii și toţi ceilalţi? Nimic.

Pe noi ne aștepta o recompensă suplimentară.

Și asta pentru că, în perioada sovietică, moldovenii au trebuit să urască ceva în plus faţă de ceea ce erau obligaţi să deteste, din oficiu, restul cetăţenilor sovietici.

Și încă să urască într-un mod interesant de sofisticat.

Împreună cu lituanienii, georgienii, rușii și toţi ceilalţi, noi trebuia să fim plini de intoleranţă faţă de imperialismul american, capitalismul în general, junta lui Pinochet, China lui Mao, disidenţii sovietici, precum și faţă de alte câteva chestii.

Moldovenii, în plus, mai aveau datoria patriotică să dispreţuiască un popor numai pentru că acela vorbea aceeași limbă ca și ei.

Și fiindcă, până în 1989, a trebuit să urâm ceva în plus, ne așteptam ca și recompensa, după 1989, să fie mai mare.

Mai ales că îndatorirea aceasta suplimentară ne costase atâta sfâșiere. Ţara pe care regimul sovietic ne-o alesese așa de neinspirat s-o urâm, România, în ciuda faptului că ne era o rudă apropiată, trebuia să fie, înainte de toate, o republică dușmănoasă, dublată de una obligatoriu frăţească, întrucât făcea parte din frumoasa familie a ţărilor din lagărul socialist.

Nu ne alesese o Nigerie ori o Thailandă oarecare!

Eram chemaţi, într-un cuvânt, să fim atât de subtili, încât, în suflet, să considerăm România un fel de „Dușmanul numărul 2”, după imperialismul american, iar pe faţă trebuia să afișăm o prietenie egală cu cea pentru alte republici și ţări din marea familie socialistă.

Dacă se întâmpla să participăm în comun la vreo reuniune a tuturor ţărilor democraţiei populare, la Moscova, de pildă, eram datori să mimăm că o credem perfect egală între egale. Libertatea de a o taxa ca pe o mizerabilă ne-o puteam îngădui nelimitat numai acasă, în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. Aici era destul să repeţi vreo vorbă de bine despre România rostită de cineva la Moscova și gata, nenorocirea îţi cădea în cap. Deveneai dușman al poporului moldovenesc (implicit, sovietic), nici mai mult, nici mai puţin, și s-a zis cu cariera ta, s-a zis cu liniștea, cu sănătatea. Ca să poţi iubi România, trebuia să ai viză de reședinţă oriunde în altă republică a Uniunii Sovietice, numai nu în RSS Moldovenească.

Pentru restul popoarelor sovietice și socialiste, România putea fi foarte bine o soră, noi nu aveam voie să o considerăm nici măcar așa, o oarecare, o străină.

Pentru noi, România nu putea fi altceva decât un gunoi dușmănos.

Ne-am stricat la cap unii dintre noi când am realizat ce ni se impunea.

Am rămas fără grai auzind cât e de impur, de nesănătos și cât dă de rău să arăţi cea mai mică simpatie faţă de România. Din cauză că era atât de urât, încăpuse în Codul Penal al republicii ca unul dintre cele mai grave delicte, ceva prin care era așa de rău subminată „statalitatea” noastră. Cinci ani de pușcărie, cel puţin, îţi erau garantaţi.

Ceea ce contribuia la consolidarea continuă a coeziunii „lagărului socialist”, adică prietenia strânsă cu ţările-surori,
însemna și pentru RSSM același lucru, numai că minus România. Ţara de peste râu reprezenta o amenințare perfidă.

Și asta în ciuda faptului că România nu se făcea vinovată de niciunul dintre păcatele proprii celorlalţi dușmani ai Uniunii Sovietice. Din contra, era printre aliatele, putem spune, cele mai nepretenţioase.

Lucrul acesta însă nu ne era de niciun folos.

Ca moldovean, putea foarte bine să-ţi placă ceva ucrainean, tadjic, polonez sau cubanez; cum îndrăgeai ceva românesc, gata, erai pe un drum păcătos.

Ca și infestat cu cine știe ce.

Nici măcar ceea ce avea mare căutare în restul Uniunii Sovietice, mobila și încălţămintea românească, de pildă, la Chișinău nu găseai cu lumânarea. Niște etichete scrise cu caractere latine dușmănoase și cu incendiarul *„Made in Romania”* reprezentau cea mai brutală imixtiune în treburile interne ale RSS Moldovenești!

Pantofi care încălzeau și împodobeau picioare de cetăţeni sovietici reprezentau, pentru membrele inferioare de moldovean, o adevărată pacoste! Ți se umflau labele dacă îi încălţai, făceai eczemă, te umpleai de o ciupercă anume. În final, o cangrenă, cu obligatoria amputare a membrelor, îţi era garantată.

Mobila românească era subversivă, pantofii – infecţioși.

RSS Moldovenească,un fel de „RSS Turkmenă-2”

Eram obligaţi să nu cunoaștem prea multe lucruri despre România, într-un cuvânt, o blocadă informaţională formidabilă fiind instituită în acest scop. Pe de altă parte, în spaţiul informaţional moldav era obligatoriu să fie răsturnată periodic câte o cisternă de zoi peste România.

Iată de ce, în Moldova s-a știut întotdeauna mai puţin despre ţara de peste râu – și s-au cunoscut, în general, prăpăstii – decât despre Bulgaria, de pildă, Polonia, sau Cehoslovacia.

Spuneai „Ungaria”, de exemplu, și pe loc îţi veneau în minte nume ca Balaton, „Căpitanul Tenkes”, faimosul serial televizat, sau ceardaș.

Când auzeai „Cehoslovacia”, te gândeai numaidecât la Karlovy Vary, la berea cehă, la frumușelul cântăreţ Karel Gott și la cristalul de Boemia.

Numele „Polonia” îţi readucea în memorie tocmai două seriale faimoase „Patru tanchiști și un câine” și „Miza e mai mare decât viaţa”, cu bravul căpitan Kloss, spionul „nostru” în spatele fasciștilor, plus festivalul de muzică ușoară de la Sopot.

Și Bulgaria avea un festival de muzică faimos, „Orfeul de Aur”, mai era ţara celebră pentru ardeii ce-i purtau numele, pentru cântăreaţa Lili Ivanova, „Nisipurile de Aur” și toţi ne bucuram să o considerăm „a șaisprezecea republică din URSS”.

Spuneai „România” și în minte nu-ţi venea nimic…

Ei bine, pe spaţiile întinse ale marii URSS, numele ţării de peste Prut suscita, probabil, la rândul ei, asociaţii cu ceva. Cu mobila sau încălţămintea românească, de pildă, cu munţii Carpaţi, probabil. Cu Dan Spătaru, nu e exclus, după ce cântăreţul se produsese într-o peliculă sovietică.

Filtrele ideologice instalate de-a lungul Prutului, pe de o parte, plus cele înfipte pe malul Nistrului, pe de altă parte, nu lăsau să pătrundă la Chișinău nicio particularitate românească pozitivă.

La Facultatea de Filologie ne familiarizam, la literatura universală, cu opera unui Henryk Sienkiewicz al polonezilor, de pildă, a unui Jaroslav Hašek al cehilor sau cu cea a lui Ivan Vazov al bulgarilor. Chiar și Taras Șevcenko al ucrainenilor ne era adus bine la cunoștinţă!

România nu avea voie să aibă niciun scriitor în manualele noastre de literatură universală. Noroc de Ionesco, care se refugiase în Franţa. Numai așa a putut să încapă în manuale la compartimentul scriitorilor decadenţi și dușmani feroce ai realismului socialist și ai Țării Sovietice.

Cele mai multe dintre ţările socialiste-surori erau străbătute de Dunăre, care nu știu cum ocolea cu încăpăţânare România!

România nu avea munţi, câmpii, orașe, monumente, râuri, arbori, iarbă, sol, aer. Era, într-un cuvânt, o imensă gaură în harta Europei, se căsca ameninţător precum o râpă la hotarele republicii noastre și ale Ţării Sovietelor!

Și încă atunci nu bănuiam că misiunea românilor în ce ne privește era aproape la fel de complexă. Singurul avantaj de care se bucurau ei era că nu li se cerea obligatoriu să ne urască de moarte. Erau liberi să le fie cât mai în cot de noi. O indiferenţă profundă-profundă, într-un cuvânt.

Trebuiau, pe scurt, să se prefacă că RSSM este un fel de vagă „RSS Turkmenă-2”, unde se vorbește o letonă incertă.

În orice caz, ceva de genul acesta.

Și este adevărat că românașii aveau atâtea altele pe capul lor, aveau coșmarul Ceaușescu, în primul rând, aveau maghiari, ţigani, făcuseră obsesie la scară naţională pentru ţigările de contrabandă Kent și aproape toţi vroiau să fugă în Iugoslavia printr-un tunel anume.

Să le fie într-un loc de RSSM și de niște moldovănași pe care, cu un fel de ușurare chiar, îi credeau iremediabil rusificaţi, nu era deloc împovărător.

Care Republică Sovietică Socialistă Moldovenească?

Nu zău, când, după 1989, am aflat că republica noas-
tră reprezentase pentru români tot un fel de râpă, ne-am zăpăcit. Nouă ne plăcuse să-i credem suporterii noștri cei mai înfocaţi, cei care ne ţineau pumnii și ne aplaudau, de-a lungul a 45 de ani, cât am fost despărţiţi, ca să reușim în lupta noastră pentru reapropierea de ei!

Din 22 de milioane, vreo câteva zeci de mii de inși, care aveau rude în Moldova, își aminteau, într-adevăr, de noi. O dată la cinci ani.

Când se pomeneau însă, împreună cu noi, la reuniuni comune, la Alma-Ata ori Leningrad, „prietenii români” trebuiau să uite că le suntem profund paraleli, prefăcându-se subit că ne consideră tot atât de egali și de haioși ca și pe uzbeci, de pildă, ori kirghizi.

Ar fi fost mai bine, poate, să facem parte, ca și nemţii din cele două Germanii, din lumi antagoniste. Precis că ne-am fi apropiat mai lesne decât așa, trăind în două ţări prietene.

Bineînţeles, câteodată se întâmpla să-și deschidă sufletele unii altora, moldovenii și românii, când se întâlneau pe la Tbilisi ori Petropavlovsk-Kamciatski, adică mai departe de București, Chișinău și Moscova. În sfârșit, puteau să-și dea frâu liber sentimentelor fraterne disidente.

Niciodată însă nu era cazul să te încrezi prea mult, pentru că, dacă se întâmpla să nu fie kaghebist moldovănașul, cu siguranţă era securist românașul. Și, după efuziuni frăţești fierbinţi, o rupeau din loc amândoi repejor să se întreacă la turnat unul pe celălalt!

Curios este că, după 1989, cei care s-au înfrăţit printre primii au fost chiar turnătorii moldoveni și informatorii români.

Cu excepţiile de rigoare, firește.

„România” rimează cu „pântecăria”

Prieteni, noi iubeam ideea socialistă și nu ne displăcea, la o adică, să facem parte dintr-o Uniune Sovietică și un lagăr socialist. Cultivam de

aceea convingerea că nimic nu poate îmbogăţi şi întări mai mult marea familie socialistă decât faptul că, în frumoasa horă a dragostei dintre popoarele noastre, două dintre ele s-ar iubi un pic mai mult decât le îndrăgesc pe toate celelalte. Afecţiunea aceasta suplimentară nu putea decât să facă şi mai mare dragostea generală, aşa gândeam.

Iată la ce mă refer.

Trăind în marea familie de popoare sovietice, fiecare dintre acestea îşi etala în faţa celorlalte ce avea mai frumos, şi lăudatul acesta nu avea nimic dezagreabil în el, din contra. O parte din mândria naţională a fiecăruia era pusă la un loc cu ale celorlalţi şi aşa se făcea o mândrie sovietică multinaţională comună. Georgienii puneau la grămada generală ceva din orgoliul lor pentru cinematografia excepţională pe care o aveau, pentru teatrul cu renume mondial şi pentru faimosul clasic Şota Rustaveli, kirghizii, pentru cumâs şi pentru Cinghiz Aitmatov, estonienii – pentru occidentalismul lor, noi, moldovenii, pentru vin şi pentru compozitorul Eugen Doga.

Partea frumoasă era că, în urma acestei operaţii, Şota Rustaveli şi Cinghiz Aitmatov, de pildă, dobândeau pe undeva ceva de moldoveni, tot aşa cum Eugen Doga al nostru se alegea, la rândul lui, cu particularităţi de kirghiz. De fapt, fiecare dintre ei se îmbogăţea cu câte cincisprezece culori etnice noi, tot atâtea câte republici erau în URSS.

Mai presus de orice însă toţi se făceau oleacă ruşi.

Numai că noi mai aveam ceva în plus pe lângă vin şi Eugen Doga. O chestie atât de diferită de tot ce aveau restul, atât de inedită, încât prin ea ne puteam face, poate, cei mai interesanţi în familia de popoare sovietice.

Noi mai aveam o soră, România!

Armenii nu aveau aşa ceva, letonii – nu, ucrainenii – nu.

Nimeni nu avea, numai noi!

Într-o bună zi am fi adus-o de mână pe sora noastră şi le-am fi arătat-o tuturor celorlalte popoare. „Uitaţi, le-am fi spus, e cea despre care v-am vorbit. Ştiţi câte a izbutit sora noastră?! Noi vorbim o limbă aşa, mai ţărănească, mai din secolul al XIX-lea, iar ea nu a stat deloc degeaba vreo sută şi ceva de ani cât am fost despărţiţi. Ştiţi ce limbă frumoasă şi bogată şi-a tras într-un alfabet latin tot atât de graţios ca şi al lituanienilor, letonilor şi estonienilor, ştiţi ce literatură a creat?!”

Ce oraşe durase, ce mănăstiri! Când le-am mai fi rostit numele unor Eliade, Brâncuşi, Cioran, Ionesco şi atâţia alţii!…

În acel moment, precis, toate cele trei republici baltice, fiicele sovietice cele mai delicate, mai inteligente și mai pline de demnitate, și-ar fi scos pălăria și ar fi spus un adevăr pe care îl știam și noi: „Moldoveni, noi nici împreună nu avem atâtea câte are doar sora voastră România!”

…De fapt, nouă ni se interzicea să-i rostim numele.

Cuvintele „român”, „România” și toate derivatele lor erau sinonime cu „nenorocire”. Când le rosteai, dădeai de naiba. Simţeai numaidecât cum aerul devine irespirabil, iar ceva rece îţi trece prin șira spinării. Intrai numaidecât în vizorul KGB-ului.

Un poet a scris o poezie din șaptesprezece rânduri, primele litere alcătuind pe verticală cuvântul „România este patria mea.” Au umplut casa de nebuni cu el! Din contra, scriitorul în al cărui poem „România” rima cu „pântecăria” a fost făcut Erou al Muncii Socialiste.

În ce o privește pe aliata Uniunii Sovietice, România, ea nu obișnuia să articuleze vreo silabă de protest nici atunci când unii din cauza ei erau băgaţi la casa de nebuni, ori la pușcărie, nici atunci când alţii se cufureau pe ea, fiind recompensaţi pentru asta cu titlul de „Erou”.

Ce tare ne durea când se găsea câte un coleg estonian sau armean, dintre cei ce știau de relaţia noastră de rudenie, și ne zicea că uite, ţi-am întâlnit sora România la cutare reuniune și, când i-am amintit de Moldova, s-a făcut că plouă.

Ca să vedeţi cât de diferite erau lumile în care trăiam noi, intelectualii moldoveni, și românii, este destul să spunem că tot ce avea pentru noi un fel de aură patetică, la ei, din cauza psihozei naţionaliste a lui Ceaușescu, ajunsese peiorativ. Cuvinte interzise la Chișinău precum „român”, „românesc”, „România” se confundau pentru mulţi dintre noi cu ideea de libertate și adevăr, în timp ce pentru o bună parte dintre români deveniseră un fel de vomitiv.

Evident, cunoșteam și noi câte ceva despre grotescul Ceaușescu, atâta cât putea pătrunde încoace prin „cortina de apă”. Imaginile penibile de la ultimul congres al PCR din 1989, de pildă, prezentate de televiziunea sovietică în plină perestroikă, cu niște figuri de delegaţi tot atât de împietrite ca și acelea pe care le mai vedem astăzi doar la forurile comuniștilor nord-coreeni, cu aplauze exacerbate de roboţi și slogane idioate, ne umpleau și pe noi de rușine ca și pe mulţi români. Numai că blocada informaţională pe care nu o anulase nimeni avea să-și demonstreze, de această dată, reversul nedorit pentru autorităţile noastre.

Dacă ne era îngrădit accesul la ce avea mai bun România, iată că nici proporţiile marasmului ceaușist nu ni se revelau cu exactitate!

Cimentul ideologiei de stat

Imperiul Rus rupsese, cum bine se știe, Moldova, în secolul XIX, de la adevărata Moldovă. O sută și ceva de ani mai târziu, când aceasta din urmă era – iarăși împreună cu noi – parte componentă a României, Uniunea Sovietică ne-a mai rupt o dată, de la România deja. După care nu i s-a părut deloc inspirată ideea să returneze ce luase.

Mă rog, astea-s chestii geopolitice firești. Imperialisme, rapturi, anexiuni, adică tot tacâmul binecunoscut care se poartă între state. Cu asta n-ai ce face, dacă e să te anexeze cineva mare și tare, ești bun anexat.

URSS-ul putea să ne smulgă sănătos de la România, la o adică, încă de vreo sută de ori, e o chestie firească pentru un imperiu care se respectă. Altceva deranjează.

Știţi și voi de ce mârșăvii suntem în stare noi, oamenii, atunci când trebuie să acoperim o altă mârșăvie.

Nu mai zic de state!

Privită cu ochi de imperialist, isprava reușită de URSS în 1944, adică reanexarea noastră, pe de o parte, și transformarea României în aliată și soră, pe de altă parte, reprezenta o chestie tare de tot, un succes super fain, ce mai! A ucis doi iepuri dintr-o împușcătură, am putea spune, și, bucuroasă că reușise atât de bine, putea să-și permită luxul să fie și generoasă.

De pildă, să lase frontiera deschisă, permiţându-ne nouă și românilor să circulăm și să comunicăm între noi, pentru că gata, făceam parte cu toţii dintr-o mare familie. Că noi, Moldova, intrasem în componenţa imperiului, iar România își avea teritoriul ei, asta nu mai era decât o formalitate. Mai presus de lucrul acesta nu era oare faptul că suntem cu toţii fraţi și aliaţi?

În ce mă privește, dacă un imperiu mă rupe de la ţara mea și mă anexează la el, lăsându-mă, totodată, să circul în patria de la care m-a rupt, să comunic cu oamenii de acolo, mai ales că vorbim aceeași limbă, am rude acolo, am prieteni, chit că ţara respectivă îi este imperiului soră și aliată, eu, drept recunoștinţă faţă de acest imperiu uman, voi sfârși, logic, prin a începe să-l respect și, poate, chiar să-l îndrăgesc.

Iar dacă mai pui la socoteală și faptul că această alcătuire, Uniunea Sovietică, era animată de idei generoase de „echitate socială”, „prietenie

între popoare” și „fericire universală”, îţi dai seama că, în afară de dragoste, chiar nici nu merita altceva!

Ce-aţi spus?… Nu am dreptate?… Insinuaţi că judec ca un intelectual?… Admiteţi că, dacă Genghis-Han ori Macedon ar fi gândit ca mine, nu se mai alegeau niciodată cu imperii, asta vreţi să sugeraţi?…

Într-adevăr, Iosif Vissarionovici Stalin nu a gândit ca mine.

Pentru început, el a închis cu străşnicie frontiera, interzicându-i pentru mai mulţi ani unuia dintre cei doi bunici ai mei, de pildă, rămas în Moldova, și fratelui lui refugiat în România să se vadă și să-și scrie.

Fiindcă bunicul meu și fratele lui înţeleseseră greșit că nu prea e cazul să se afișeze cu legătura lor de sânge, Stalin le-a ordonat, din contra, să nu uite nici pentru o clipă că sunt fraţi, numai că legătura aceasta de rudenie era obligatoriu să mustească de ură.

Iată de ce, fiind mereu unul dintre popoarele socialiste frăţești, românii au figurat, bine-mersi, până în anii ’80, în cărţile de istorie din școlile și universităţile noastre ca niște complici ai lui Adolf Hitler. Dacă, în manualele elevilor letoni, ruși sau uzbeci, la tema Marele Război pentru Apărarea Patriei, invadatorii Uniunii Sovietice fuseseră „cotropitori fasciști”, în manualul meu de clasa a zecea nu era de găsit altă sintagmă decât „cotropitorii româno-fasciști”.

Cimentul ideologiei de stat al tinerei Republici Sovietice Socialiste Moldovenești a fost, așadar, ura faţă de România. Cum înceta să deteste ţara prietenă de peste Prut, republica noastră se șubrezea văzând cu ochii și începea să-și piardă raţiunea de a exista.

Ura o făcea în schimb atât de puternică și de gravă!

În concluzie, vom spune că făceam parte, împreună cu românii, cum vedeţi, dintr-o familie socialistă frăţească, trebuind să ne urâm tot așa, ca fraţii.

Nu cred că mintea unui Genghis-Han putea fi atât de perversă.

Unii ar putea să spună că politica aceasta era sortită eșecului, întrucât moldovenii și românii vorbesc totuși aceeași limbă.

Și aici, Stalin, ca orice geniu, a gândit mai profund decât noi toţi, pentru că a gândit în chip paradoxal.

El a avut ideea că limba identică poate fi chiar mai folositoare pentru a stârni ura decât un grai diferit.

Simplu și genial! Spuneţi și voi, când îl urăști mai tare pe cineva, când te înjură într-o limbă străină ori când o face în a ta? Răspunsul se subînţelege.

Adică, noi cu românii eram siliţi să ne urâm în exclusivitate în limba maternă.

Totodată, eram obligaţi să ţinem bine cont de faptul că, totuşi, facem parte dintr-o familie frăţească.

Într-un cuvânt, trebuia să ne iubim urându-ne. Contrariul fiind tot atât de valabil.

În paralel cu dușmănia prietenoasă pe care ne-o pretindea faţă de România, statul sovietic se arăta interesat, totodată, să nu ignorăm nicio clipă activitatea prin care aceeași limbă ar fi transformată treptat în una diferită.

Planul era totuși supersofisticat și nu-i puteau face faţă decât nişte supereroi.

Fiind însă proaspăt biruitor în război, statul sovietic nu ducea deloc lipsă de așa ceva, drept care, după ce hăcuiseră și violaseră jumătate de Europă, eroii biruitori fură invitaţi să demonstreze vârtos că noi și romînii vorbim două limbi diferite. Și cum, tot în război, Stalin obișnuia să-i bage în prima linie pe moldoveni, el a înţeles că și aici tactica în cauză ar putea avea sorţi de izbândă.

Sute de moldovănași cu patru clase făcute la români au sărit să se facă de folos. Că doar nu erau să ne spună nişte ruși ori uzbeci care-i chestia cu limba noastră!

Și, în fruntea luptătorilor pentru crearea limbii noi, stătea cu pieptul roată Ivan Dmitrievici Ceban.

Doctorul Frankenstein al limbii moldovenești!

Cât poate să încapă între un roddom și un om

Poeţii proaspăt apăruţi după 1944, cu patru clase făcute la români, fură invitaţi frumos să participe activ la proces. Nu s-au lăsat deloc imploraţi.

„O mamă, de-o pildă, păşeşte-n *roddom*, Bucură-te, ţară, se naşte un om”, se grăbi unul dintre ei să rimeze într-un poem. Din cincisprezece cuvinte câte alcătuiesc cele două versuri, paisprezece sunt în limba română și unul *(roddom)* este rusesc. Suma era binecunoscută: paisprezece cuvinte românești plus unul rusesc era egal cu limba moldovenească.

Această aritmetică lingvistică s-a purtat foarte asiduu în Moldova din anii stalinismului.

Unii dintre voi ar fi tentaţi să obiecteze, nu-i așa, că tovarășul poet putea să spună, la o adică, „maternitate”, cum e în română, nu „*roddom*” ca în

rusă. Ce crasă ignoranţă în materie de prozodie dovediţi, chiar nu se vede clar că „om” nu rimează deloc cu „maternitate”?!

Şi noua poezie sovietică moldovenească, trebuind să se deosebească radical de cea română, şi-a descoperit specificul, brusc, în rima dintre *roddom* şi om.

Între *„roddom”* şi „om” poate să încapă, de fapt, nu doar o rimă, ci o biografie întreagă!

O lume!

O literatură!

Să mai trecem în revistă şi faptul că, pe lângă poeţi, şi *limbiştii* de la Chişinău, în frunte cu neuitatul Ivan Dmitrievici, au insistat pe ideea să-şi lase amprenta pe noua limbă. Astfel, ca să nu-i zică binecunoscutului articol vestimentar „cravată”, ca în română, dar nici *„galstuk”*, ca în rusă, ei au creat un cuvânt radicalmente nou, recurgând şi aici la aceeaşi operaţie aritmetică de adunare. Întrucât cravata, cum bine se ştie, este chestia care se leagă la gât, prin simpla şi inovatoarea operaţie de adunare a substantivului „gât” cu verbul „a lega”, se ajungea, drept rezultat, la formidabila sumă *„gâtlegău”*. Aşa trebuia să se cheme „cravata” în noua limbă literară moldovenească!

Pornirea interactivă ce o simt mă îndeamnă să vă propun să vă imaginaţi că trăiţi în acea epocă *fulminantă* şi aveţi datoria patriotică de a participa la procesul eroic de creare, bunăoară, a noilor manuale moldoveneşti, trebuind să daţi nume unor fenomene din – hai să zicem – fizică. De pildă, să propuneţi un cuvânt ce ar defini forţa ce acţionează asupra unui corp. Cum aţi denumi-o astfel încât să nu copiaţi infectul *„presiune”* din română, dar nici prietenescul *„davlenie” din rusă?*

Nu ştiu pentru ce variantă aţi opta voi, limbiştii anilor ’50 i-au zis „apăsare”. *„Apăsare atmosferică”*, de pildă, cum scria într-un manual de-al părinţilor mei ce se prăfuia în podul casei. Uitaţi, bunăoară, ce problemă de fizică având conotaţii erectile am găsit în acest relict: *„Un om apasă cu mâna asupra unei sule cu o putere de 2 kg. Suprafaţa vârfului sulei îi de 0,1 mm pătraţi. Cu ce îi egală apăsarea, produsă de vârful sulei?”*

Vai, spre imensa deziluzie a plăsmuitorilor noii limbi moldoveneşti, după atâtea intervenţii, acest produs nou ajungea să nu mai fie înţeles nici chiar de ţărani. „Mai bine-o grăim pe-a noastră, din sat”, îşi ziceau ei. Iar „cravatei”, ca unui articol cu care începuseră să se familiarizeze, mai ales, pe vremea ruşilor, i-au spus, normal, *galstuk.*

Cât despre *„apăsare”*, prea ţărănesc li s-a părut termenul, ca să poţi exprima cu ajutorul lui chestii tehnice aşa de noi şi sofisticate, precum acelea ce se petreceau în drăcovenia de motor cu ardere internă, de pildă. Acolo numai *davlenie putea fi!*

Noroc că Stalin nu s-a dovedit a fi nemuritor. După ce a crăpat irodul, s-a ajuns la concluzia, la fel cum li se întâmplase şi ruşilor în anii ’20, că, totuşi, clasicii nu sunt chiar cu totul de lepădat. Câte ceva în creaţia lor pare destul de revoluţionar şi socialist, drept care câţiva dintre ei, în primul rând Eminescu, fură editaţi cu câte o cărţulie.

Nu fără mari frământări, bineînţeles. Eminescu era totuşi un clasic al românilor. Dacă îl editǎm, nu cumva recunoaştem că limba moldovenilor e româna, iar moldovenii înşişi sunt, ducă-se pe pustii, români?

Şi aici, moştenirea intelectuală a tovarăşului Lâsenko avea să-şi spună cuvântul. Prin încrucişarea clasicului român Eminescu cu alfabetul chirilic, luă naştere clasicul literaturii moldoveneşti „Еминеску”.

Iată de ce nici limba lui nu putea să se numească română, nici moldovenii – români. Poate, cel mai corect ar fi fost să-i zică şi limbii „chirilică”, şi moldovenilor – „chirilici”.

Şi Republica putea să se numească tot aşa: „Sovietică Socialistă Chirilică”!

Odată cu editarea lui Eminescu, aveam să obţinem, cum vă daţi bine seama, mai mult decât câştigaseră ruşii în anii ’20. Ei nu recuperaseră atunci decât creaţia lui Puşkin, Lermontov şi Gogol. Noi, odată cu Eminescu, pe lângă că scăpam de o parte din rusisme, recâştigam limba literară a poetului, deci limba română.

Care trebuia, oricum, obligatoriu şi fără mofturi, să se cheme „молдовеняскэ”.

În sfârşit, pe la începutul anilor ’60, odată cu „dezgheţul” lui Hruşciov, războiul lingvistic se mai potoli şi învinse linia care spunea că nu mai e cazul să inventăm bicicleta, adică să creăm o limbă de laborator (spre furia lui Ivan Dmitrievici Ceban şi a adepţilor săi), mai bine să ne folosim de ceva gata. Adică, de limba lui Eminescu. S-au făcut chiar auzite voci care opinau că ar fi firesc, de fapt, să revenim la alfabetul latin pe care îl aveam până prin 1944. Iar odată cu alfabetul, îşi luau ei curajul să mai zică, poate că e cazul să revenim şi la scriitorii români…

Achtung!!!

Culturnicii s-au pus pe urechi! Ei au presimţit – și pe bună dreptate – că limba moldovenească va începe să-și piardă vertiginos, ca scuturată de friguri, ceva nepreţuit dacă va reveni la alfabetul latin și dacă se va molipsi în continuare de limba altor scriitori români, care scriseseră după Eminescu.

Chestia trebuia lăsată moartă, pe scurt. În sensul că era stringentă nevoie de o moarte potrivită pentru a opri totul. Mai bună ca a lui Eminescu nu era de găsit!

Eminescu murise, inspirat, în 1889 și culturnicii se grăbiră să declare anul în cauză drept sfârșitul literaturii și limbii noastre. Tot ce fusese scris după 1889 era parșiv și periculos, și primul pe această cale greșită o apucase, numai din cauză că îi supravieţuise poetului de la Ipotești, Caragiale.

Ce firesc și frumos arătau „Асаки, Руссо, Когэлничяну, Негруци, Александри, Еминеску” și cât de chinezește – „Coșbuc, Bacovia, Arghezi, Blaga, Rebreanu, Sebastian, Călinescu…”! Nu se vedea nicio legătură!

La fel de nocivă însă devenea și literatura scrisă în România socialistă și frăţească de după 1944!

Dincolo de un râu de cincizeci de metri s-a scris, între 1944 și 1989, o literatură în limba noastră și noi nici nu aveam voie să o citim, oricât de realist-socialistă era uneori!

Treizeci de mii de cuvinte interzise

În ce privește generaţia noastră, cea a viitorilor postmoderniști și intertextualiști feroce, iată cu ce a trebuit să începem.

În anul 1977, fiind în clasa a zecea, am folosit într-o compunere cuvântul „incomensurabil”, crezând că-l dau gata pe profesorul de limbă cu așa vocabulă căpoasă. Nici nu mai ţin minte pe unde o descoperisem.

Enervat, cadrul didactic respectiv, educat în anii grei de fierbere lingvistică, mi-o tăie numaidecât, cerându-mi să nu o mai vadă în caietul meu. Degeaba mă osteneam să-i explic că desemnează „ceea ce nu poate fi măsurat”, el m-a atenţionat cu asprime că, de fapt, e un cuvânt românesc. „Ceea ce nu poate fi măsurat” era moldovenește, „incomensurabil” – gata, era un împrumut subversiv. Avea ceva de moft, ceva boieresc, puţea a moșier român.

Limba noastră trebuia să miroase frumos a ţărănie și, de aceea, urma să fie un pic mai lungă decât româna.

Din cauza aceasta, și gândirea noastră, a moldovenilor, s-a lungit foarte tare.

Se făcuse mai lungă decât a rușilor, de pildă, pentru că nici ei nu se osteneau să zică *„То что нельзя измерить”*, ci doar *„безмерный”*. Mai bine zis, ei aveau voie să enunţe și într-un fel, și în altul, după nevoi. Pentru noi, unul din feluri era subversiv.

Se poate spune că în fosta Uniune Sovietică și limba, și gândirea moldovenilor au fost printre cele mai lungi.

Noroc cu franceza pe care o studiam în școală. Când găseam într-un text franţuzesc *incommensurable*, traduceam și noi cu „incomensurabil”. Nu pentru că, doamne ferește, așa era în română, ci fiindcă așa venea din franceză. Profesorului, în acest caz, îi era lene de multe ori să ne contrazică.

Așa că nouă franceza ne-a ajutat într-un fel să ne recâștigăm româna.

Dar limba lui Voltaire nu putea salva situaţia per ansamblu.

Câte o mână de ajutor ne mai dădeau chimia, fizica, biologia. Greu de imaginat că un monstru de cuvânt precum *imponderabilitate*, pe care puţini dintre elevii fruntași ai școlii îl rosteau fără să li se împiedice limba, putea fi găsit în manualul de limbă ori literatură. În cel de fizică însă se găsea negreșit, mai ales graţie victoriilor cosmice ale Ţării Sovietelor! Dacă nu zbura Gagarin primul în cosmos și dacă nu o făcea în perioada dezgheţului hrușciovist, te-ai mira să fi încăput *imponderabilitate* în manualul de fizică din școala moldovenească! Mergând pe urmele lui „apăsare”, și imponderabilitatea putea să se cheme în limba noastră *„necântărire”*, de pildă, după rusescul *„невесомость”*.

„Dezgheţul” lui Hrușciov, ca și, mai târziu, *perestroika*, au însemnat pentru noi, înainte de toate, emancipare lingvistică!

Sau cuvântul „valenţă” dăruit de chimie, „embrion” oferit de biologie, „ecuaţie” – donaţie de la algebră. Dacă nu venea „dezgheţul”, „ecuaţia” știţi cum avea să se cheme? *„Egalitate”*, ca în anii ’50 (o calchiere după rusescul *уравнение*).

Fiindcă se regăseau în manuale de științe exacte, aveam voie să le folosim și în domenii mai aproximative, cum ar fi literatura, de pildă. Ne puteam permite după asta luxul să enunţăm metaforic, bunăoară, „presiunea împrejurărilor”, „valenţa imaginilor”, „ecuaţia fericirii”.

Ce frumos din partea acelor materii! Și când te gândești că am fi putut zice și astăzi *„apăsarea împrejurărilor”*, *„egalitatea fericirii”!*

Ca să înţelegeţi şi mai bine ce vreau să spun, o să vă dau o mică listă de cuvinte, luate la întâmplare din dicţionar, de la orice pagină ori literă doriţi. Iată, deschid DEX-ul, de pildă, la „d”, unde găsim cu duiumul exemple de cuvinte interzise sau semiinterzise pe când eram eu în clasa a zecea, fiind considerate foarte româneşti, alias subversive:

diferend, diform, delibera, delincvent, decongela, decalaj, difuz, dezavua, digresiune, dilemă, diletant, diluant, diluviu, diminua, discernământ, discerne, discrepanţă, discret, disponibilitate, distorsiune, distonant, diurn, divaga, dividend, doct, decoct…

De *diastază, diatermie, digitaţie, dimorfism, degenerescent, decafeiniza* etc., etc. nici nu mai spun, cel care îndrăznea să recurgă la vreo porcărie din astea îşi scria verdictul, putea fi declarat pe loc element duşmănos irecuperabil.

Toate cuvintele enumerate plus altele vreo treizeci de mii nu prea erau de citit în ziarele și cărţile editate în Moldova Sovietică ori de auzit la posturile noastre de radio și televiziune. Unele din ele erau interzise prin anii ’60, fiind semipermise în anii ’70, la altele vom fi avut acces limitat doar prin anii ’80. Ne-am putut bucura însă de toate doar începând cu anul 1989, iată de ce, pentru moldoveni, anul în cauză a marcat recucerirea nu atât a limbii, cum s-au grăbit unii să proclame, cât a judecăţii întregi. În sfârșit, am avut voie să gândim folosindu-ne de toate cuvintele limbii noastre, nu doar de cele 40% permise.

Nu mă întrebaţi ce utilizam în locul celor prohibite pentru a desemna noţiunea respectivă. De cele mai multe ori, noţiunea era, pur și simplu, radiată.

Și limba se făcea așa de ușoară și de simplă!

Evident, niciunul din învăţătorii mei de școală nu cunoștea sensul cuvintelor din lista de mai sus. O parte dintre ele nu le spuneau nimic nici profesorilor de la Facultatea de Filologie. Nu tuturora, din fericire. Câte unul dintre ei avea totuși grijă să ni le transmită și cultive, un gest nelipsit, bineînţeles, de riscuri.

Unele din cuvintele acestea le mai găseai rătăcite în câte o carte, un manual, un articol de ziar sau în dicţionare, ajunse acolo prin efortul disident al unor autori și redactori. De cele mai multe ori însă le cunoșteam din cărţile româneşti cumpărate pe ascuns la Moscova.

Apropo de dicţionare, cartea cea mai disidentă editată vreodată în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească a fost „Дикционарул

Експликатив ал Лимбий Молдовенешть”, apărut în acelaşi an 1977, care repeta în proporţie de aproape 99% Dicţionarul Explicativ al Limbii Române. Să înţelegi accidentul apariţiei acestui ДЕЛМ este tot atât de greu ca și publicarea, în Uniunea Sovietică, a romanului Maestrul și Margarita de Bulgakov, de pildă, sau a nuvelei O zi din viaţa lui Ivan Denisovici de Soljeniţân. Toate cuvintele din lista pe care v-am dat-o mai sus, inclusiv cele curat subversive, erau cuprinse, surprinzător, și în acest dicţionar și pot doar să-mi imaginez cu cât eroism au luptat autorii și redactorii lui pentru fiecare cuvânt!

ДЕЛМ-ul era, fără discuţie, un miracol, numai că unul de faţadă, prevăzut pentru „vocile dușmănoase”, care inventau gogoașa că în Moldova Sovietică sunt interzise cuvinte.

Fiind destinat, așadar, radiourilor străine, noi nu aveam voie să recurgem la serviciile lui. Atunci când încercai să faci uz, în compuneri la școală sau, mai târziu, în articole și în cărţi, de niște cuvinte ca și cum permise, încăpute într-un dicţionar apărut perfect legal, călcai pe un teren minat.

Un sunet interzis

Așa cum mi s-a întâmplat mie, când, după absolvirea Facultăţii de Filologie, în anul 1982, m-am angajat la o gazetă, și încă la una taxată drept cea mai naţionalistă din epocă, la „Literatura și Arta”.

Aici a trebuit, din start, să iau act de niște norme stricte pentru cuvinte.

Funcţiona o lege nescrisă, conform căreia, într-un articol, oricât de mare era, nu aveai voie să folosești decât vreo trei-patru din astea: *difuz, discrepanţă, distorsiune*. Se considera că mai mult de atât făcea limba moldovenească să-și piardă preţioasa identitate pe care și-o clădise cu atâta chin și începea să semene supărător de mult cu limba română.

Asta era foarte rău.

Eram obligaţi, într-un cuvânt, să nu ne dezvoltăm prea tare limba și gândirea, întrucât, din cauza aceasta, ele deveneau pe loc naţionaliste, iar noi – dușmani ai poporului.

În situaţia noastră atât de specială, existau două soluţii potrivite pentru ca moldovenii să nu rămână cu capul pătrat: una brutală și alta firească. Prima era să trecem în totalitate la limba rusă, care era o limbă matură și întreagă, având tot de ce are nevoie un instrument de comunicare modern. Varianta a doua, cea firească, era să îmbrăţișăm limba română, tot atât de matură și de integră.

Graţie lui Ivan Dmitrievici Ceban și continuatorilor săi, s-a mers pe ideea unei limbi care să nu fie nici rusă, nici română. În sensul că nici matură, nici întreagă.

În câteva luni de activitate la „Literatura și Arta”, am însușit la perfecţie regula conform căreia nu contează ce cuvinte reclamă substanţa textului. Primează cerința că nu trebuie să depășesc numărul prestabilit de cuvinte „grele”. Foloseai trei, erai moldovean care scrie moldovenește, făceai uz de cinci, rămâneai moldovean, dar deja unul parșiv, care manifestă semne clare de naţionalism și un început de degradare. Dacă recurgeai la șase-șapte (care îţi erau tăiate până a ajunge în ziar), erai un român împuţit, aproape irecuperabil.

Firește, nu poţi afirma că bagajul de cuvinte l-a făcut pe cineva, în mod automat, mai deștept decât alţii; în mod sigur însă interdicţia de a folosi cuvinte i-a putut face pe toţi egali în prostie.

A încerca să fii inteligibil, exact și nuanţat în cele scrise și rostite însemna, așadar, în Moldova Sovietică cum bine am convenit, să te faci naţionalist.

Din contra, a scrie și a te exprima aproximativ, inexact și confuz te învestea cu marele merit de patriot sovietic moldovean.

Dacă la cel mai naţionalist ziar din epocă existau atâtea cuvinte interzise, vă puteţi imagina ce dezmăţ de interdicţii se purta pe la celelalte publicaţii și, mai cu seamă, la televiziunea de stat a RSS Moldovenești!

Or prohibiţiile nu vizau doar cuvinte! Pronunţia era, la rândul ei, o sursă de pericole majore. Era destul să rostești „ca peste Prut” și îţi dădeai toată arama dușmănoasă pe faţă! Actorii care îndrăzneau să nu înmoaie, în cuvinte, consoanele urmate de vocalele „i” sau „e”, cum le înmuiau ţăranii noștri, deveneau obiectul unei atenţii speciale a KGB-ului. Își scriau verdictul, în 99% din cazuri zburau nu doar din teatrul în care activau, ci și din viaţa teatrală în general.

Cu un accent „suspect” nu te angaja nimeni nici în teatru, nici la televiziune, nici la ziar. Cu atât mai puţin în învăţământ.

Printr-o interesantă răsturnare de situaţie istorico-lingvistică, astăzi un accent basarabean îţi închide toate ușile la București. Excepţie fac doar cei din lumea interlopă de la noi, a căror dicţiune are mare căutare în România.

Gramatica era, la rândul ei, susceptibilă de operaţiuni de spionaj românesc. Mai ales virgulele se pretau actelor subversive. Doamne ferește să le fi pus acolo unde figurau și în frazele românești! Pentru profesorul de

sintaxă era semnul clar că, în ce te privește, procesul de degradare începuse. Eram obligaţi să copiem sută la sută punctuaţia rusească.

La fel topica. Dacă, în română, fraza nu prea are voie să înceapă cu tot ce-i trăsnește prin cap, bunăoară, cu atribute, conjuncţii sau complemente, încheindu-se la discreţie cu predicate și subiecte, rusa, în schimb, își poate îngădui, din acest punct de vedere, orice excentricităţi, fără ca sensul frazei să aibă de suferit. Iată de ce eram încurajaţi să cultivăm, la rândul nostru, o topică sărită de pe fix.

„Cu stăruinţă și hărnicie, zi de zi, bogata roadă de grăunţoase se strânge în hambare de kolhoznici și kolhoznice pe lanurile patriei”, se putea citi în reportaje frenetice despre recoltarea cerealelor, de pildă.

Nici la Televiziunea Publică a Moldovei democratice de astăzi nu lipsesc asemenea frumuseţi lingvistice!

Sau punctele de suspensie. Dacă fraza trebuia să se încheie cu semnul interogării, de pildă, cumulat cu puncte de suspensie, noi, ca și rușii, trebuia să scriem așa: „?..”, adică să uzăm de doar două puncte. Rolul celui de al treilea îl juca cel de sub semnul interogării. Cine îndrăznea să scrie „?…”, adică să folosească un semn de interogare cu punctul lui plus tocmai alte trei puncte, ca în română, gata, se făcea suspect.

Dacă un punct în plus te putea băga în categoria dușmanilor poporului, ce să mai vorbim de litere?! Era destul să nu scrii, ca în rusă, „comunizm”, „capitalizm”, „socializm”, deci cu litera „z”, ci cu „s” – „comunism”, „capitalism”, „socialism” – ca în română, și gloria de antisovietic îţi era iarăși garantată! Și, apropo de înfricoșătorul cuvânt, dacă, în loc să scrii „antisovetic”, adică fără litera „i” după „v”, conform modelului rusesc, scriai „antisovietic” cu „i” după „v”, ca în română, oricât de loial te dădeai, „i”-ul acesta scotea la iveală toată esenţa ta antisovetică!

Și, fiindcă mulţi dintre cei ce citesc rândurile de faţă s-or fi distrând pe cinste, crezând că tot ce spun eu aici e produsul unor exagerări de scriitor, cel mult niște glume, mă grăbesc să mai glumesc cu plăcere o dată, spunându-vă, apropo de litere, că, în ce ne privește, noi, moldovenii, ne putem lăuda nu doar cu vocabule disidente.

Dacă vreţi să știţi, noi am avut un sunet interzis!

Vă puteţi imagina că, până în anul 1967, moldovenii nu au avut dreptul la sunetul [ĝ] „ge”–„gi”, din pricină că era lipsă în limba rusă și, de aceea, a fost proclamat strict românesc?!

Cum în alfabetul rusesc se regăsea doar litera „ж” („j”), aceasta a trebuit să se lase folosită binișor în scrisul nostru și pe post de „j”, și de „ge”.

Așa se face că, până în anul 1967, totul în scrisul moldav era plin de „j”: „Jermania”, „vijelie”, „vejetaţie”, Arjentina, „jeg”!

„Geniul” în Moldova putea fi doar „jeniu”, „degetul” – „dejet”, „îngerul” – „înjer”.

Vaginele moldovencelor aveau lipsă punctul „ge”, toate deţineau „vajine”!

Mămăliga cu gust incomprehensibil

Dacă, la „Literatura și Arta”, foloseam, prin 1984, într-un articol, mai mult de trei-patru cuvinte de genul celor din lista pe care v-am dat-o mai sus, tovarășul Valeriu Borisovici Senic, primul redactor-șef pe care l-am avut, mi le înlocuia hotărât pe cele considerate „în plus”. Când îi era lene, le sublinia și-mi returna articolul, cerându-mi expres să folosesc „ceva mai simplu”. Asta în ciuda faptului că lui KGB-ul îi dăduse voie să utilizeze într-o veselie câte cinci-șase, iar uneori și șapte-opt „cuvinte grele” în articolele sale. Cu ajutorul trucului perfid, Senic ne putea developa pe noi, amatorii de cuvinte românești, după care ne turna voios unde trebuie.

Fiindcă totul era o perversiune generalizată, kaghebiștii erau recrutaţi, pe atunci, exact dintre tipii care vorbeau o limbă, în general, bunicică. Aproape românească. Omul se bucura de o grămadă de avantaje, avea acces liber la cărţi românești, avea voie să scrie și să rostească mai românește decât alţii. Ca să te depisteze și seducă, trebuia să pară foarte naţionalist. Îţi tot flutura pe sub nas cu de-astea: *disponibilitate, distorsiune, distonant.* Hipnotizat, te grăbeai să-i ciripești că și tu ești, la o adică, patriot.

Exact ce aștepta de la tine!

Dincolo de faptul că au fost niște canalii patentate, nu le putem totuși nega unora dintre ei meritul de a fi ajutat, involuntar, limba română să se afirme, un lucru pe care unii dintre ei cred că îl făceau nu fără o perversă sinceritate.

Numai așa se explică faptul că băieţii aceștia au îngroșat, în 1989, rândurile luptătorilor pentru valorile naţionale, pentru democraţie, pentru *perestroika*. Chiar au fost printre cei mai înflăcăraţi!

Nu putem dovedi nici astăzi că au fost și mai sunt cine sunt, întrucât cuvântul „lustraţie” lipsește chiar și din dicţionarele românești, ce să mai zicem de cele „moldovenești”! De curând, parlamentul nostru o adoptat o

lege conform căreia numele lor vor fi deconspirate peste șaptezeci și cinci de ani, deci exact atunci când vor fi putrezi ei, călăii, dar și noi, victimele.

În ciuda atâtor opreliști, câteodată, noi, cei de la „Literatura și Arta”, ne făceam că plouă și băgam în articolele noastre nu patru, ci tocmai cinci cuvinte „din astea”. Și Senic se întâmpla să fie mai obosit și nu număra cum se cuvine.

Numai așa, cuvântul *discernământ*, de pildă, ajungea în revistă în plus pe lângă alte trei-patru obișnuite. Știţi ce sărbătoare era! Actul de disidenţă fusese comis! Mergeam de urgenţă la barul Uniunii Scriitorilor să ne îmbătăm de fericire!

Iată de ce mulţi scriitori moldoveni au ajuns alcoolici pe fundal lexical.

Ce cuvânt încăpător, *discernământul* ăsta, câte îţi spune, câte drumuri scurtează spre esenţă! Încercaţi să-l înlocuiţi cu altul, să-l explicaţi. Doar o singură frază n-o să vă ajungă! Pe lângă că îmi plăcea generozitatea aceasta semantică, adoram sonoritatea cuvântului, când îl rosteam îmi umplea gura cu o savoare anume.

Câteodată, ne luam nasul la purtare și foloseam, cu bună știinţă, incorect cuvinte „din astea”. Ce extaz era să bagi câte o *„degringoladă”* cu referire la starea vremii de afară! Sau un *„incomprehensibil”* apropo de gustul mămăligii, să zicem.

Fiindcă interdicţiile vizau, de multe ori, numărul de cuvinte utilizate, și disidenţa noastră se rezuma la parametri cantitativi: recuperam cuvinte cu hapca, sacrificând sensul de multe ori. Din cauza aceasta am dezvoltat o neglijenţă în materie de corectitudine gramaticală generalizată. Nicio regulă de gramatică sau de logică nu ni se părea suficient de neclintită, ca să nu poată fi sacrificată pe altarul recâștigării unui „neologism”.

Cărţile și articolele autorilor noștri de până la 1989 chiftesc de cuvinte și expresii folosite impropriu!

Un fenomen ușor de întâlnit și astăzi, bineînţeles, în scrisul și vorbirea multora dintre noi!

Vă mărturisesc cu jenă că am făcut uz și eu, firește, de cuvinte „din astea” înainte să le cunosc exact sensul. Cu un minim efort, aţi putea depista, cine dorește, cu ușurinţă reminiscenţele maniei în cauză chiar în paginile de faţă. Nu voi scăpa niciodată de slăbiciunea de a mă lăsa vrăjit de învelișul cuvintelor înainte să le pătrund sensul exact.

…Astăzi, când citesc articolele și cărţile editate în Moldova ultimilor ani, se întâmplă să mă simt un fel de veteran vizitând câmpurile vechilor bătălii.

Gropile rămase după bombele interdicţiilor draconice de altă dată şi tranşeele în care ne apăram de inamicul lingvistic se mai disting şi astăzi în frazele noastre, prin locurile proaspăt nivelate de o topică firească şi replantate cu semne de punctuaţie aşezate la locurile lor. Iată, îmi zic, aici, unde fraza era somată să înceapă cu un compliment indirect, tot restul trebuind să se alinieze după începutul strâmb, acum, graţie luptei noastre, debutează firesc cu măria sa subiectul şi totul în frază e ordonat şi pus la locul său. Rotonda aceasta copleşită de flori cu nume altădată exotice: *„degringoladă”*, *„discernământ”*, *„incomprehensibil”* şi atâtea altele, era cândva o pârloagă împânzită cu sârma ghimpată a împrumuturilor şi calcurilor din rusă, iar în locul grămezilor de cuvinte-cadavre ce covârşeau paginile cărţilor şi revistelor editate în Moldova Sovietică, astăzi în scrisul nostru apar luminişuri de viaţă, gând, uneori poezie.

N-o să vă vină să credeţi, dar abia începând cu anul 1989, noi, moldovenii, ne-am putut bucura de întreaga dotare lexicală a limbii noastre, fără să ne temem că, astfel, am interesa KGB-ul. Doar după această dată am putut gândi complet şi corect, trebuind, totodată, să ne pătrundem de mai mult respect pentru gramatică. Dezvăţându-ne, de pildă, să mai spunem că mămăliga are gust incomprehensibil.

Cehii, polonezii şi românii se bucurau, în 1989, de libertate şi democraţie, noi – în primul rând, de vocabular!

Mâna Moscovei?…

Dacă situaţia lingvistică era, în Moldova Sovietică, atât de handicapată, vă întrebaţi, probabil, cum se face că ea a persistat. Cum a putut absurdul să se instaleze atât de confortabil într-un domeniu vital pentru o societate, cum e cel al limbii vorbite de membrii ei?

Întrebări deşarte, nu-i aşa, dacă ne amintim ce ştie toată lumea, şi anume că trăiam sub un regim care nu avea alt gând decât acela de a interzice, a abuza, a deznaţionaliza.

„Moscova – iată vinovatul!”, răspund şi intelectualii noştri, în cor, la întrebările de mai sus. Imperiul ne-a abuzat, la fel cum a făcut-o cu toate celelalte popoare ex-sovietice, interzicând alfabete, virgule, litere, cuvinte! Obligându-ne să-i zicem limbii „moldovenească”, şi nu „română”!

Şi punctum! Şi aşa am expediat toată chestiunea lingvistică handicapată din RSS Moldovenească!

Asta numai dacă nu ne amintim, de pildă, că destule popoare din URSS și-au păstrat, bine-mersi, și alfabetele, și virgulele, și literele, și cuvintele. Și că nu se cunoaște, de fapt, nicio altă etnie în fosta Uniune Sovietică căreia să-i fi fost interzise, ca și moldovenilor, litere și cuvinte.

Dacă eram cu toţii „egali între egali” și ceea ce i se permitea ori interzicea unora era valabil și pentru ceilalţi, cum se face că tocmai cinci din cele cincisprezece republici sovietice, Estonia, Letonia, Lituania, Georgia și Armenia, și-au păstrat alfabetele și tot restul, iar noi nu? Prin ce erau republicile în cauză mai breze decât noi?

Cum am putut noi, singurii purtători ai unei limbi neolatine din tot spaţiul ex-sovietic, care uzasem de alfabetul latin până în anul 1944, să admitem să ne fie deturnată fibra limbii și impus alfabetul rusesc? Și, dacă ne-a fost băgat pe gât în 1944, cum se face că nu ni l-am recâștigat decât în 1989… cu voie de la miliţie… și de la Moscova?…

Intelectualii noștri au un răspuns potrivit și pentru astfel de întrebări. „Noi am fost, mă-nţelegi, mai martiri decât alţii, zic ei. În sensul că pe noi, mă-nţelegi, Moscova ne-a bruiat mai rău decât pe toate celelalte etnii sovietice. Faţă de noi, mă-nţelegi, a avut o ciudă mai specială, iată de ce ni s-a interzis mai abitir decât aceloraşi estonieni, de pildă, sau georgieni.”

Iată convingerea de bază a intelectualilor noștri.

Numai că nu ţine.

E destul să ne amintim că Moscova, cea care „avea o ciudă specială pe noi”, a recunoscut identitatea limbii moldovenești cu româna prin vocea câtorva lingviști ai săi încă în anii ’50. Teză pe care au încercat, este adevărat, să o preia atunci și câţiva dintre intelectualii noștri, numai că au fost reduși la tăcere de autorităţile de la Chișinău. Unii, ca să scape de persecuţii, au trebuit să se refugieze în metropola imperială.

Și „înciudata” Moscovă i-a primit în braţele sale!

Așa se face că scriitori și intelectuali cu faimă de naţionaliști și disidenţi la Chișinău, inclusiv aceia dintre ei care reclamau introducerea alfabetului latin, au găsit la Moscova și adăpost, și edituri pentru cărţile lor, și teatre pentru piesele lor!

Cum se explică, oare, faptul că singurii actori care au cultivat o rostire românească autentică pe scenele din Moldova, având de suferit din cauza aceasta, au fost cei care și-au făcut studiile la Moscova, nicidecum cei cu educaţie de Chișinău, unde erau impuși, de pe băncile facultăţii, să înveţe a rosti cât mai „ţărănește”? Când profesorii de arta actorului și de dicţiune de

la Moscova aflau de la discipolii lor moldoveni cum stau lucrurile cu limba moldovenească și limba română, ei îi încurajau să rostească românește și să monteze piese de autori români, interzișii la Chișinău, chiar cu preţul de a nu înţelege ce rostesc învăţăceii lor.

Bineînţeles, Moscovei îi plăcea să cocheteze, în faţa elitelor din republici, dar și a comunităţii intenaţionale, cu gloria de „protectoare a liber-cugetătorilor”. Primindu-i pe acești intelectuali, Kremlinul, de fapt, împușca doi iepuri: stingea elanul patriotic din republici și, totodată, îi ţinea sub un control mai apropiat pe cei mai rebeli.

Chiar și așa, această „libertate controlată” oferea destul spaţiu de disidenţă, pe care niște elite precum cele din republicile baltice sau caucaziene, de pildă, au putut, cum bine știm, să-l speculeze.

Când îi întrebi pe intelectualii noștri ce i-a împiedicat să facă la fel, ei îţi dau, bineînţeles, un răspuns.

„Bodiul, primul-secretar al Partidului Comunist din Moldova, spun ei, se face vinovat de faptul că noi nu am fost curajoși și nu am știut să speculăm oportunităţile! Niciun alt prim-secretar din fosta URSS nu a fost mai crud cu scriitorii săi!”

După care intelectualii noștri repetă despre Bodiul exact ce ziceau mai devreme despre Moscova: „Noi am fost, mă-nţelegi, mai martiri decât alţii. În sensul că noi am suferit mai mult decât toţi ceilalţi, am fost, mă-nţelegi, mai victime decât ei. Pe noi Bodiul ne iubea mai puţin decât își iubeau intelectualii, mă-nţelegi, ceilalţi primi-secretari!”

Și așa, într-un context politic totuși relaxat, cum era cel din anii ’60-’70, de pildă, din care nu lipseau o Moscovă, în general permisivă, un model de naţionalism robust în republicile baltice și cele caucaziene (o Georgie, de pildă, se putea lăuda cu performanţa unică în spaţiul ex-sovietic de a avea fixată în Constituţie georgiana drept limbă de stat!), o limbă română și o literatura română mature dintr-o ţară socialistă prietenă de peste un râu de cincizeci de metri; deci, în acest context istoric „ofertant”, nu s-a putut face nimic-nimic.

Totul s-a spart de „colosul” Bodiul!

Adevărul este că Ivan Ivanovici chiar a fost un ins cretin și agresiv, numai că el nu ar fi putut comite nici jumătate din isprăvile sale antinaţionale fără laborioasa asistenţă a intelectualilor înșiși. Colaboraţioniștii activi au alcătuit, în acest sens, vreo 70% din totalul trudnicilor neuronali din RSSM (fapt ce nu i-a împiedicat pe o bună parte

dintre ei să se facă, după 1989, foarte pro-români, recolorându-se în comuniști după 2001).

Alte 29% dintre intelectualii noștri le-au constituit așa-zișii „curajoși de ocazie”, aceia care, după încercări timide de a spune altceva decât aștepta Bodiul, odată pedepsiţi ori trecuţi pe linie moartă, se grăbeau să se reabiliteze prin opere și concesii dezolante (toţi aceștia s-au făcut, după 1989, români-români!).

Numai 1% s-a opus deschis lui Bodiul, trebuind, din cauza aceasta, să înfunde pușcăria ori să se refugieze la Moscova (unde se află până astăzi). Ori să fie nenorociţi la Chișinău (unde astăzi sunt alcoolici ori putrezesc în pământ).

Nimic nu ilustrează mai elocvent specificul intelectualului nostru decât un episod interesant, consumat de curând. De fapt, nu atât un episod, cât un film întreg.

Cineaștii moldoveni au comis anul trecut un documentar de vreo oră dedicat nimănui altuia decât fostului prim-secretar al Moldovei Bodiul, ajuns la venerabila vârstă de 90 de ani (de unde deducem că pedeapsa lui Dumnezeu nu există). Filmuleţul în cauză este opera unor cineaști altminteri persecutaţi cândva de antipaticul prim-secretar. Iată-i astăzi autori ai unui film cald și uman despre bruta ipocrtiă care le-a întunecat tinereţile cinematografice.

Pe scurt, au ajuns să cânte „Oda victimei către neuitatul călău”.

La un moment dat, moșul Bodiul ajunge să declare, cu seninătate, în film, că interdicţiile și cenzura din perioada sovietică nu erau opera Moscovei și nici măcar a lui personală. Îi erau impuse de „sfătuitori locali” de printre intelectuali. Evident, ghiujul trișează: cine altul dacă nu el era principalul organizator al înfundării spiritului naţional! Domnii autori ai flmului însă au înghiţit, spăsiţi, rahatul emis de ipocritul protagonist, nelăsând pe nimeni, în film, să-l contrazică. Le-a plăcut să creadă exact ce iubesc să admită 99, 99% din intelectualii moldoveni, și anume că Bodiul dă în film vina pe alţii… pe ceilalţi… pe toţi!

Numai pe ei nu!

Iată de ce, concluzia implacabilă de care ne-am apropiat, la finalul acestui capitolaș, este că vina pentru situaţia lingvistică handicapată din Moldova Sovietică (dar și din Moldova democratică de astăzi) le revine, fără îndoială, și Moscovei, și lui Bodiul, dar este, în primul rând, a bravilor noștri intelectuali. Nimeni în RSS Moldovenească nu avea mai mare nevoie

de o limbă întreagă, funcţională, modernă, adică de un instrument de lucru pus la punct, decât intelectualii.

În primul rând, scriitorii.

Bodiul știm că făcea uz, la fel ca și întregul Comitet Central, de rusa de lemn, poporul, la rândul lui, vorbea fie în graiul moldav, fie în rusă, fie în amestecul dintre cele două.

Intelectualii, iată cine ar fi trebuit să fie principalii beneficiari ai unei limbi integre, corecte și deștepte, cu care să poată exprima noţiuni complexe, idei profunde și mișcări delicate ale sufletului.

Elita noastră însă s-a mulţumit cu un artefact impus de Bodiul, „limba moldovenească”, un mutant alcătuit din ca și cum elemente ale limbii lui Eminescu, inflexiuni ale graiului moldav, calchieri din rusă și „neologisme” introduse prin contrabandă de peste Prut (și folosite, cel mai adesea, impropriu)!

Asta poate și din cauză că ei nu au cunoscut noţiuni complexe, nu au avut idei profunde și nu au trăit mișcări delicate ale sufletului.

Este ca și cum i-ai impune, ca unelte, unui croitor, în locul acului și aţei, o sulă și un târnăcop, cerându-i să-ţi coase rochii de gală. Și intelectualii noștri chiar asta au făcut, au cusut „ținute de gală” cu sula și târnăcopul.

95% din producţia tipografică apărută în RSS Moldovenească, inclusiv cea mai mare parte a așa-zisei „literaturi moldovenești”, face uz de acest paliativ, fiind de aceea invalidă și nulă.

Cel mult, poate interesa savanţii specializaţi în patologii lingvistice.

Canalia multiculturalistă

Una dintre dificultăţile cele mai mari pe care le am cu străinii este să-i familiarizez cu experienţa noastră istorică și situaţia lingvistică așa de inedite. Nimeni nu crede în realitatea absurdităţilor care ni s-au întâmplat.

Cum să-i faci pe francezii din Bretagne, de pildă, să-și imagineze că limba lor putea eșua foarte bine undeva pe la Corneille, sau chiar mai devreme, dacă rușii, după ce-l bătuseră pe Napoleon, de pildă, ar fi anexat Bretagne la imperiul lor? Mai încoace de Corneille, limba franceză ar fi fost declarată dăunătoare; iată de ce francezii din Bretagne, ridicând din rândurile lor pe un Ivan Dmitrievici Ceban, ar fi trebuit să se lipsească de limba și creaţia unor Hugo, Balzac, Stendhal, Apollinaire, Proust, Valéry, Céline, Camus, Malraux, Le Clézio etc. În locul acestora le-ar fi fost impusă limba din satele din Bretagne, amestecată cu împrumuturi din rusă,

plus oleacă de moștenire selectivă de-a lui Corneille – un avorton lingvistic din care ar fi trebuit să rezulte noua limbă și literatură bretonă, diferită de cea franceză.

Când le spui asta unor francezi, ei nici măcar nu râd, așa de neinspirată li se pare exagerarea.

Sau cum să-i determini pe rușii din regiunea Arhanghelsk, bunăoară, să-și imagineze că, prin secolul al XIX-lea, un agresor mai feroce decât ei le-ar fi invadat regiunea, zicându-le: „Uăi, *rebiata,* după Pușkin, *pizdeţ* cu literatura și cu limba rusă!…”

Vă închipuiţi, ruși din regiunea Arhanghelsk, ce porcărie ar fi fost asta?

Vă imaginaţi ce căcat ne-aţi făcut nouă?

…Prin anul 1999 lucram la Ministerul Culturii, unde am primit vizita unor experţi de la Consiliul Europei, picaţi la noi cu misiunea de a elabora un raport despre starea culturii și limbii din Moldova.

Domnii erau chiar francezi.

Avid să-i pun la curent cu traumele noastre identitar-lingvistice, am încercat, tenace, să le demonstrez cât de absurd este să-ţi fie impus un grai din secolul al XIX-lea amestecat cu rusisme pe post de limbă literară matură. Chiar și în acel 1999, când se întâmpla episodul, adică la zece ani după fantasticul 1989, care ne dăruise ca și cum limbă de stat și alfabet latin, gradul de degradare a limbii scrise și vorbite de concetăţenii mei era atât de mare, iar influenţa limbii ruse și a graiului nostru continuau să facă ravagii.

(Fix cum se întâmplă și astăzi, în 2009, la 20 de ani de la adoptarea acelor legi!)

După ce mi-au ascultat pătimașa pledoarie, franţujii
mi-au zâmbit condescendent și m-au pus la curent că mă găsesc într-o epocă nemilos de străveche din care eram chemat să mă evacuez de urgenţă.

Pe-afară erau alte vremi, mă informară.

Da, existase cândva o perioadă în care aș fi putut
să-mi deplâng situaţia și chiar să fiu înţeles. Acum însă eram invitat să mă felicit cu ocazia că ea murise de la sine, cu toate tarele și viciile ei, fără nicio contribuţie din partea mea. Din care pricină jelania mea devenise, vai, în acel moment, profund inactuală, iar ceea ce mie mi se părea, în chip demodat, poluare lingvistică devenise, peste noapte, exuberanţă multiculturală.

În locul timpurilor în care mă încăpăţânam să mă aflu, pe afară venise vremea binecuvântată a globalizării, cu pandantul ei fermecător, multiculturalismul. M-au sfătuit prietenește să nu mai fiu așa de sentimental, ci să mă precipit să mă bucur din plin de darurile oferite de acesta din urmă.

Eram învechit cu totul.

„E așa frumos, mi-au zis ei, când o limbă se îmbogăţește încontinuu, împrumutând din alte limbi, când nu-și uită dialectele…”

Îmi spuneau toate astea într-o franceză modernă și nuanţată, fără niciun împrumut din limba rusă ori din vreun grai din Bretagne. Când le-am adus exemplul translatorului care îi însoţea, un tinerel de la noi, proaspăt absolvent al Facultăţii de Limbi Străine, spunându-le că tipul le vorbește într-o franceză relativ acceptabilă, în timp ce mie îmi traduce într-o română handicapată și aproximativă, plină de influenţe dialectale și de calchieri din rusă și că le înţeleg mesajul numai graţie faptului că știu și eu franceză, au sfârșit prin a mă crede un fel de taliban mânat de o ură sălbatică faţă de limba rusă și faţă de ruși.

Pornit, înainte de toate, împotriva propriului popor, ale cărui accent și grai preţios le nesocotesc, în loc să mă bucur de exotismul lexical pe care mi-l livrau dezinteresat. Le părusem așa de interesant și de haios în veșmântul de pene și oase al dialectelor și al calchierilor din rusă! Faptul că vroiam să clatin această imagine pe care o îmbrăţișaseră cu atâta entuziasm îi scandaliza. Chit că se și grăbiseră să plaseze Moldova, pentru profunda lipsă de fizionomie culturală distinctă și babilonia lingvistică ce o caracteriza, pe undeva prin fruntea plutonului celor ce mărșăluiau multicultural înainte.

Cât de simpatic și de avansat în comparaţie cu mine li se arătă de-odată translatorul cel cu caș la gură, la limbă și la creier!

Vezi bine, tipii aveau deja în cap raportul gata despre starea culturii și limbii din Moldova și eu atentam cu neobrăzare la conceptul, pot spune, de bază!

După ce imperiul sovietic mă amenințase cu pușcăria dacă mă încăpăţânez să acced la o limbă română corectă și întreagă, acum trebuia să mă resemnez cu ideea că devin un animal antimulticulturalist nesimţit pe aceeași chestie. Singura consolare era că nu mă păștea pușcăria, de data aceasta, semn că totuși un progres era de faţă.

În Europa, orice am spune, democraţia este o chestie!

În plus, pe lângă barbaria ce mă caracteriza, mai eram, probabil, privit de ei și ca un fel de agent român. Fuseseră puși la curent, bineînţeles, înainte de a veni la Chișinău, cu elemente ale situaţiei politice de la noi, în primul rând cu chestia teritorială. Știau că între tânăra Republică Moldova și România există așa ceva și a fost atât de clar pentru ei că numai la limbă nu-i stă gândul unuia ca mine, bineînţeles, ci la preţiosul teritoriu al Republicii mele Moldova.

Mă și vedeau cum îl car nopţile, cu sacul, peste Prut la românași!

După ce că îmi uram propriul popor, întrucât îi retractam cu brutalitate dialectele, nu mai era de mirare pentru ei că sunt un rusofob, un ucrainofob, un găgăuzofob.

O stârpitură, într-un cuvânt.

Cum, naiba, să le explici că nu te-ai putut niciodată bucura de un lux care, pentru ei, nu este decât un lucru de la sine înţeles, o rutină, aceea de a-ţi putea vorbi nestingherit și automat limba cu toate cuvintele, silabele și literele ei? Cum să-i faci să înţeleagă că, scriindu-ţi frazele, trebuia să te preocupi, în primul rând, să nu faci uz de cuvinte în plus, nu de sensul pe care vrei să-l transmiţi și că, din cauza accesului trunchiat la limba maternă, nu ţi-o poţi vorbi cum se cuvine nici măcar în momentul acela în care aveai atât de mare nevoie de ajutorul ei pentru a-i convinge de adevărul suferinţelor tale! Pentru a le spune că te simţi și astăzi, din cauza unui trecut lingvistic handicapat, o ființă aproximativă și, intelectual, schiloadă?!

Cum să le spun că, în epoca sovietică, orice lituanian, de pildă, putea să-și cumpere liber cărţi românești în capitala Lituaniei Vilnius, în timp ce noi, la Chișinău, nu aveam asemenea posibilitate! Iar dacă le procuram la Vilnius, deveneam clienţii KGB-ului nostru moldovenesc. Iată de ce îi rugam frumos pe prietenii lituanieni să ne cumpere și să ne transmită pe ascuns cărţi românești de la Vilnius.

Cum să le mai explic că ei, după Corneille, i-au avut pe Hugo, Apollinaire, Valéry, Proust, Camus, Sartre etc., etc., tot astfel cum și noi, după Eminescu, i-am avut pe Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, George Bacovia, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Liviu Rebreanu, Nichita Stănescu, Marin Preda, Marin Sorescu, Emil Cioran, Constantin Noica, Mircea Dinescu, numai că eu, din cauză că ultimii își scriseseră cărţile peste un râu de cincizeci de metri, nu am avut voie, până în 1989, să-i citesc, trebuind să-i consider niște gunoaie interzise!

Cum să le explic că, în locul acestor scriitori, la noi erau produse pe bandă rulantă niște băşini, membre ale Uniunii Scriitorilor din Moldova, care ştiau să rimeze *„roddom”* cu „om” și „România” cu „pântecăria”?!

Cum să le mai explic că aveam voie să-i citesc pe autorii români numai în limba rusă, după ce vor fi apărut, doi-trei dintre ei, în traducere la Moscova? Chiar și în cazul acesta, ar fi trebuit să le accentuez, nu eram scutit de suspiciuni! „Da’ ce mă rog așa interes nesănătos ai, ha? Dacă vrei foarte tare să citești tovarăși scriitori din ţările socialiste frăţești traduși în limba rusă, de ce nu te-ai rezuma frumos la autori polonezi, cehi sau maghiari? Cu ce ocazie, grijania cui te are, ţi-ar mai trebui pe deasupra și un какой-то Lucian Blaga în limba rusă?!”

Cum să înţeleagă ei că singurul film românesc pe care l-am văzut până în anul 1989 a fost cel privit în clasa a zecea la clubul din sat, despre comisarul Moldovan, și se chema *„Cistâmi rukami”?!*

Cum să le explici toate astea unor brute comode, ghiftuite cu bunăstare și multiculturalism?!

A ascunde că te consideri român

Uneori aveam cu străinii alt gen de neînţelegeri.

Ne aflăm la o mică pensiune pentru scriitori, Lavigny se cheamă, nu departe de Geneva, cinci autori de diferite vârste din tot atâtea ţări, plus patroana vilei, o literată elveţiană. Ne vedem doar serile, cum zilele ni le umplem scriind fiecare în camera lui, în spatele unor uși având pe ele plăcuţe cu numele unor mari scriitori ai secolului XX.

Fără ghilimele.

Am crezut, la început, că e un omagiu adus acelor autori pe chestia că onoraseră cu augusta lor prezenţă localul cu pricina, din care cauză ne-am cutremurat de pietate când am păşit pragul acelor spaţii brusc spiritualizate.

Niciunul, ni s-a spus, nu călcase vreodată măcar pe aproape.

Eram somaţi să fim așa, pur și simplu, pentru trei săptămâni, „William Faulkner”, „Ernest Hemingway”, „André Malraux” etcetera. După primul impuls pe care îl aveai să smulgi plăcuţa alienantă, a trebuit, în final, să acceptăm tâmpenia locului, alăturându-ne docili șirului nesfârșit de „Faulkner”-i și „Osborne”-i găzduiţi de-a lungul mai multor ani de interesanta pensiune. Resemnându-ne, totodată, cu gândul că alţi „Ernest Hemingway” și „André Malraux” ne vor urma pe acolo.

Odată intraţi în camerele acelea, ne-am și imaginat cum gazdele se tăvălesc de râs lângă ușa fiecăruia.

O extravaganţă tributară unei mentalităţi de provincial, am conchis, nu fără iritare, până la urmă! O glumă deplasată, ce mai!

Avuseseră cumva ideea să ne motiveze să aspirăm la gloria acelor autori, ori, din contra, își puseseră în gând să ne inhibe într-atât, încât să nu compunem nicio propoziţiune de-a lungul celor trei săptămâni cât urma să ședem acolo?

În ce mă privește, am avut șansa „să fiu” scriitorul meu iubit Albert Camus și, încercând să fiu inhibat ori invidios pe chestia asta, am văzut că echivala cu exersarea acelorași sentimente faţă de Mont Blanc, al cărui vârf putea fi văzut, în zilele cu soare, plutind deasupra unui orizont dizovlat în ceaţă, așa cum apare Fujiyama în gravurile japoneze.

Dacă ziua aveam la dispoziţie, pentru a ne potoli foamea, un frigider plin cu de toate, cinele erau mai speciale. O fată prepara specialităţi de-ale locului, pe care le savuram pe terasa din faţa vilei, unde la picioarele noastre stătea tolănită, ca un animal de casă blând și uriaș, o peluză cu un strat de iarbă gros chiar cât o blană de urs.

Totul era plin de o delicată solemnitate, bucatele ne revelau gusturi noi, neștiute, iar privirea ni se scălda în deschiderea vastă ce se întindea până la un orizont pierdut, dincolo de care se ghiceau, fantomatic, versanţii Alpilor, haşuraţi de lumini crepusculare.

Atmosfera atât de specială era garnisită cu discuţii despre bucurii și mizerii de scriitor, clipe în care chiar se întâmpla să ni-i imaginăm printre noi pe Jean-Paul Sartre sau Thomas Mann.

Conversaţiile noastre se axau cel mai frecvent, este adevărat, pe ce avem mai inedit în ţările din care proveneam și, fiindcă doi dintre noi reprezentam fostul „lagăr socialist”, un poet din Cehia și eu din Moldova, ceilalţi scriitori – un indian, o englezoaică, o americană și gazda elveţiană – ne-au lăsat cu amabilitate să ne situăm în centrul atenţiei, de unde să le povestim în voie cum luptaseră popoarele noastre pentru abolirea comunismului.

Cehul ne-a vorbit, previzibil, despre „revoluţia de catifea”, despre Havel și despre faimoasa Chartă din 1977.

Le-am evocat, la rândul meu, cât de entuziast am putut, lupta noastră pentru limbă, alfabet și libertate și i-am văzut ascultându-mă cu o intensă participare, în ciuda englezei mele de turist. Erau întru totul de acord să reușim, recâștigându-ne literele, virgulele și cuvintele limbii materne.

După vreo jumătate de oră de gângăveală patetică însă, odată grupul întreg electrizat, aveam să stric toată impresia bună cu o singură frază.

„Lupta aceasta a noastră, le-am zis la sfârşit, ar fi avut un final glorios, dacă ne uneam cu România!…”

Aici au împietrit cu expresiile de bucurie şi admiraţie care îi prinseseră. După care tăcerea avea să se lase, bubuind precum o trapă, peste fragmentul de terasă şi animalul-peluză unde cinam şi nu s-a mai deschis până la sfârşitul serii.

Scene cu acest tip de reacţii aveau să se repete în timp cu diverse alte ocazii.

Ce naiba?!

Auzisem, bineînţeles, şi eu că românii au, în Europa, în imaginarul insului comun, o faimă nu tocmai grozavă.

O reacţie atât de crispată însă, venită din partea unor intelectuali, m-a stupefiat.

Transformarea era atât de brutală, încât nici nu am realizat, în primul moment, sursa ei. Am admis că, poate, rostisem ceva incorect englezeşte şi îmi ieşise fără să vreau cine ştie ce *fuck off*. Sau poate le jignisem, involuntar, patriile, pe motiv că nu avusesem eleganţa să-i las să creadă că moldovenilor le-ar fi plăcut, la o adică, să se unească cu India, de pildă, sau – de ce nu? – Elveţia.

Când am realizat, în cele din urmă, motivul subitei lor prăbuşiri în tăcere, m-am ruşinat, în prima clipă, de entuziasmul meu unionist aşa de dezaxat. După care însă m-a luat în posesie un acces de furie pe care cu greu mi l-am reprimat. „Jigodii!”, mi-a venit să le zic. Oricât de exagerat era entuziasmul meu pro-românesc, reacţia lor inflamată mi se păru de-a dreptul rasistă. Unde le era stofa de intelectuali, dacă îşi exteriorizau prejudecăţile şi umorile ca nişte primitivi?!

S-a întâmplat pe la tot felul de alte foruri şi festivaluri, în străinătate, să mă scoată din sărite scriitoraşi cu reacţii şi tăceri având aceeaşi origine, încât ajungeam să le zbier în faţă „despre Cioran al nostru, despre Brâncuşi, despre Ionesco, despre Eliade şi că ce ştiu ei, mârlanii dracului!…”

Se făceau, normal, cu şi mai mare băgare de seamă cu mine. Mă ocoleau cu şi mai multă neliniște după asta. Nu pentru că aveau ceva împotriva acelor nume, ci fiindcă ştiau să le delimiteze atât de tranşant de români şi de România, ataşându-le la garnitura valorilor strict universale.

Un bun mai al lor decât al meu şi al românilor!

Exact cum se întâmpla în perioada sovietică, când rușii își luau libertatea să-i considere pe tovarășii autori Blaga și Sadoveanu din ţara socialistă-soră România mai ai lor decât aveam voie să-i consider eu „ai mei”.

Ah, dacă naţia română s-ar fi înfăţișat înaintea mea în acele momente să-i spun eu o vorbă!

„Fraţi români, să le zic pentru început, pe bune, ce dracu le-aţi făcut voi europenilor, încât, atunci când le spui că visul tău este să te unești cu România, le strici toată impresia bună despre tine? Cum se face că am ajuns noi, basarabenii, astăzi, în Europa, să ascundem că ne considerăm români, cum făceam altă dată în URSS?!”

Uite că nu aveam niciodată naţia română prin preajmă!

Las’ că revolta mea era așa de mare, încât mă știam în stare să o păstrez nestinsă până voi fi intrat pe la Albiţa în „regat”!

Jefuit de fraţi

Numai că, odată ajuns la București, pregătit să-mi rostesc filipicele, aterizam, brusc, în plin vacarm turbat de voci care se întreceau la înjurat românii și România. Criticile pe care mi le pregătisem cu acurateţe sunau acum ca o bălmăjeală de copil pe fondul înjurăturilor meșteșugite și veninoase proferate de români, cu voluptate, la adresa românilor și a României.

Speram, bineînţeles, să descopăr, peste Prut, și spirit autocritic, ceea ce auzeam însă avea proporţiile unei veritabile orgii masochiste.

Toţi în ţara aceasta aveau de reglat niște conturi cu românii și cu România. Inși abia procopsiţi cu oareșice bunăstare, bunăoară, atâta cât să le permită să-și petreacă vacanţa dincolo de Vama Veche ori Nădlac, se lăudau, la televizor, cu isprava de a se odihni în altă parte decât în propria ţară, și asta pentru că „românii noștri îţi oferă condiţii de rahat și te mai și jefuiesc pe deasupra, nu e posibil, într-un cuvânt, să te odihnești cum se cuvine în ţara ta…”

Pe alţii, stabiliţi de ani buni în străinătate, îi vedeai, tot la televizor, devastaţi de înduioșare pentru ţara natală, și asta numai la adăpostul unei distanţe apreciabile de ea.

Venea apoi rândul intelectualilor rafinaţi, cu observaţiile lor: „Nu există sentiment tragic la români… Dragostea la noi parcurge distanţa dintre romanţă și pat… Avem o psihologie de popor superficial… Suntem un popor care poate frige mititei pe orice Golgotă…”

Pentru ca tabloul să fie întreg, mai era nevoie și de apărători ai naţiei române, cu condiţia să fie niște prăpăstii de inteligenţă și moralitate. Poftim că ieșeau la rampă alde Funar, Vadim și Păunescu!

Dacă unul din stereotipurile despre români spune că sunt hoţi, eu, în acel moment, chiar m-am simţit jefuit.

Am intrat în alertă, mi s-a părut că, între toţi românii, sunt primul care adulmec plutind în aerul ţării adierea catastrofei. Restul nu-l simţeau. Instinctul meu de basarabean stând la paza românismului mi-a spus asta fără greș. Am văzut că nu mai e decât foarte puţin și românii vor doborî definitiv România și poporul român. Și, până seara târziu, pe la ora 24, când închideam, siderat, televizorul în camera mea de hotel, isprava părea încheiată cu succes.

Românii și România erau la pământ.

„Aoleu, mi-am zis, am visat atâţia ani să ajung să-mi văd patria interzisă ca să asist aici la sfârșitul ei așa de puţin glorios. Mâine dimineaţă o să găsesc pe afară doar ruine și cadavre.”

Ei bine, a doua zi descoperеam, vrăjit, o Românie foarte fresh, iar cetăţenii ei, vioi și amabili, mult mai bine-crescuţi decât noi, basarabenii, erau plini de energia făuririi.

O ţară ca oricare alta, m-am calmat eu, ce mai, una care practică ceea ce găsești peste tot, adică fotbal, corupţie, talk-show-uri și, mai presus de orice, cârcoteală.

Adevărul este că, pentru români, cuvintele nu păreau să însemne mare treabă.

După ce nouă, la Chișinău, ne-au tot fost interzise „neologisme” timp de 45 de ani, încât vorbirea noastră a ajuns în final să aibă mai multe sincope și bâlbe decât cuvinte, debitul verbal copleșitor al românilor mă trimitea, de fiecare dată, în transă. Aveam mereu pornirea să-i dau la încetinitor.

Trecutul meu lingvistic precar n-o să-mi permită, probabil, niciodată să mă simt tot atât de în apele mele vorbindu-mi limba ca și fraţii români. Și dacă am amintit de ape, trebuie să spun că, de fiecare dată când mă pomenesc peste Prut, încă mă mai simt în postura înotătorului începător. Stau pe ţărmul mării și mă uit cu invidie și admiraţie la mușchiuloșii ce se avântă în talazurile limbii române, tot atât de lejer cum mă aruncam eu în apa iazului din sat. Mă aventurez într-un târziu și eu să avansez în marea „verbului matern”, numai că, la primul val întâlnit, începe dezastrul. Plaja se prăbușește brusc sub pământ, marea urcă la cer, iar eu plonjez în gol.

Și, după ce o putere străină mă proiectează pe vârful valului, tot ea mă zvârle la fundul unui șanţ ce se cască din senin. Degeaba flutur din mâini în ideea unei aterizări blânde, sunt îngropat numaidecât de un alt val și știu precis că am murit. Gustul neașteptat de sărat al apei mă livrează unor convulsii vomitive devastatoare și numai asta mă readuce la viaţă.

Mă simt mai stăpân pe limba mea doar când scriu în ea. Atunci stau pe malul mării, contemplez înotătorii din larg și-i imit, dând din mâini și din picioare.

„Cine nu are un basarabean să și-l cumpere!”

Numai că totul în ţara aceasta mergea strună până pe la amiază, după care, odată cu consolidarea primelor ambuteiaje pe Magheru și Calea Victoriei, gata, semnele războiului românilor cu românii se făceau din nou simţite! Și ceea ce clădiseră până pe la ora 14 demolau cu succes până seara.

La ora 24, praful se alegea din nou din România…

Cu siguranţă, exista un moment, o fracţiune de secundă, poate, de-a lungul celor 24 de ore, când românul își iubea ţara și numai asta o salva. Și așa de secole bune. Clipa aceasta părea suficientă, numai ea asigurase existenţa poporului român, numai ea nu lăsa România să se năruie la pământ.

Zguduită în fiecare zi de cutremure din astea însă nu avea cum să reziste. Trebuia alertată.

Și am văzut că noi, basarabenii, i-am putea fi de folos. Experienţa de practicanţi ai dragostei interzise faţă de România ne recomanda drept niște consultanţi oportuni. Puteam fi folosiţi cel puţin în două moduri, pe care am fost pregătit să le omologhez la emisiunea „Garantat 100%” a TVR-ului, dar nu m-au primit acolo.

Conform primului, prin toată ţara urmau să fie diseminaţi basarabeni iubitori de români și de România. Fiecare consiliu judeţean, toate întreprinderile și firmele trebuiau să-și prevadă câte un „basarabean de serviciu” în componenţa lor. Tot așa, televiziunile și posturile de radio urmau să-și înceapă și încheie programele cu declaraţia-rugăciune de dragoste a basarabeanului faţă de România, el fiind încadrat în schema de personal.

Comună, orășel, oraș – toate localităţile ţării urmau să plaseze, în piaţa principală, într-un loc anume amenajat, câte un basarabean, care să spună,

24 de ore din 24, cât de tare iubește românii și România.

„Cine nu are un basarabean să și-l cumpere!”, acesta trebuia să fie sloganul de promovare, conform planului meu.

Chiar eu eram gata să-mi ofer serviciile în acest sens. Aveam să le povestesc românilor cum statul sovietic ne-a limitat în fel și chip contactele cu ei și cu România și cum, din cauza aceasta, imaginaţia noastră a explodat. Am știut la perfecţie cum să localizăm Pământul Făgăduinţei.

România, ţara interzisă, pe care o ascultam la radio ca pe un fel de „Europa Liberă”, România, pe care unii dintre noi, mai norocoși, născuţi în satele de frontieră, o văzuseră la televizor!… Tot ei, fericiţii, crescuţi pe malul Prutului, contemplaseră români vii păscând oi reale peste Prut… Nouă, celor trăitori departe de râul mistic, ciobanii aceia ni se revelau tot atât de mitici ca și Dafnis și Cloe.

Știam că peste Prut nu se găsește pământ, iarbă, râuri, aer și oameni. Acolo totul era literatură curată!

Limba română și îndemânarea cu care românii o vorbeau ne hipnotiza. Avea ceva magic de-a dreptul, pentru că, ajutaţi de ea, ciobani ori ţigani îţi ziceau lejer lucruri pe care la noi unii doctori în filologie le formulau cu greu.

Graiul nostru moldav era, firește, foarte bun și el, dar mai ales pentru a-l folosi la păscut oi, la mâncat ciorbă cu fasole și la prășit păpușoi. Româna părea o limbă a saloanelor, demnitatea ei era a unei limbi în care se scriu opere literare și biblii.

Un fel de latină clasică!

Era insuportabil de frumoasă, ceva din cărţi!

Faptul că o vorbeau în stradă bătrâni, copii, cerșetori, femei, bărbaţi, vânzători ni ce părea suprarealist, era un veritabil act de creaţie.

Le purtam o recunoștinţă fără margini oamenilor aceștia care știuseră să dureze și să păstreze o limbă și o ţară!

Le păstraseră și pentru noi!

Îi iubeam pe toţi, până la cel din urmă cerșetor!

România, ţara de radio, România, ţara de televizor, România, ţara de cărţi și reviste, cu mii de Dafnis și Cloe păscând sute de mii de Mioriţe pe picioare de plai!

Era tărâmul – știam! – populat cu 22 de milioane de Eminescu!

Cam asta trebuia să spună „basarabeanul de serviciu” naţiunii române în fiecare zi!

A doua idee de utilizare a experienţei moldovenilor, pe care vroiam să o lansez la TVR, era să fie băgată întreaga populaţie a României, cele douăzeci şi două de milioane de inşi, într-un fel de RSS Moldovenească, ca într-un „reality show”, unde să le impui românilor toate interdicţiile şi abuzurile de care avuseserăm parte noi. Să le interzici sub ameninţarea cu pușcăria, de pildă, utilizarea cuvintelor „român”, românesc”, „România”, să nu-i laşi să facă uz de treizeci de mii de cuvinte din DEX, să le interzici sunetul „ge”, să-i obligi pe actori să-şi rostească replicile din scenă cu accent oltenesc, bănăţean ori maramureşan etc., etc.

Garantat că românii îşi îndrăgeau ţara după un sejur ca acesta în RSS Moldovenească!

Numai că nu am fost acceptat cu ideile mele la emisiunea „Garantat 100%”.

Nu asiguram un rating comparabil cu cel pe care numai sportul naţional „beştelitul românilor” îl făcea.

Beştelitul românilor

Fiindcă mi-am dorit, firesc, să le fiu pe plac românilor, să le arăt că şi eu pot, că sunt de-al lor, m-am lăsat atras, la rândul meu, de contaminanta probă, cu stângăcia neofitului.

„Ştiţi, le-am zis cu vocea sugrumată de emoţie, în anul 1990, Teatrul Naţional din Iaşi a susţinut un turneu prin Moldova şi, fiindcă eu însoţeam trupa prin localităţile noas-
tre, am invitat toţi actorii, după unul din spectacole, la nişte rude din satul natal. S-a făcut un ospăţ pe cinste, toată lumea a fost încântată: actorii – pentru primirea caldă, rudele mele – pentru şansa de a vedea în carne şi oase fiinţele mitice în numele cărora demonstrasem în piaţa principală a ţării, adică românii. Dacă totul s-ar fi rezumat la doar atât şi nu ieşea la iveală faptul că rudele mele au un copil care urma să meargă în clasa întâi, întâlnirea putea fi considerată mai mult decât un succes al diplomaţiei populare. Scena însă nu a avut o continuare fericită, din cauză că, în Moldova anului 1990, după proaspăt adoptata Lege a limbii de stat şi trecerea la alfabetul latin, nu era de găsit nici brumă de manual cu litere latine, iar actorii de la Iaşi nu au avut reţinerea să tacă, oferindu-se, care mai de care, să-i trimită rudei mele câte un abecedar.

Bineînţeles, niciunul dintre ei nu a trimis vreodată un abecedar.”

Fiindcă vocea mea se pierdea în vacarmul produs de ceilalţi „sportivi”, puteam să-mi continui netulburat tiradele.

„Postul Radio România Cultural, mai ziceam, mi-a montat o piesă, am semnat un contract pentru un onorariu, dar nu am primit niciun bănuţ…”

Zero reacţii.

„Barosanul ziar bucureștean „Ziua”, continuam eu cât de monoton puteam, mi-a solicitat colaborarea cu o rubrică săptămânală și când, peste jumătate de an, am mers la București să ridic onorariul convenit, mi s-a spus că, de fapt, nu mi se cuvine niciun onorariu.”

Aș fi continuat cu alte exemple în acel cor zglobiu de critici la adresa românilor, dacă nu aș fi observat, la un moment dat, că, totuși, sunt ascultat. Românii o lăsară mai moale, treptat, cu masochismul, ciulindu-și urechea la ce spun străinii. Eu, adică.

După care, brusc coalizaţi, i-au dat o ripostă strașnică intrusului.

Numai ei aveau voie să se murdărească!

Mai ales faptul că un bâlbâit de basarabean încerca să le reproșeze ceva îi enerva la culme. Te desfiinţau, pur și simplu, pe chestia comuniștilor noștri păduchioși la guvernare, cu un Voronin dictator și românofob.

Pe scurt, se întâmpla exact ceea ce – iarăși – găsești în orice ţară și la orice popor, ai cărui reprezentanţi adoră să-și scuipe și înjure naţia, dar numai până în momentul în care străinul are nesăbuinţa să se ia de ei. Atunci fac harcea-parcea din el!

Românii probau, laudă domnului, același instinct sănătos.

Mai presus de orice însă simţeai în spatele criticilor și înjurăturilor lor la adresa propriei stirpe convingerea că nu poţi distruge o ţară cu una cu două. Și asta pentru că o aveau, spre deosebire de noi, cărora, neavând-o, ni se părea fatală orice ameninţare la adresa ei.

Poate că și aceasta ar fi fost una din bunele utilizări ale basarabenilor, adică aceea de a-i enerva pe români cu critici, ajutându-i astfel să se solidarizeze împotriva cuiva.

Numai că românii începuseră, după 1989, să ne și simpatizeze.

Ei da, când îi scoteam din sărite, ne terfeleau mai rău decât ar fi făcut-o rusul cel mai parșiv. Niciun străin însă nu știa să se bucure mai mult când izbuteam ceva așa cum se bucurau românii.

Îi întâlneai în stradă la Chișinău, să zicem, pe un Emilian Galaicu-Păun, un Dan Bălan, o Nicoleta Esinencu și îţi ziceai: iată niște cântăreţi și scriitori oarecare… Sau „Zdob și Zdub”, Mihai și Sandu Vakulovski,

Dumitru Crudu, Planeta Moldova, Pavel Stratan, Vitalie Ciobanu și Vasile Gârneţ de la revista „Contrafort” și atâţia alţii.

La București, oamenii aceștia erau purtaţi pe la toate revistele și televiziunile.

Numai așa, Europa îi cunoștea.

După Europa, aflam și noi cine sunt.

Trebuia, așadar, să ne facem subtili, să ne obișnuim cu ideea că nimeni nu știe să ne înjure mai rău, dar și să ne salute mai entuziast decât românii și România.

De câtă dragoste nu aveau nevoie românii

Adevărul este că nu i-am găsit pe români într-un moment grozav, după revoluţia din 1989, cu entuziasmul nostru pro-Unire. După ce visasem să ne primească necondiţionat în îmbrăţișarea lor, să ne ofere înţelegere și alinare, am dat peste Prut de o fiinţă mai hărţuită și mai nemângâiată decât noi. Care aștepta de la Europa exact ce căutam noi la ea, adică înţelegere, susţinere și alinare. De unde era să ni le dea nouă, dacă ei îi lipseau atât de mult?!

Și așa, alergam unii după alţii cu limba scoasă, noi după iubirea României, România după farmecele Europei.

Dacă, până în decembrie 1989, românii s-ar fi mulţumit cu semne de atenţie venite de la oricine, după această dată numai dragostea Europei și a Americii îi putea mulţumi. E clar că noi, basarabenii, nu puteam concura Europa și America.

Uimitor cât de mare era dragostea cu care românii nu aveau ce face!

Cum să explici altfel consternarea care i-a apucat, în 2001, când basarabenii au votat comuniștii?! Care comuniști e puţin să spui că nu-i iubesc deloc pe români.

Ei crezuseră, probabil, că, după ce nu au avut ce face cu iubirea noastră, aceasta trebuia, după o lege nouă a fizicii, nu doar să stea bine conservată, ci chiar să prolifereze. Ca și cartofii: pui, în cuib, trei tuberculi și toamna scoţi treisprezece. Așa au făcut și ei, ne-au oferit niște „tuberculi umanitari” sub formă de cărţi, ajutoare, burse, fonduri, lăsând îngrijirea acestora pe seama intelectualilor și politicienilor naţionaliști de la Chișinău, după care au luat-o fulger din loc de la Prut tocmai spre NATO și UE.

În cincisprezece ani au ajuns acolo unde și-au dorit, după care și-au amintit de noi. Și, când și-au întors privirile, s-au speriat de ce-au văzut.

Intelectualii noștri, după ce citiseră că unele plante se dezvoltă mai bine dacă le pui muzică simfonică, au crezut, la rândul lor, că „tuberculii” pot fi îngrijiţi bine dacă le reciţi versuri patriotice. Când s-au trezit din recitalurile lor, era târziu, căci „gândacii de Colorado”, alias comuniștii, compromiseseră întreaga recoltă.

Vorba e că, în 1989, intelectualii noștri au primit de la Moscova, pe tavă, ceea ce nu au știut să obţină prin efortul lor timp de 45 de ani. Adică o revoluţie.

Pe care au transformat-o în una de uz personal. Reducând-o cu succes la atâta cât să le asigure acces nestingherit la valorile culturale românești. Și la fonduri românești. Crezând că poporul se poate mulţumi, la rândul lui, cu valori românești. Minus fonduri.

Nimic mai dulce pentru ei decât să-și editeze o carte peste Prut. Pe locul doi, după gradul de dulceaţă, se situa gândul că și poporul, oricât de înfometat este, trebuie să fie tot atât de fericit ca și ei pe chestia că își editează cărţi peste Prut. Asta pentru că Puterea Sovietică îi obișnuise pe poeţi cu ideea că poporul îi poartă pe braţe de dragi ce-i sunt pentru operele lor în care cântau partidul, pe Lenin și comunismul.

Acum cântau România, numai că nu mai exista Partidul Comunist, care să le dea iluzia că sunt purtaţi pe braţe de popor pentru cântecele lor.

În plus, o parte a moldovenilor mai păstrase o amintire nu tocmai dulce despre românii din interbelic, care se purtaseră cu ei mai rău decât niște străini, și iată că intelectualii basarabeni naţionaliști, într-o nefastă continuitate, confirmau gloria cea mai neagră a românilor.

Numai așa, după 1989, românofobia avea să irumpă în Moldova independentă. Dacă Puterea Sovietică ne ţinuse în frâu dragostea faţă de România, tot ea știa să strunească și dispoziţiile românofobe.

Odată cu libertatea însă totul s-a revărsat peste margini, și iubirea, și ura.

Ţara viselor noastre

Teritoriul României continuă să fie, pentru mulţi dintre noi, unul bun să-l populezi cu vise și fantasme.

Și nu ne mai cereţi să fim „realiști”!

Dacă, până în 1989, era locaţia ideală pentru limba română, literatura română, cultura română, istoria română, după această dată a trebuit să învăţăm a le face loc în acel spaţiu și unor români reali, nu tocmai simpatici. Nu am fost în stare.

Am ales să visăm în continuare, chit că, la ceea ce ne era drag odinioară, adică limba română, literatura română, cultura română, istoria română, s-a adăugat mereu, după 1989, ceva nou și frumos: Revoluţia română, Liviu Ciulei, Piaţa Universităţii, Lucian Pintilie, Liiceanu, Pleșu, Andrei Șerban, Monica Lovinescu, Goma, Silviu Purcărete, Patapievici, Lucian Boia, Jurnalul lui Eliade, Jurnalul lui Sebastian, Ionesco, Cioran, Cărtărescu și încă atâţia alţii.

Și, când te aștepţi mai puţin, hop! că mai apare ceva ori cineva bun să-l plasezi în ţara viselor noastre. E destul să te gândești la ce ispravă a reușit Cristian Mungiu „al nostru” la Cannes!

Se întâmplă să ajung de multe ori în România și nu mă prea dau în vânt să am de a face cu oamenii aceia care îmi vorbesc atât de bine limba și cu care mă înţeleg atât de prost. Nu vorbesc cu ei, nu mă lansez în discuţii, nu semnez contracte. Îmi face bine să stau pur și simplu printre ei. Văd și scene nu tocmai de vis, dar întotdeauna știu că, undeva, în această ţară, există Andrei Șerban, Liviu Ciulei, Lucian Pintilie, Liiceanu, Pleșu, Monica Lovinescu, Goma, Patapievici, Jurnalul lui Eliade, Jurnalul lui Sebastian, Ionesco, și Cioran, Cărtărescu și o puzderie de atâţia alţii.

După care pot să mă întorc, luminat, în rezervaţie, la Chișinău.

Am înţeles că generaţia noastră nu își va încheia vieţile altfel decât iubind-urând această mamă ingrată și generoasă, neînţeleasă și prefăcută, crudă și bășcălioasă. A fost cea care, în tinereţe, excita și exalta în noi tot ce aveam mai bun, a fost marea dragoste a tinereţii noastre. Iată de ce nu vom fi în stare niciodată să o urâm doar.

O înjură românii și minoritarii din România, o înjură vecinii și cei de peste ocean, o înjură basarabenii din Chișinău și mai ales basarabenii stabiliţi peste Prut.

Spune-ţi-ne oricâte mârșăvii vreţi despre ea, noi cu această iubire iraţională vom muri.

Să o urască alţii după noi.

Iar când nu mai avem puteri s-o iubim, iubim dragostea noastră pentru români și România.

Dacă în anul 2009 mai făceam parte din URSS

Eu știu cum aveau să evolueze lucrurile dacă nu venea *perestroika*.

La începutul anilor optzeci, lupta noastră pentru recuperarea cuvintelor încă era în derulare. Cu un elan tot mai stins, firește, luptam cu conștiinţa

disperată a celor ce știu foarte bine că bătălia nu are cum să nu fie pierdută.

În ciuda fatalismului nostru însă, limbă moldovenească avea să se confunde, inevitabil, în dicţionare şi în cărţi, până la urmă, din ce în ce mai mult, cu o limbă normală și matură, care, întâmplător, se chema „română”. Așa cum se întâmpla în ДЕЛМ-ul din anul 1977, de pildă. S-ar fi ajuns, poate, în cele din urmă, chiar la o declaraţie oficială în care s-ar fi recunoscut că limba română și limba moldovenească nu se aseamănă doar, ci sunt aceeaşi limbă. Adică, exact ce afirmaseră cu tărie unii savanţi de la Moscova încă prin anii ’50.

Zău, nu exclud deloc că și în Moldova s-ar fi ajuns să se declare la fel, chiar dacă nu venea *perestroika*.

Numai că, la data respectivă, această limbă moldovenească identică cu limba română nu ar mai fi fost de găsit în Chișinău decât în vreo mie-două de cărţi și dicţionare, plus o școală.

Fiind complet lipsă în spaţiul public, acolo unde rusa va fi prins de mult rădăcini adânci.

Anul 2009, cel în care mă aflu când scriu rândurile de faţă, ar fi găsit Chișinăul meu cam în situaţia în care se află Tiraspolul actual: cu o școală românească decorativă, într-un ocean de limbă rusă. În această școală moldovenească-românească, elevii ar fi vorbit doar la ore o limbă română infectă, așa cum se întâmpla în școlile noastre moldovenești din Chișinău până în 1989, pentru că, în recreaţii, în afara școlii și cu părinţii, cei mai mulţi dintre ei vorbeau rusește.

Cum vedeţi, avea să se ajungă, oarecum firesc, logic și pe cale pașnică, la suprimarea unei limbi.

„Uitaţi, ni s-ar fi spus, avem dicţionare de limbă moldovenească identică cu româna, avem cărţi în această limbă, avem tot. Nu mai există însă oameni dornici să o vorbească!…”

Și noi, neîncrezători, am fi făcut ochii roată, am fi lansat apeluri pline de panică și nu am fi reprimit decât ecoul propriilor strigăte. În Moldova Sovietică a anului 2009, nu ar mai fi fost de găsit prea mulţi inși avizi să vorbească o limbă în numele căreia două-trei generaţii de intelectuali îșI riscaseră carierele, sănătatea, unii vieţile.

Lupta lor se încununase, iată, cu succes, limba română învinsese!… Numai că nimeni nu mai avea ce face cu roadele eroismului lor. Pentru că și ei, și noi nu făcuserăm decât să trăim niște suferinţe datate și inutile, în numele unei limbi care funcţiona bine-mersi, fără niciun eroism, peste un

râu de cincizeci de metri. Acolo era o chestie tot atât de banală ca și aerul pe care îl respirai. Noi trebuia să fim eroi ca să o putem „respira”. Noi ne cosumaserăm prostește vieţile luptând pentru literele, cuvintele și virgulele ei.

Oare poate fi eroică moartea pentru o virgulă?

Să nu dramatizăm, iubiţilor, ni s-ar fi spus, s-a întâmplat ceea ce în istorie s-a repetat de sute, de mii de ori, într-o veselie, ca o rutină implacabilă: un popor sau un fragment de popor este înghiţit cu tot cu limbă de un alt popor și totul, în cele din urmă, se uită. Asta ne-ar fi spus-o nu numai comuniștii sovietici, ar fi enunţat-o ritos marii filosofi în frunte cu moș Eccleziastul.

Doare, ziceţi? De acord, dar numai pe voi, generaţia care suportă nefericita întâmplare pe pielea proprie și numai pentru că aţi avut ghinionul să vă naşteţi în epoca umanismului băşinos. Nu va fi însă și cazul celor ce vor veni după voi și care vor sfârși prin a deveni buni cetăţeni ai ţării – și vorbitori tenaci ai limbii – care le înghiţise altădată strămoșii și limba lor.

Ei da, voi sunteţi chiar generaţia ghinionistă, ni s-ar fi accentuat, asta e, se cuvine să suferiţi, aveţi voie să plângeţi, să urlaţi pe ascuns, na, smiorcăiţi-vă, citiţi pe furiș cărţi românești, ascultaţi cenaclul „Flacăra” al canaliei de Păunescu și muriţi de jale. Pe voi trebuie să vă doară, nu aveţi încotro, asta e, mugiţi deci, sărmanilor, o să vă facă bine, întotdeauna noul s-a născut în chinuri grele și cu victime, directe și colaterale.

Urlaţi voi, dar asta numai pentru ca să nu mai plângă copiii voștri. Lor le va fi ușor, pentru că tot ce astăzi vă distruge pe voi, în viitorul lor, abia dacă va fi un motiv de mirare.

Civilizaţia s-a clădit, în ultimă instanţă, mai mult pe uitare decât pe memorie.

Imperiul de catifea

Trebuia să ne resemnăm cu ideea că facem parte din generaţia pe care urma obligatoriu să o doară, nu aveam încotro.

Totul ar fi fost învins într-un final apoteotic de marea limbă a lui Tolstoi, Gogol și Dostoievski!

Poate exista, oare, pentru un intelectual un gând mai seducător decât acesta?

Cunoașteţi ceva mai magic în materie de pătrundere artistică decât Moartea lui Ivan Ilici, Suflete moarte, Fraţii Karamazov, Livada cu vișini?

Ce mai contau suferinţele seminţiilor subjugate de grecii antici dacă îi cotropise poporul care a dăruit omenirii Iliada, Perșii și Antigona?!

Limba marelui Shakespeare și cea a marelui Cervantes erau, da, ale colonizatorilor feroce care decapitau ori prăjeau pe ruguri aborigeni, dar tot ei le aduceau, în schimb, Hamlet, Don Quijote și Visul unei nopţi de vară.

Pe noi nimeni nu avea de gând nici să ne decapiteze, nici să ne ardă pe rug, nu trebuia decât să tăcem, să tăcem, să tăcem câștigându-i astfel pe Tolstoi-Dostoievski-Cehov.

Aproape pe degeaba!

Ah, dacă s-ar fi putut să ne culcăm într-o seară, iar a doua zi să ne trezim și gata, să nu mai existe nicio nefericită de limbă moldovenească pe care să trebuiască să o faci normală, adică română, iar România de peste Prut să ni se pară o ţară tot atât de puţin „a noastră” ca și Polonia, Cehia ori Albania! Și să nu mai trebuiască să practicăm lupta stupidă pentru cuvinte, litere și virgule!

Ah, dacă s-ar fi putut să ne trezim într-o dimineaţă și să simţim limba rusă, de pildă, ca pe ceva tot atât de al nostru cum o simţeau rușii din Chișinău! Adică nici să nu o simţim, ci rusa să fie în noi, tot așa ca ficatul, plămânii ori inima!

Să-i avem în noi pe Tolstoi, Gogol și Dostoievski!…

Vai, pe noi trebuia să ne doară.

Rușii de la Moscova și cei de la Chișinău erau liberi să se bucure de limba rusă și literatura rusă, românii din România puteau să-și vorbească nestingherit și automat limba română.

Numai pe noi trebuia să ne doară.

Nu tot atât de tare, poate, cum îi duruse pe predecesorii noștri, căci, în anul 1985, imperiul nu mai era cel fioros din timpul lui Stalin. Îmbătrânise și se făcuse mai blând, devenise un fel de „imperiu de catifea”. Dacă, în anii ’50, ne făcea operaţii „pe limbă deschisă”, ca să zic așa, acum avea în schema de personal un doctor-anestezist, însărcinat cu misiunea de a ne îndulci suferinţele. Rolul doctorului îl juca, de fapt, cumplitul altădată KGB. Când te chema la el, nu te certa, nu te ameninţa, își permitea luxul să polemizeze cu tine, să nu fie de acord cu punctul tău de vedere.

Mai ales că destule lucruri pentru îndepărtarea limbii române și apropierea noastră neîngrădită de Tolstoi, Gogol și Dostoievski fuseseră deja realizate. Nu mai aveam unde ne da pruncii la grădiniţă, de pildă, pentru că în 1985 nu era de găsit în tot Chișinăul nicio grădiniţă în limba

moldovenească. Ne puteam înscrie, în schimb, copiii la grădiniţele care îi vor fi apropiat atât de mult de dragii de Tolstoi, Dostoievski și Gogol, așa cum chiar făceau cei mai mulţi părinţi moldoveni.

Evident, lipsa grădiniţelor în limba ta nu putea să nu te frustreze: cum așa, îţi ziceai, îl iubesc pe Tolstoi, dar de ce să nu-mi mai pot da copilul la o grădiniţă în limba mea?! Asta ţi-o spuneai în forul tău interior, întrucât, dacă dragostea faţă de Tolstoi era permisă și încurajată, nevoia de o grădiniţă în limba ta exprimată în glas se solda, de obicei, cu alungatul din slujbă ori băgatul la dubă.

În cel mai bun caz, erai convocat la „anestezist”.

Care îţi zicea așa: „Las-o baltă, nu mai face teatru!… Cum poate să doară ceea ce nu mai există?… Dacă am mai avea o grădiniţă în limba moldovenească și ar urma să fie închisă, așa da, ai avea motive să te revolţi și să suferi!… Acum însă e ceva depășit, i-a durut pe cei care au fost martorii închiderii ultimei grădiniţe… Pe tine nu mai are cum să te doară. Păstrează-ţi, așadar, puterile pentru chestii care merită, căci o să ai și tu parte de tot felul de interdicţii și închideri…”

Și dacă suferinţa pe chestia grădiniţelor în limba ta nu ţi-ar fi trecut oricum, tovarășul doctor ar fi recurs la „Hai că tata administrează puţină anestezie… Acuși o să-ţi treacă, să vezi, acuși o să simţi efectul…”

Cu copiii deci trebuia să ne doară mai puţin, alţii suferiseră pe chestia asta înaintea noastră. Nu însă și cu adolescenţii, aici era un pic mai greu. Aici, o porţie bună de suferinţă ne era rezervată și nouă, întrucât mai existau două școli moldovenești în tot Chișinăul, pe care tocmai perspectiva urâtă le aștepta. Aceea de a fi închise.

„Da, vor fi închise și ce e cu asta?… ne-ar fi zis anestezistul. Nu vezi că elevii, în recreaţii ori acasă cu părinţii, nu mai vorbesc decât rusește?… Nu-i așa că durerea nu mai este tot atât de mare?”

Și, cum tu te-ai fi smucit oricum, el te-ar fi luat din nou cu „Las’ că mai punem juma de doză, să vezi cum o să te ia…”

Părinţi grijulii și iubitori cum eram, nu ne-ar fi surâs deloc ideea să ne expunem copiii diverselor ameninţări pe chestia lingvistică, la fel cum fuseserăm, la rândul nostru, protejaţi cândva de părinţii noștri de tot felul de necazuri politice. Le-am fi ascuns și noi adevărul.

Am fi acceptat până la urmă să vorbim cu copiii noștri în rusă, ar fi smuls asta din noi, pentru că rusa era deja, în 1985, o limbă care îţi dădea mai

mare descuiere la minte decât moldovenească handicapată și – lucrul cel mai important – era limba viitorului, a carierei, a reușitei în viaţă.

Așadar, nu mai apăreau articolele și cărţile scrise între 1989-2009, nici eu nu o mai scriam pe cea de faţă. Poate o compuneam pe alta și poate că era în limba rusă.

Mă pot lăuda cu o rusă destul de bună.

În anul 1985, studioul „Moldova-film” nu mai avea voie să producă pelicule în limba moldovenească, așa cum făcuse până atunci, actorii noștri trebuind, de acum încolo, să-și rostească replicile rusește.

La circa trei milioane de vorbitori de moldovenească, existau, în 1985, trei teatre în limba maternă în toată Moldova. Un teatru la milion, aceasta era proporţia.

Învăţământul superior în limba noastră alcătuia 10% din total, aveam cinci ziare în limba moldovenească, aveam o televiziune și un radio în care doar a treia parte din emisiuni erau în limba maternă, toate actele oficiale și comunicarea din organele de stat erau în rusă. În stradă, în magazine și la Comitetul Central nu auzeai decât rusă, rusă, rusă.

„Ce zici, te-a luat anestezia? Parcă da, parcă nu?… O să apăs aici și îmi spui dacă te doare… Ai auzit, televiziunea noastră nu mai face 30% din emisiuni în limba moldovenească, cum făcea până în 1985, ci doar 10%… Doare?… Dar 5%?… Tot doare?… Dar 1%? … Stai, că nu mai înţeleg!… Ori anestezicul ăsta este cu termen expirat, ori tu ai un organism de bivol! O să-ţi mai administrez un sfert de doză…

Ai văzut, anul acesta au apărut cu o sută de titluri de carte mai puţin în limba noastră?…

Ai văzut, a fost închisă una din cele două școli cu predare în limba maternă din Chișinău?… Încetează să te smucești!! Uite, încă juma de doză!…

Ai auzit, gata, în Chișinău nu mai avem nicio școală în limba noastră… Fii cuminte!!

Ai aflat că numai la Facultatea de Filologie se mai predă în limba moldovenească, în rest peste tot e în rusă?…

Din lipsă cronică de spectatori, ai auzit, gata, s-au închis două din cele trei teatre în limba noastră… Gura!

Gata, nu mai avem decât o secţie de teatru în limba moldovenească la Teatrul Rus „A.P. Cehov”… Minţi, nu doare!

La televiziunea noastră gata, nu mai există decât o emisiune pe zi în limba noastră…

O emisiune pe săptămână…

O emisiune pe lună…

Вот уже ни одной передачи на молдавском, все на русском… Все еще болит?… Я ж тебе две с половиной дозы впрыснул!… Ну все-все-все, сейчас пройдет… все, замолчи уже… Молчать, свинья!…”

Și, în cele din urmă, chiar îţi trece…

Nu mai simţi nimic.

Nimic…

Medicamentul magic

Și, în clipa în care vajnicul consiliu de medici, alias Biroul Politic al CC al Partidului Comunist din Moldova, era pe punctul să decidă că nu mai există o altă soluţie decât eutanasierea limbii moldovenești, de la Moscova a venit, inopinat, un doctor care aducea cu el medicamentul magic. Acela care urma să ne salveze limba.

Doctorul se numea Gorbaciov, iar medicamentul – perestroika.

Era anul 1985 și anestezia începuse deja să ne toropească de-a binelea. Nu mai desluşeam foarte clar rostul luptei noastre.

Doar atât mai știam să bâiguim: „Nu… nu… nu…”

Și, în punctul în care rusificarea noastră ar fi început să devină ireversibilă și din ce în ce mai puţin dureroasă, ne-a fost administrat antidotul. Eram personajul din celebrul poem al lui Mateevici care „Ne-am trezit din somn de moarte,/Ca viteazul din poveste…”

Dar, vai, prea departe fuseseră împinse lucrurile cu ingineria etnică și lingvistică în RSS Moldovenească, prea adânc operaseră alde Ivan Dmitrievici Ceban, prea ipocriţi și impotenţi erau intelectualii și democraţii noștri ca să nu ajungem, după 2001, la coșmarul în care ne-au băgat comuniștii lui Voronin.

Înainte de a vă vorbi mai pe larg despre interesantul subiect „perestroika la moldoveni”, mă grăbesc să vă ofer un moment de respiro pentru a vă menţine interesul.

V-am pregătit o scenă aproape erotică.

Un spion român cazat la hotelul

Comitetului Central

Acum înţelegeţi mai bine starea cu totul specială pe care o trăiam în toamna lui 1990, când trebuia să primim, pentru prima dată, la Uniunea Teatrală din Moldova (UNITEM) un român din România, pe miraculosul Victor Ernest Maşek de la Bucureşti! (Precis, aţi uitat de el!…)

Unul din cei 22 de milioane de Eminescu!

Partea de misticism era că domnul Maşek chiar avea pleata neagră în vânt, ca a lui Eminescu.

În rest – numai incongruenţe!

Nu mi-a mărturisit-o niciodată, dar am dedus uşor că era un sagace colaborator al serviciilor secrete româneşti. Mai ales după ce m-a asistat la teribila provocare pe care am pus-o la cale cu iubita mea şi prin care i-am tras o dreaptă dură Comitetului Central. Nu era un critic de teatru rău, dar numai când l-am văzut operând ca spion am înţeles care este vocaţia şi misiunea lui adevărată.

Vă invit să vă imaginaţi situaţia imposibilă ce se conturase în acel moment istoric în toamna lui 1990: eu, şeful secţiei Critică teatrală şi dramaturgie la Uniunea Teatrală, şi, totodată, un patriot înflăcărat, agresat de miliţia moldovenească şi de Armata Sovietică, unul care urăşte comuniştii şi Comitetul Central, un mare fan al *perestroikăi*, al lui Gorbaciov şi al României, dornic de libertate şi revanşă, însoţesc la spectacolele teatrelor noastre un critic de teatru de peste Prut… Un frate român!…

Până aici, nimic deosebit, nu-i aşa?! Nu însă şi mai departe. Pregătiţi-vă, urmează bomba. Deci repet: „Eu, un patriot înflăcărat, agresat de miliţia moldovenească şi de Armata Sovietică, unul care nu iubeşte comuniştii şi Comitetul Central, un mare fan al României, dornic de libertate şi revanşă, însoţesc la spectacolele teatrelor noastre un critic de teatru de peste Prut, un frate român… cazat…”

…îţi stă mintea în loc!…

…„cazat la hotelul Comitetului Central!!!”

Na, v-am spus-o!

Vă imaginaţi ce chestie?!

Da, da, Comitetul Central al Moldovei, acela care dis- preţuia în continuare România, *perestroika* lui Gorbaciov şi libertatea, lăsase să fie cazat în hotelul său un român!

Gândiţi-vă și la contextul istoric mai larg: Uniunea Sovietică stă să moară, PCUS de asemenea, peste un an se va produce puciul de la Moscova…

Și un frate român cazat la hotelul CC! Într-o cameră cu două paturi!!!

Românul era cazat la hotelul CC-ului, iar noi cu iubita nu ne doream altceva decât să lăsăm să triumfe libertatea în acest bastion al reacţiunii!

Un strop de dezmăţ într-un templu comunist!

Numai așa ne-am fi curăţat drumul spre ţinta de bază, Comitetul Central!

M-am întărit în intenţia mea mai ales după ce am aflat cu ce fantasme venise domnul Victor Ernest Maşek, la rândul lui, în Moldova. Avea și domnia sa de reglat nişte conturi. S-a ţinut mult, ca un profesionist de marcă ce era, până să-mi facă această destăinuire. În cele din urmă, se dezlănţui. Tiranul Ceaușescu interzisese tot ce era legat de numele „Basarabia”, românii nu aveau voie să se considere fraţii noştri, ai moldovenilor, vă imaginaţi?! Împușcatul naibii!

Cum a ajuns la Chișinău, fratele Victor Ernest Maşek și-a dorit pătimaș două lucruri: să se „înfrăţească” urgent cu o soră basarabeancă, iar ca supliment, să primească în dar un televizor color produs la singură uzină cu adevărat unionistă pe care o aveam atunci la Chișinău, uzina de televizoare „Alfa”. Cum în România postrevoluţionară era mare criză de televizoare color, în imaginarul colectiv al românilor ceea ce se vedea peste Prut era câte un basarabean stând sub fiecare copac cu un televizor color „Alfa” în braţe, destinat unui frate român.

Mă întrebă, așadar, în mare secret, dacă nu i-aș putea livra televizorul meu „Alfa” pe care îl ţin în braţe sub copac, prevăzut pentru un frate român. Și, mai ales, dacă nu i-aș putea face rost de numărul de telefon al uneia dintre colegele de la Uniunea Teatrală cu care se cunoscuse și pe care o simpatizase profund.

În momentul acela, eram gata să-i promit zece televizoare color „Alfa”!

M-a ajutat cu adevărat însă faptul că știam numărul de telefon al acelei colege și, mai ales, că ea a avut inspiraţia să se arate, în convorbirea telefonică ce urmă, mai mult decât o soră adevărată. Îl lăsă, generoasă, s-o onoreze cu o vizită „frăţească”. Drept consecinţă, domnul Victor Ernest Maşek înţelese că, după podurile de flori mai mult metaforice, acum el va întinde unul palpabil și, poate, mai trainic decât celelalte.

(Vai, dacă nu ne-am unit până astăzi cu România, e clar că și el umbla cu metafore!)

Sper că nu aţi ajuns să credeţi că aș fi îndrăznit vreodată să cer unui oaspete oficial al Uniunii Teatrale cheia de la camera sa de hotel pentru… mi-e și oarecum să spun ce.

„Vreodată” poate nu, atunci însă era peste puterile mele să nu i-o cer!

Când i-am povestit domnului frate Victor Ernest Maşek cum ne-au călcat rușii și comuniștii demnitatea naţională în picioare, el și-a dus mâna, instinctiv, la buzunarul unde se afla cheia de la camera sa de hotel cu unul din paturi neatins.

„Cheiţa fermecată”!

Și așa, în una din camerele de la etajul trei al hotelului Comitetului Central al Partidului Comunist din Moldova (astăzi „Jolly Alon”), oferită pentru trei ore de un frate român, eu și iubita mea aveam să i-o tragem comunismului în chiar unul din bârlogurile lui.

Cheia era în buzunarul meu!

Sincer, puteam să ne iubim oriunde în altă parte, în apartamentul unui prieten, la un hotel obișnuit ori în ospitalierul parc de la Lacul Comsomolist. Când m-am pomenit însă în faţa unui fapt atât de extravagant – un frate român cazat la hotelul Comitetului Central –, ideea mi-a încolţit imediat. În pantaloni. Nu zău, era destul să alături sintagma „Comitetul Central al Partidului Comunist din Moldova” cu etnonimul „român” ca să te simţi excitat rău de tot.

Am umblat așa cu ideea vreo trei zile.

Cu un an mai devreme, doar gândul de a te apropia de acel sediu îţi dădea fiori. De departe, te pomeneai acostat de un miliţian, care te întreba cu metal în voce: *„Vî cito-to hoteli?”* („Aţi dorit ceva?”). Dacă totuși pătrundeai înăuntru, pentru a transmite ori a prelua ceva de la vreunul dintre locatari, pe hol te aborda neapărat unul în civil, care îţi punea alt șir de întrebări. Dacă îl convingeai și pe acela că nu eşti terorist, el te invita să șezi în fotoliile din hol până va fi telefonat celui pe care îl căutai. Dacă respectivul confirma că are să-ţi transmită ceva, nu aveai voie să urci sus – ori cobora el, ori era trimis un individ.

Așa că nici nu aveam habar la ce să ne aşteptăm cu iubita mea, singura speranţă fiind că „voia de la miliţie” își va fi făcut și aici efectele. Ne-am gândit, pentru orice eventualitate, la un mic plan.

Mai întâi, eu urma să mă arunc în luptă. Pentru asta, bătui la maşină o scrisoare cu antetul Uniunii Teatrale, adresată ca și cum domnului Victor

Ernest Maşek, venită ca şi cum din partea regretatului preşedinte al Uniunii Teatrale din acea perioadă, domnul Veniamin Apostol, a cărui semnătură nu îmi era deloc greu să o plastografiez. „Stimate domnule Victor Ernest Maşek, bine aţi venit în Republica Suverană Moldovenească (a fost singura dată când suveranitatea, proaspăt declarată, m-a ajutat realmente la ceva). Sperăm să vă simţiţi cât mai bine pe meleagurile noastre suverane…” şi tot aşa, cu prostioare din astea.

Riscurile nu lipseau deloc. Nu puteam fi sigur că cerberul de pe holul hotelului nu îmi va lua plicul pentru a-l transmite el în persoană. Sau pentru a citi, din distracţie, conţinutul!

Şi aşa, greu încercat de gustul aventurii, pătrundeam în hol, chinuindu-mă din răsputeri să mă simt ca la mama acasă. Afişând, aşadar, dezinvoltura, probabil, a unui secretar de Comitet Central şi e de mirare că tipul de pe hol nu m-a arestat pe loc. Astăzi, unii ar defini starea pe care o trăiam în acele clipe ca pe o „explozie de adrenalină”, pentru mine a lipsit puţin să nu fie, pur şi simplu, o explozie în pantaloni.

Degeaba mă temeam însă. Eram în plină epocă de schimbare a rolurilor, acum statul nu mai era dulăul, iar noi hoţii, acum ne puteam juca cu el de-a pisica şi şoarecele. Aveam voie să ne călcăm pe nervi, unul pe altul, statul şi noi, să vedem până unde se poate. Statul-pisică îşi făcuse obişnuinţa de a înfige câte un ţăruş, zicând: gata, şoriceilor, până aici cu democraţia, mai departe nu e voie. Noaptea, şoriceii mutau ţăruşul. Ori treceau dincolo de el şi statul se vedea obligat să-l mute iar înaintea lor.

Uniunea Sovietică parcurgea atunci faza istorică de desen animat.

În ziua despre care vă vorbesc, ţăruşul era înfipt în holul hotelului Comitetului Central şi eu urma să violez hotarul.

Adevărul este că vremurile chiar se schimbaseră. Individul de pe hol nu mi-a cerut plicul, doar s-a interesat, la recepţioneră, dacă nu cumva cheia domnului de la camera cutare este la recepţie, el deci fiind lipsă.

Cheia era în buzunarul meu!

Pentru iubita mea am prevăzut un scenariu diferit. Ea trebuia să vină cu câteva minute mai târziu, dându-se drept funcţionară la Ministerul Culturii, iată de ce i-am făcut rost de un vraf de mape (goale), toate destinate ca şi cum domnului Ion Ungureanu, Ministru al Culturii şi Cultelor pe atunci. Proaspăt numit în funcţie, revenit din exilul de la Moscova, domnul Ungureanu era cazat temporar tot la hotelul CC.

De fapt, cred că jumătate din noul guvern al Republicii Suverane Moldova, în frunte cu premierul Druc, era cazată la hotelul CC. Așa înţelegea partidul să-și trateze groparii, îi găzduia pe degeaba în hotelul său!

M-am asigurat că domnul ministru Ungureanu este în hotel, deci cheia nu era la recepţie, și am dat semnalul.

Iubita mea a trecut mai ușor decât mine – totuși, un ministru din Moldova începea să conteze mai mult în faţa individului de pe hol decât un critic de teatru de la București. Am așteptat-o pe scări, de unde ne-am luat apoi zborul amândoi până la etajul trei. Nu ne-am oprit decât bătând des din aripi în faţa ușii camerei fratelui Victor Ernest Maşek. „Numai să nu ne vadă domnul Ungureanu!…”, îmi șopti iubita, care îl cunoscuse pe noul ministru în timpul vizitei acestuia la teatrul unde ea era actriţă.

Cum am aflat mai târziu, domnia sa era cazat peste o cameră de cea în care urma să facem prostioare.

Sex cu jumătate de guvern stând după ușă

Lacătul cedă atât de ușor!…

Nu, nu acţionasem niște piese de metal, era de parcă aș fi apăsat pe trei clape de pian: „clanţ, clanţ, clanţ”. Unde dacă nu în hotelul CC își aveau locul lacătele-clape de pian?!

„Clanţ-clanţ” am închis pe dinăuntru și ne-am îmbrăţișat, înfioraţi, în micul antreu. Nu am mai fost în stare să facem un pas de acolo. Eram convinși că tipul de pe hol își lipise deja urechea de ușa camerei.

„Știi, nu sunt în stare…, îmi șopti. Mi-am dorit să se întâmple, dar acum nu știu… Ce ţi-a venit să mă aduci aici?…”

Și eroismul meu se ofilise, brusc. Prinși cu pregătirile și cu conspiraţia, aflaţi în faţa perspectivei inedite de a ne dezbrăca, pentru prima oară, unul în văzul celuilalt, deodată ne-am pomenit în faţa unui adevăr gol-goluţ, la care încercam din răsputeri să nu ne gândim. În camera aceea de hotel trebuiau să se iubească un tip și o tipă pe care îi lega o prietenie aproape frăţească de vreo zece ani.

Chiar așa, ne cunoșteam încă din timpul studenţiei și greu ai fi găsit două fiinţe care să se simtă și să se înţeleagă mai bine decât noi. După ce că, în prima perioadă, nu ne înţelegeam aproape deloc din cauza, mai ales, a buzelor ei gigantice, a căror chemare carnală mă împiedica mereu să înţeleg ce rostesc, mai târziu nu am avut încotro, a trebuit să mă fac prietenul lor cel mai de încredere.

Ca, într-o bună zi, după zece ani de prietenie, figurile să ni se pomenească, inopinat, la cinci centimetri una de cealaltă și să se întâmple pentru prima dată să vrem să ne vorbim altfel decât prin cuvinte.

Dar sărutul nu ne-a spus totul.

Așa, am ajuns la hotelul Comitetului Central.

A inventat cineva metoda prin care un bărbat și o femeie prieteni își expun unul în faţa celuilalt părţi ale corpului care nu i-au interesat niciodată?

Nici nu vroiam să ne vedem trupurile, ni le ascundeam amândoi cum puteam, până ne-am strecurat sub plapumă. „E hotelul Comitetului Central… e hotelul Comitetului Central…”, îmi repetam în minte cu înfrigurare pe când îi mângâiam formele în încercarea disperată de a descoperi acolo altceva decât prietenie.

Oare pe unde ne pierduserăm dezinvoltura și jovialitatea noastră dintotdeauna? Acelea care ne ajutau mereu să ne vorbim fără oprire, să ne ascultăm cu însetare, să ne luăm peste picior cu tandreţe? Învăţasem în timp atât de bine cum să facem să ne simţim perfect împreună, să nu ne plictisim nicio clipă, chiar și atunci când tăceam. Inspiraţia ne ajuta întotdeauna să anticipăm așteptările celuilalt.

Acum, blocaj pe toată linia. Nici umbră din acea comuniune.

Dar ce era mai grav abia urma.

A trebuit, inevitabil, să ne descoperim nuditatea. Pe mine m-a devastat.

Ne crezusem reciproc până atunci atât de compleţi și de întregi, nimic nu ne lipsea. Acum trebuia să admitem că ba da, ceva totuși nu e completat, drept care urma să umplem „golurile”. La fiinţa ei caldă și afectuoasă, atât de armonioasă, deodată a trebuit să adaug doi sâni flasci și stinși, plus un smoc de vegetaţie pubiană violent de abundentă, încât destulă din ea se strecura, dizgraţios, afară din chiloţi, și niște fese diforme, devastate de celulită.

Buzele ei, cu care mi-a fost întotdeauna greu să fiu doar prieten, buzele acelea cu carnaţia lor căpșunoasă, atât de pârguite, încât păreau să participe cu doar un sfert din roada lor la articularea cuvintelor, restul fiind prevăzut pentru altceva, buzele acestea mi-au dat senzaţia, când le-am sărutat, de ceva veșted și sălciu.

Corpul prietenei mele mirosea, matern, a lapte, iar gura îi era plină cu o umiditate vâscoasă.

Pot doar să-mi închipui ce șoc a încercat și ea la vederea prietenului ei de suflet cu chestia aia răzvrătită între picioare. Plus mutra-i desfigurată, stând deasupra ei și vânând orgasmul.

Spuneţi-mi, cum e să faci mișcările acelea cu o prietenă?

Mai ales când ai impresia că jumătate din Guvernul Republicii Suverane Moldova stă cu urechea lipită de ușa camerei voastre!

Cel mai potrivit este, probabil, să fii așa cum ai fost întotdeauna la întâlnirile voastre, adică tot atât de degajat și de prevenitor, și chiar așa încercam să fiu, numai că ea acum nu mai participa deloc, lăsând totul la discreţia mea. În locul cuvintelor și zâmbetelor de încuviinţare pe care mi le adresa întotdeauna, în locul unei voci tulburător de feminine, nu aveam parte acum decât de un chip desfigurat și un piept muncit de mugete înfundate, neomenești.

La cât de veselă fusese prietenia ce ne lega, sexul nostru amintea de un adevărat thriller.

Îmi amintii că, parcă, ceea ce se întâmplă ar trebui
să-mi provoace plăcere, și nu îmi transmitea decât o senzaţie dulce-otrăvită de incest.

Știţi ce ocupaţie aveam? „Intram” într-o prietenă. Chit că încercam din răsputeri să o fac ca un prieten adevărat.

Așadar, venisem la hotelul Comitetului Central pentru a-i aplica o lovitură partidului. Foarte bine, i-am dat la moacă. Mai departe. O prietenie profundă nu poate decât să se facă și mai generoasă când este dublată de o dimensiune erotică, așa îmi plăcuse să cred până atunci.

Ceea ce am aflat la hotelul Comitetului Central este că, atunci când aștepţi de la o relaţie și prietenie, și sex, se întâmplă să le pierzi pe amândouă.

…Doar când am scăpat de mizeria de copulare ne-am simţit un pic mai bine.

Goi pușcă, îmbrăţișaţi, ne uitam la sediul CC-ului, care se înălţa, dușmănos, dincolo de geam.

„Știi, l-am părăsit… Am plecat de-acasă, acum o lună… Voi divorţa…”, a zis ea.

Și eu am spus: „O să facem sex și la Comitetul Central, să vezi, precis o să ajungem să facem și acolo!…”

Nu am făcut niciodată sex la Comitetul Central.

Iar prietena mea s-a stabilit de ani buni în România.

Comitetul Central vrea să ne cumpere

Să ne îmbarcăm în mașina timpului și să ne întoarcem, dintr-o cameră a hotelului Comitetului Central din anul 1990, cu un an înapoi, în anul de grație 1989, la Uniunea Teatrală din Moldova, unde e în plină desfășurare perestroika la moldoveni și unde mă așteaptă, plină de nerăbdare, Marcela Bevziconi. Cu care, din fericire, nu am fost niciodată prieteni.

Văd, văd că v-ați mutat de mult acolo și așteptați cu sufletul la gură!

„Porcule, cât o să te mai chem?!” este primul strigăt pe care îl auziți. Cu așa ceva mă tratează Marcela Bevziconi de fiecare dată când, în loc să vin la 10 și 30, de pildă, poposesc la ea la 10 și 34 de minute. Ori când nu vin deloc.

Vai, va trebui să mai aștepte patruzeci și patru de pagini, și Marcela este singura ființă pe lume care trezește în mine porniri sadice vagi.

Mai simt nevoia unei introduceri și o să încep prin a vă aduce la cunoștință (oh, ce înjurături aud de la Marcela mea, abandonată a doua oară, și încă pentru introduceri străine!) două lucruri importante despre Uniunea Teatrală. Primul este că nimic nu te făcea să crezi că aici e locul cel mai potrivit pentru a face sex.

Al doilea lucru și cel mai important pe care vreau să vi-l comunic este că totul la Uniunea Teatrală te îndrepta cu gândul la sex.

Să nu uităm că, în 1989, aici era în plină desfășurare o perestroikă la modul literal: intram în „casă nouă”!

Fiind convins că se pricepe la intelectuali, Comitetul Central s-a grăbit, după mai multe semnale critice pe care i le-am dat, să îmbrățișeze ideea că noi protestăm în piață din cauză că nu ne satisface gradul de confort la locul de muncă.

„Noi am redus aparatul de conducere cu treizeci la sută, se lăuda în ziare Simion Cuzmici Grossu, primul secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist al Moldovei, înlocuitorul lui Bodiul, și clădirile disponibilizate le-am pus la dispoziția Uniunilor de creație.”

Poftim, câtă necunoaștere a sufletului de intelectual! Ei ne credeau niște birocrați ca și dânșii, pentru care confortul este mai presus de orice. Cum să înțeleagă canaliile nomenclaturiste că singurul nostru gând, în 1989, era chiar libertatea?!

În scurt timp însă tipii aveau să se orienteze atât de bine, grăbindu-se să îngroașe rândurile reformatorilor. Acum ne veni și nouă rândul să probăm

toată ignoranţa în materie de suflet de nomenclaturist. „Bravo, fraţilor!”, aşa i-am salutat, înduioşaţi de inopinata lor solidarizare. Am fost convinşi sută la sută că şi ei aşteptau, de fapt, să vină *perestroika*, că au uitat pe loc de vechile obiceiuri şi că îşi doresc aceleaşi lucruri ca şi noi!

Iată de ce suntem astăzi ce suntem, adică nişte marginali ai unei societăţi conduse de cei pe care i-am crezut cu o uşurinţă criminală.

În iarna lui 1989 încă nu reuşisem să ne facem atât de creduli. Când partidul ne-a pus la dispoziţie sediile sale, am luat gestul ca pe o adevărată cursă, nu am crezut nicio secundă în bunele sale intenţii. Odată intraţi acolo, demonul neliniştii şi al distrugerii puse numaidecât stăpânire pe noi. Am dorit să continuăm exact ce făcusem atunci când eram de partea cealaltă a acestor ziduri. Adică să luptăm cu ele.

Să le sfidăm, să le înjurăm, să le scuipăm, să le deteriorăm. Ştiam prea bine că nu vom fi lăsaţi pentru mult timp pe acolo.

Mai mult decât orice însă ne-a ofuscat ideea că au vrut astfel să ne cumpere.

Când rămâneam singur în birou, picioarele şi mâinile mele se puneau în mişcare de la sine, mereu aveau de reglat nişte conturi cu masa, scaunele, dulapul. Răsuceam cheia în ială până ameţeam cu gândul ferm să o deteriorez, trânteam cu putere uşa de fiecare dată când intram ori ieşeam, îmi lăsam amprenta tălpii pe pereţi. Nu-mi puteam nicidecum regăsi calmul, eram pornit să-mi fac de cap, să provoc stricăciuni, să sparg geamuri!

De aici şi până la a-mi propune să fac sex în biroul acela nesuferit nu mai era decât un sfert de pas!

Dintr-un sediu arhaic, înghesuit printre alte clădiri de aceeaşi vârstă pe strada Ştefan cel Mare (actuala Alexandru cel Bun), a cărui podea se transforma într-un adevărat scrânciob ori de câte ori în spatele geamurilor trecea câte un vehicul, şi Uniunea noastră Teatrală, prin pomana Comitetului Central, se mută, în iarna lui 1989, într-un sediu stalinist neclintit, în plin centrul capitalei, pe Puşkin, 24. Acolo unde Uniunea Teatrală se află şi astăzi.

Înaintea noastră, aici îşi avea reşedinţă Ministerul Agriculturii.

Poftim, după ce găzduise un instrument de oprimare a ţăranilor, urma să devină gazdă pentru unul de hărţuire a actorilor! În ce mă priveşte, cunoscusem pe pielea proprie primul gen de exploatare, cum toate vacanţele, începând din clasa a cincea, mi le petreceam pe podgoriile colhozului natal „Miciurin”. La vârsta de treisprezece ani, de pildă, aveam o

normă zilnică la prășit vie fix ca a adulţilor: treisprezece ari (câte un ar pentru fiecare anișor de adolescent firav!), câștigând pentru asta, iarăși ca și adulţii, două ruble patruzeci de copeici. Norma era stabilită de nimeni altul decât Ministerul Agriculturii, în strânsă colaborare cu Comitetul Central, și e clar că eu nu am îndeplinit-o niciodată în cele cinci vacanţe muncite.

Să mai zică cineva că regimul sovietic nu discrimina copiii!

Acum, în sediul de pe Pușkin, 24, Uniunea Teatrală urma să stabilească, iarăși împreună cu Comitetul Central, un fel de norme pentru actori.

Poligon de exerciţii sexuale

Noul loc de muncă ne-a inhibat pe bune la început. Birouri imense, pereţi masivi, tavan înalt de vreo cinci metri, încât chiar și unul ca mine, care măsor un metru nouăzeci în înălţime, am ajuns să mă simt cât un liliputan. Ne-am grăbit să deplângem pierderea vechiului și caldului nostru sediu de pe Ștefan cel Mare. Acolo, în ambianţa aceea intimă, ne simţeam colegi, aici, pe Pușkin, 24, eram invitaţi să ne facem funcţionari.

Oh, ce să mai vorbim, e destul să pui alături „Ștefan cel Mare” cu „Pușkin” ca totul să fie clar!

Ce motive mai întemeiate vreţi pentru a-l transforma într-un poligon de exerciţii sexuale?!

Mai ales că se petrecu și o reparaţie în prealabil pe acolo, care avu darul să elimine mult din răceala cazonă a etajului pe care îl ocupam, comunicându-i, în schimb, un formidabil aer de frivolitate.

Iată la ce mă refer.

Pe lângă că totul fusese revopsit și împrospătat, mobila era nou-nouţă, parchetul strălucea, cineva avusese inspiraţia să îmbrace pereţii într-un fel de mătase caldă și lucioasă, plină cu ornamente orientale. Stofa aceasta, pe lângă că periclita grav spiritul nomenclaturist al interioarelor, le mai împrumuta, în plus, ceva dintr-o ambianţă de harem.

Sau de budoar.

Așa înţelegeau să facă *perestroika* șefii noștri de la Uniunea Teatrală!

Mătasea era de diferite nuanţe – galbenă, maro, verde – și a mea am avut norocul să fie bordo.

Bordo, culoarea patimii, bordo, culoarea provocării!… Pe scurt, bordo!

Mătase delicată bordo pe niște pereţi staliniști – ce erector mai exploziv doriţi?!

(Astăzi, dacă mergeţi la Uniunea Teatrală, o să vedeţi, bineînţeles, acea mătase, numai că ea a ajuns să aibă o singură culoare în toate birourile, aceea a mustăţilor unui mort, fost fumător îndrăcit.)

Ca șef al uneia dintre secţii, mi se cuvenea un birou aparte. Poftim, cum eram împins în direcţia în care și așa alergam!

De fapt, cam toţi colaboratorii se bucurau de această favoare, cum fiecare ne chemam „șef de secţie” fără să avem de cele mai multe ori în subordine pe cineva.

Și așa, după înghesuiala de la Ștefan cel Mare, unde stăteam câte patru-cinci inși într-o încăpere, am ajuns la Pușkin, 24, cu un număr de spaţii aproape egal cu acela de colaboratori. Acolo ne despărţeau doi-trei metri cel mult unul de altul, aici ne-am pomenit la câte douăzeci-treizeci.

Confort nomenclaturist, ce mai!

Singurul inconvenient era că biroul meu se învecina cu cel al președintelui Uniunii Teatrale, acolo unde se petreceau toate reuniunile grave și sforăitoare. O vecinătate nu tocmai agreabilă, singurul avantaj fiind acela că gravitatea pe care o degaja spaţiul șefului își desfășura, oarecum, aripa protectoare și asupra biroului meu, scutindu-mă de deranjuri în plus.

Mai era un atu, pe care nu îl bănuiam la început, dar, în scurt timp, aveam să-l descoperim cu siguranţă împreună cu Marcela mea, cum vă veţi convinge și voi ceva mai încolo.

Să mai precizez că acceptasem să vin să lucrez la Uniunea Teatrală cu gândul ferm de a submina cum pot această *kontoră*. (Vedeţi cum nu mă pot debarasa nici până astăzi de cuvinte rușești! Atavisme, ce mai!) Adică, dintr-un organ grav și periculos, de care oamenii de teatru trebuiau să se teamă, să o transform într-o instituţie neserioasă, iresponsabilă și jucăușă. Exact cum aveam să procedez, mai târziu, și la Ministerul Culturii, unde voi activa glorios vreo trei ani, compromiţând serios departamentul Teatru, Muzică, Film. Iar fiindcă Ministerul Culturii se află în același sediu cu Guvernul, am izbutit – o să vedeţi – să prejudiciez tangenţial și imaginea organului executiv central al ţării.

Nimic nu mi se părea mai potrivit pentru subminarea Uniunii Teatrale decât să fac sex acolo.

„Make love, not socialist realism!”

Și colectivul era pe măsură. Eram de toate vârstele și toate convingerile, iar naţionalistele cu sexapil, de pildă, nu ne lipseau deloc. Cea mai patrioată dintre toţi era o colegă care pur și simplu mi se părea ideală pentru

subminarea Uniunii Teatrale. Când o auzeam apărând valorile naţionale, voiam în aceeași clipă să-mi bag mâna în chiloţii ei.

Dar, după pași hotărâţi în direcţia respectivă, între noi avea să se interpună, obraznic, un cadru de partid. Din nefericire, și patriot! Pe atunci se înmulţise a naibii specia aceasta, a comuniștilor patrioţi, victime ale reducerii de cadre din aparatul de conducere cu care se lăuda în gazete primul-secretar al partidului. Unul din cele 30% din birocraţii radiaţi poftim că picase, prin pile, și pe la Uniunea Teatrală.

Odată aterizat la noi, și-a făcut două preocupări de bază: aceea de a mă convinge să mă fac, ca și el, membru de partid, și asta pentru că Partidul Comunist, cum opina comunistul, nu mai era o forţă retrogradă, ci una aflată în fruntea *perestroikăi*.

Al doilea lucru, în care investea chiar mai multe eforturi decât în primul, era să-mi sufle patrioata.

Cum vă place? Duminicile mâncam bătaie lângă Comitetul Central, ca în restul săptămânii să primesc invitaţii insistente să intru în partidul care mă trata cu bastoane! Și încă cine mi le făcea?! Unul care vroia cu tot dinadinsul să mă lase fără o bunătate de naţionalistă!

Doi ani mai târziu, după eșecul puciului de la Moscova, bravul comunist umbla triumfător prin birourile Uniunii Teatrale și se lăuda cât de eroic a depus el biletul de membru la Comitetul de Partid al raionului Lenin al capitalei. Pot doar să-mi imaginez cu câtă glorie ne-ar fi distrus pe toţi dacă puciul reușea.

Și nici patrioata nu-i mai scăpa!

Cum aveam să ajung kaghebist

Nu am apucat să funcţionez, conștient, în dezolantul comunism decât vreo doi-trei ani în studenţie și cam tot atâţia după. A fost destul ca să-l găsesc profund nedrept și antipatic. Iar când a venit *perestroika* și am citit tot ce ne spuneau despre el revistele și cărţile de la Moscova, pur și simplu am fost paralizat de consternare.

Nimeni nu putea să-ţi facă un rău mai mare decât acela pe care ni-l pricinuise iubita ţară.

Nu am fost niciodată un fanatic al comunismului, am cultivat, în schimb, o credinţă isterică în adevăr și în bine, pe care, cum mi se părea la începuturile mele conștiente, ideea comunistă nu mi-o contrazicea deloc. Din contra.

Ceea ce îmi revelau cărţile *perestroikăi* era că poţi foarte bine să fii un monstru cumplit, afișând, totodată, credinţa în adevăr și în bine cu mai mult talent decât sunt în stare să o facă cei care cred cu adevărat. Și pe care tu, ca monstru, îi poţi distruge cu milioanele, în numele, ca și cum, acelei credinţe.

Totul fusese o grandioasă minciună, care ţinuse șaptezeci de ani!…

Fiecare volum pe care îl citeai dădea cu tine de pământ, aveai nevoie de săptămâni bune pentru a-ţi reveni, numai că nu te puteai bucura niciodată de răgazul râvnit, cum alte cărţi cu adevărurile lor ucigătoare abia așteptau să te ia în primire.

Paginile acelea nu erau pline cu litere și cuvinte, totul gemea de suferinţă și oroare. Și, fiindcă nu era vorba de o epocă străveche, ci de una care mai continua încă, te sminteai când te uitai la liniștea și pacea ce domneau în jurul tău. Printre noi se plimbau oameni care, cu treizeci-patruzeci de ani mai devreme, trăiseră într-un fel de Ev Mediu.

Nici umbră de așa ceva, toţi, și victime, și călăi, nu exteriorizau decât liniște, pace și bunăvoinţă.

Îmi imaginam cum, trăind în epoca lui Stalin, de pildă, ajung și eu pe undeva prin Gulag din cauza credinţei mele isterice în adevăr și în bine. Hrușciov m-ar fi băgat, vedeam, la ospiciu din aceleași motive, iar pe timpul lui Brejnev, dacă el nu se grăbea să dea ortul popii, mă declarau, poate, disident.

Erau niște virtualităţi pe care le treceam în revistă, așa, ca într-un joc al imaginaţiei, chiar dacă unul teribil. Nu tot atât de sinistru însă ca scenariul care mi se părea, uneori, mai probabil decât toate și care îmi spunea, devastându-mă, că și sub Stalin, și sub Hrușciov, și sub Brejnev puteam foarte bine să ajung un prieten al KGB-ului…

Dacă oamenii de acolo ar fi avut destulă perspicacitate ca să mă seducă într-un moment potrivit, cam pe după clasa a zecea, de pildă, proaspăt intrat la facultate, când credinţa mea în talentul comunismului de a mima adevărul și binele atinsese apogeul, iar intoleranţa faţă de cei care ar fi îndrăznit să nu creadă ca și mine era tot atât de mare, probabil, le-aș fi căzut în plasă.

Dacă mai iau în calcul și faptul că nu auzisem până atunci nici măcar numele organizaţiei în cauză și nu aveam cum să-i cunosc CV-ul oribil, cred că m-ar fi putut înșela cu atât mai ușor în privinţa intenţiilor cu totul nobile pe care le aveau. Aș fi acceptat, probabil, și din cauză că nu l-aș fi crezut în

toate minţile pe acela care ar fi îndrăznit să nu iubească ideea comunistă şi puterea sovietică. Eu nu întâlnisem aşa persoane în viaţa mea de optsprezece ani, câţi aveam atunci, iar când s-a întâmplat să aud comentarii oficiale, la radio ori la televizor, despre un Soljeniţân, de pildă, un nume care, prin sonoritatea şi, mai ales, etimologia lui, era condamnat să-ţi devină antipatic, am fost convins că omul e plecat rău cu pluta şi că îşi merită, cu prisosinţă, prigonirile.

Cât despre bancurile pe seama lui Brejnev sau Stalin pe care se mai întâmpla să le aud, toate acestea mi se păreau nişte glume nevinovate şi permise.

Aşa dar, înrolându-mă, aş fi fost convins că acordul meu rămâne doar unul pe hârtie, întrucât nu vedeam cum aş putea întâlni pe traseul vieţii mele, care mi se revela aşa de imaculată şi de cinstită, inşi de teapa unui Soljeniţân. Dacă totuşi s-ar fi produs nefastul accident, izolarea insului în cauză mi s-ar fi părut o operaţie de asanare psihică şi morală a societăţii nu doar necesară, ci şi nobilă.

Şi aşa puteam păţi întâmplarea cea mai atroce a vieţii mele.

KGB-ul însă nu a avut intuiţie în ce mă priveşte.

Chit că la anul întâi de facultate, am avut norocul să locuiesc la cămin într-o cameră cu colegi din anul cinci, care mi-au deschis ochii. Şi încă aşa de larg încât am rămas cu ei holbaţi până în ultimul an.

Tot de la ei am auzit, pentru prima dată, despre misteriosul KGB. După ce aflasem adevărul care îmi fusese ascuns până atunci cu încrâncenare, acum descopeream că, iată, există o organizaţie care nu are altă preocupare decât aceea de a mă împiedica, pe mine şi pe alţii ca mine, să-l cunosc.

„De ce?”, mă întrebam, uluit şi revoltat.

În ce mă priveşte, adevărul acela nu mi se părea deloc dăunător şi periculos pentru ţara noastră. Din contra, credeam că e foarte sănătos să-l cunoaştem. Pe mine, cel puţin, mă întărise şi înzdrăvenise. Ei da, clătinase ceva în fiinţa mea, dar mă simţeam, oricum, în continuare un bun cetăţean sovietic, poate chiar unul mai bun decât cei care nu îl ştiau. Cultivam convingerea pe care aveam să o descopăr mai târziu la Gorbaciov că adevărul nu poate decât să facă şi mai puternică ţara noastră socialistă şi pe noi, cetăţenii ei.

KGB-ul împărtăşea, ai fi spus, alt punct de vedere. Iată de ce am dedus, până la urmă, că, pentru a face ţara noastră mai dreaptă, trebuie să luptăm, printre alţii, şi cu acest KGB.

Nu vă pot descrie însă cât de dărâmat am fost de gândul că, dacă aş fi fost racolat, poate ajungeam să-i torn pe colegii care mă iniţiaseră.

Ce căcat…

Iar după norocul de a nu fi fost înregimentat, l-am mai avut şi pe acela de a nu fi fost convocat la ei nici atunci când le-am devenit oponent.

Chiar așa, nu am avut niciodată de a face cu siniștrii de acolo!

Foarte ciudat, dacă mă gândesc că destui dintre colegii chemaţi la ei aveau grijă să mă pună la curent că tipii cunosc detalii despre cutare întruniri, discuţii la care asistasem și eu. Unele mă aveau chiar ca protagonist. Bunăoară, episodul de după balul absolvenţilor, când mi-am târât colegii de facultate chercheliţi la monumentul lui Ștefan cel Mare, apoi la bustul lui Eminescu, unde am îngenuncheat, urlând la toţi să-mi urmeze exemplul, și toţi s-au executat fără crâcnire.

Prin urmare, știau. Faptul că nu se grăbeau să mă cheme îmi dădea, uneori, un fel de curaj. Mi-a plăcut chiar să admit gândul eroic că, poate, se tem de mine, poate o să mă fac și eu, încet-încet, un disident și o să fiu apărat de radiourile străine. Cum bine am înţeles mai târziu, numai un tip care nu avusese niciodată de a face cu ei putea să se vadă atât de ușor erou.

În orice caz, eram pregătit că, mai devreme ori mai târziu, îmi va veni și mie rândul să ajung la ei și că lucrurile se îndreaptă exact încolo.

Lucrurile s-au îndreptat, din fericire, spre *perestroika*.

Nicio îndoială, sunt talentat!

Trifonov, Râbakov, Pasternak, Soljeniţân, Grossman, Berdiaev, Bulgakov, Șestov și atâţia alţii, plus articolele halucinante din „*Ogoniok*”, „*Literaturnaia gazeta*”, „*Argumentî i Faktî*”, „*Novâi Mir*”*!*… În trei din cei mai fierbinţi și mai palpitanţi ani ai perestroikăi, între 1987-1989, toată lava aceasta purificatoare avea să pârjolească ultimele urme de credinţă în comunism.

Numai că nu totul era plin de euforie. Senzaţia reconfortantă că scapi, în fiecare zi, de încă un neadevăr era dublată, pe de altă parte, de conștiinţa traumatizantă că ai putut să te înșeli ca un idiot în trecutul acela sovietic. Că ai fost atât de credul, lăsându-te minţit cu o inexplicabilă ușurinţă, că ai acceptat ca pe ceva de la sine înţeles că ideea comunistă are nevoie, printre altele, de victime și sânge.

Îmi recapitulam scurta mea viaţa de până la 18 ani, de pildă, și nu găseam pe acolo decât motive de exasperare. Pentru că totul mustea de armonie și

împăcare cu mine. Eram doar un pic tracasat de ideea că nu am succes la fete, iată singurul nouraș de pe firmamentul așa de senin al fiinţei mele, pe care nu era scris decât bucurie pentru ţara în care trăiam și deplină mulţumire de persoana totuși deosebită, care mă consideram.

Eram printre cei mai buni la învăţătură, și la școală, și la facultate!

Da’ ce bun mai eram, cât de ușor înţelegeam ce scria în manuale și cât de la unison cu ele eram! Nicio umbră de îndoială, nicio întrebare pusă vreunuia dintre pedagogi, pusă mie însumi!

Nimic!!!

Manualele mi se păreau, dacă nu geniale, cel puţin de o sută de ori mai inteligente decât profesorii mei, și faptul că le asimilam atât de bine mă situa atât de sus peste pedagogi!

Învăţasem istorie…

Îmi aminteam cum profesorul ne vorbea despre revoluţie-război-cincinale și, printre altele, despre cultul lui Stalin, iar eu aproape că nici nu-l auzeam, vibrând de încântare să-l văd cu ochii pironiţi doar pe mine. Eram singurul din cei 40 de inși din clasă căruia îi dedica frazele lui.

Și eu dădeam, grav, din cap, la intervale.

Ce bine formulat și argumentat mi se părea atunci în manual ceea ce, în 1987, când răsfoiam din nou acel volum, mă nenorocea la tot pasul. Acum descopeream contradicţii și absurdităţi strigătoare la cer, iar mai presus de orice, neadevăruri pe fiecare pagină! În orice frază!

Crase și cinice neadevăruri!

Care atunci mi se păruseră niște axiome așa de infailibile!

Puteam să mă îndoiesc de cunoștinţele profesorilor, să pun însă întrebări pe marginea tezelor perfecte din manuale însemna să arăt că sunt și eu cu capul pătrat ca și unii dintre profesori.

Nu, nu am făcut niciodată prostia să întreb ceva și eram așa de mândru pentru înţelepciunea mea precoce!

Mă lăsasem dresat cu atâta voluptate, refuzam cu atâta plăcere să mă îndoiesc de ceva, era o imensă bucurie să primesc idei gata! Faptul că, pe deasupra, înţelegeam bine ce spune manualul mi se părea nu doar o abilitate.

„Nicio îndoială, sunt talentat”, am dedus, în cele din urmă.

Aveam talent, era ceva așa de evident!

Crește tata un Pavlik Morozov la casă!…

Acasă, alt dezastru!

Nu îmi amintesc prin ce întâmplare am aflat că unul din cei doi bunei ai mei se prăpădise cu zile după un maraton de interogatorii la care fusese supus de ruși în ’45. Celălalt a scăpat de deportare în Siberia numai pentru că una din rude l-a exclus pe ascuns din listă, în timp ce fratele lui s-a salvat refugiindu-se în România. Nu i-am întrebat niciodată nimic pe ai mei despre toate astea. Probabil, mi s-a dat de înţeles, o dată și pentru totdeauna, că e ceva ce nu am voie să știu și gata; m-am foarte mulţumit cu atât, am luat cuminte apă în gură pentru totdeauna. Vroiam și pe acasă să par tot așa de ascultător și de exemplar ca la școală. Nu mi-am sâcâit părinţii și rudele cu nicio întrebărică!

Care-i problema cu un bunic mort în împrejurări dubioase în ’45, când uite ce ţară – cea mai dreaptă și mai frumoasă din lume – avem?! Când eu sunt așa de deștept și de talentat!

Care-i problema?!

Nici nu mi-ar fi spus ceva, bineînţeles, părinţii mei, ţărani simpli cum erau, cu nicio carte citită la viaţa lor, oricât i-aș fi ispitit! Nu ar fi făcut-o, în primul rând, pentru a proteja așa cadru preţios de te miri ce întâmplări neplăcute cu organe de stat. Eram comoara mamei!

Și uite așa, din cauza tăcerii și inconștienţei părinţilor mei, puteam să ajung foarte bine, peste ani, un kaghebist!

…Unul din tovarășii mei de copilărie avea să mă năucească, peste ani, cu o amintire despre tata. M-a demolat mahalagiul.

În copilărie, lucram, verile, cot la cot cu acest amic la kolhoz, alături de alţi băieţi și de taţii noștri. Părintele meu ajunsese, nu știu pentru care merite, să-l simpatizeze mai mult decât pe alţi tovarăși de-ai mei. Chiar nu avea nimic deosebit, băiatul, era unul absolut ca toţi ceilalţi. La acea dată nici nu prea știam de prietenia lor, și el, și taică-meu o ţineau, oarecum, în secret. Când, mai târziu, după ce tata murise, el mi-a zis, la un moment dat, cu tristeţe sinceră, că a fost mai prieten cu tata decât cu propriul părinte, nu am putut explica apropierea lor decât prin faptul că băiatul era unul, oarecum, mai omenos și mai blând decât alţi tovarăși de-ai mei.

Ceea ce mi-a zis după asta prietenul meu m-a umplut de consternare și furie.

Bărbatul acela în toată firea, tatăl meu, se întâmpla să stea la taclale cu un puștan de cincisprezece ani câte trei-patru ore, așa cum poate nu vorbea nici

cu semenii săi. Când am aflat ce subiecte aborda tata, am înţeles că nici nu avea cum să se întreţină cu cei de seama lui pe aşa teme.

„Şi despre ce vorbeaţi, mă rog, atâta?”, l-am întrebat, aşadar, la un moment dat, pe acest prieten de copilărie. „Despre multe, mi-a zis. Uneori, despre Uniunea Sovietică, de pildă. Taică-tău zicea că nu există pe lume o ţară mai mincinoasă şi mai banditească decât Uniunea Sovietică. Eu protestam, ziceam că ţara noastră e cea mai bună şi mai dreaptă din lume, iar el o ţinea una şi bună: ţara cea mai parşivă şi mai banditească din lume!”

Am rămas fără grai.

Nu e bine să vorbeşti morţii de rău, mai ales pe un părinte, dar în acel moment, pur şi simplu, m-am sufocat de furie.

Cum a putut să tacă, să nu discute cu mine, să nu-mi deschidă, în primul rând, mie ochii?! De ce a ajuns să povestească toate astea unui băiat obişnuit, unuia care învăţa prost şi care nu avea să ajungă în viaţa lui decât un simplu şofer, la ce bun îi trebuiau unui şofer toate adevărurile astea? Mie, celui atât de isteţ, care luam numai note bune şi care puteam nimeri în braţele de gheaţă ale KGB-ului.

Tata îmi povestea, de cele mai multe ori, despre viaţa fulminantă şi plină de aventuri pe care o petrecuse în armata sovietică.

Abia mai târziu mi-am înţeles părintele.

Cred că tata se temea de mine.

Nu prea avea motive să mi se deschidă.

Cum era să-mi povestească mie ceea ce îi destăinuia prietenului meu de copilărie, să-mi spună, de pildă, că ruşii i l-au adus pe taică-său, în 1945, în pragul morţii, când eu nu-i aduceam de la şcoală decât poveşti despre bravul erou Pavlik Morozov, cel care îl vânduse glorios pe taică-său enkavediştilor!

Sau când mă auzea cum o conving pe bunicii ce bolşevic exemplar a fost Kotovski, care Kotovski, în escapadele lui „haiduceşti”, ajunsese până in satul nostru, unde îl ucisese chiar pe unul din verii drepţi ai bunicăi! Şi eu ajungeam să asigur bătrâna că eroul Kotovski îi făcuse bogătanului de văru-său exact ce merita acela!

Mă rog, tata avea şi motive mai meschine să nu fie prea deschis cu mine. Fiindcă bea de usca şi, de fiecare dată când se îmbăta, sărea la bătaie la maică-mea, iar eu eram întotdeauna de partea ei, el nu mi-a iertat niciodată lipsa de solidaritate masculină.

Mă tem însă că motivul de bază al tăcerii tatei era teama că îi creşte la casă un Pavlik Morozov.

Prietenul meu de copilărie avea două mari atuuri în raport cu mine: deţinea o inimă bună, în primul rând, şi învăţa prost, în al doilea. Nici eu nu eram un tip hain, dar faptul că îngurgitam cu turbare rahatul din manuale şi mă mândream cu cunoştinţele mele cred că îl făcea pe tata să presupună că inima mea nu va şti să facă faţă mult
timp.

45 de ani de ură

Adevărurile *perestroikăi* nu-ţi aduceau cu ele, cum vedeţi, doar eliberare.

Cel mai greu de suportat era proximitatea cu trecutul acela monstruos.

Oameni purtând însemnele lui erau peste tot printre noi. Pe mama, pe bunica, pe unchii mei puteam să-i ating cu mâna, iar ei cunoscuseră şi foamete, şi deportări, şi colectivizare.

Mă uitam aiurit la ei ca la nişte exponate dintr-un muzeu al groazei.

Nu exteriorizau nimic. Nu fusese decât un vis urât, aşa ai fi spus uitându-te la ei. Pe care reuşiseră să-l uite cu brio.

Cărţile *perestroikăi*, în schimb, îl refăceau în tot suprarealismul şi oroarea lui.

Fiindcă toţi erau atât de impasibili, aveam uneori pornirea nebună să-i scutur, trezindu-i din apatia lor. Alteori ,o dorinţă arzătoare să opresc cumva trecutul acela funest punea stăpânire pe mine, mă hrăneam cu iluzia că, fiind atât de aproape în timp, i-aş putea rebobina filmul, i-aş putea da un alt curs.

Pentru că nu erau, pur şi simplu, greşeli sau „devieri de la linie” pe acolo. Totul era o monstruozitate generalizată. Totul cumplit de nedrept. Adevărul şi binele erau atât de umilite!…

Cum se putea să fie atât de orbi toţi în trecutul acela, acolo unde mâna răului opera atât de la vedere, cum să nu vadă ceea ce ţie ţi se revela cu o ucigătoare claritate?!

Dacă nu erau ei în stare să oprească teribilul mecanism, te iluzionai că tu, din prezentul tău comod şi paşnic, l-ai putea influenţa cumva. Cât de tare vroiam să-i strig peste ani unui Buharin, de pildă, intelectualul acela cu privirea blândă şi suferindă de Hristos, să fie cu băgare de seamă, să aibe grijă, să fugă, pentru că monstrul de Stalin îi pune la cale pierzania.

Strigam la Buharin peste ani, urlam la el: „Ai grijă!!!”…

Nimic nu era de făcut! Trebuia să se ajungă, implacabil, la arestarea lui, la procesul-farsă, apoi la umilitoarea scrisoare în care delicatul Buharin proslăvea monstrul, cerşindu-i viaţă.

Nimic nu era de făcut!

Trecutul acela trebuia să-şi ducă lucrătura hidoasa până la capăt, nu puteai decât să-l contempli, interzis.

În acel trecut, Stalin continua să omoare, buneii noştri trebuiau obligatoriu deportaţi, deposedaţi, împuşcaţi! Nu puteai opune nimic.

Doar ură!…

Singura armă! Trebuia să-ţi dai frâu liber, să dezgropi din tine resurse de ură ascunse, nebănuite! Altminteri te sminteai.

Numai că aici erai lovit de o altă hibă.

Tot elanul îţi era retezat, pur şi simplu…

Nu erai în stare. Nu găseai energii.

Deodată, te descopereai mic şi neputincios în faţa nevoii de a-i transmite trecutului acela toată ura pe care o merita.

Rusia trecuse prin asta 70 de ani, noi, în Moldova – 45 de ani. Ne-ar fi trebuit, poate, nouă 45, şi ruşilor 70 de ani de ură continuă faţă de acel trecut degradant pentru a ne purifica şi a scăpa de el.

Nu am trăit decât vreo cinci luni de ură (unii s-au rezumat la cinci minute) şi ne-a trecut.

Ştiu şi de ce.

Pentru că noi, generaţia celor născuţi în miezul acelui trecut, am fost replantaţi mai târziu într-o seră.

Între noi şi trecutul acela macabru s-a interpus altul, unul blând şi ipocrit. Două decenii, cuprinse între anii ’60 şi ’80, de tăcere profundă bine întreţinută. Nici cărţile, nici profesorii, nici părinţii noştri nu au avut voie să ne sufle o vorbă.

Şi ei erau chiar fericiţi să ne menajeze.

Din tăcerea lor s-au născut vreo douăzeci de ani de minciună, liniște, amnezie şi chiar un fel de bunăstare sovietică. Pe care astăzi milioane de inşi din spaţiul ex-sovietic o mai deplâng.

Toţi ne protejau, şi cărţile, şi şcolile, şi părinţii, şi ţara. Numai să nu aflăm, numai să nu ne doară, numai să nu ne fie şi nouă tot atât de rău ca şi lor.

Şi aşa, am crescut într-o ţară, în general, paşnică, binevoitoare, cu nimic mai rea decât un părinte, pur şi simplu, sever.

Iată de ce am ajuns, astăzi, să ne înduioșăm pe chestia că ne-am născut în URSS.

Pe lângă alte iluzii pe care le cultivam în sera noastră era și aceea că necazurile părinţilor noștri, despre care auzeam din când în când câte ceva, erau, oarecum, comparabile cu ale noastre. Raptul Moldovei, războiul, refugiul, Stalin, al doilea refugiu, foametea, deportările, colectivizarea – toate astea erau, nu-i așa, echivalentele interdicţiilor de care aveam și noi parte, de pildă, aceea de a purta păr lung, pantaloni cloș și de a asculta Beatles.

Dacă am fi fost în stare să ne imaginăm măcar pentru o secundă calvarul pe care îl cunoscuseră ei, nu știu dacă mai rămâneam teferi la cap!

Iată experienţa mărturisită a unui bătrân basarabean despre care am citit, nu demult, într-un ziar. Nu, nu vă grăbiţi să vă speriaţi, nu e cea mai teribilă, au fost altele și mai năucitoare. „…Când m-am dezmeticit eu la părinţi, am ieșit de mititel la lucru. Trebuia să știi cum să prășești, cum să cosești… Am fost noi patru fraţi și o soră. După ce a murit tata, am trăit cu mama mea bătrână vreo patru ani și apoi m-am căsătorit… Pe urmă, dacă m-am căsătorit, în 1939 m-au luat românii la armată. Iar în iunie 1940 au venit rușii și au predat Moldova lui Stalin. În ’41 au venit românii cu nemţii, când s-a stârnit războiul. Iac-așa ne-au luat pe noi la front în ’41… Prin ’44 am picat în plen la ruși. Apoi acolo câte am mai îndurat… Foamete, da păduchii iac-așa fugea pe scândură și cu ei am dormit până s-a terminat războiul. După ce s-a terminat războiul, ne-au dat haine de pe front, pline de sânge, le-am purtat doi ani… În 1948 am venit acasă. Frate-meu era acasă. Iar în 1949, vara, l-au ridicat, i-a rămas averea toată, avea vreo 50 de oi, porci, vreo două vaci. Pe dânsul l-au luat, da copiii au fugit, avea doi băieţi și o fată. I-au căutat vreo lună de zile. Tot din sat de la noi, de aicea, niște „creștini” buni. Da nu i-au putut prinde. După o lună de zile, gata, nu i-au mai căutat. Care a fost dus, dus, care nu – a rămas. Și eu am tras atâţia ani foamete și îmi zic, măi, de-amu grăiesc cu baba mea, hai să ţinem băieţii pe lângă noi. Și i-am ţinut bine, aici cu noi… Și-apoi unul l-am dat la o soră de a mea… da unul aici cu mine a stat și chiar l-am însurat când de-amu a venit tatu-său, prin 1955. Pe urmă, de-amu a făcut ce a prins, iar din nou casă, iar a făcut, a lucrat în kolhoz, iar gospodărie și-a făcut, mai bună ca aceea pe care a avut-o…

Apoi, aiastă lume de azi nu știe cât a tras aceea. Cum noi, care am fost în vârsta asta, cu războiul ista, multe am tras, mult nărod a plâns, mult nărod s-

a pierdut…”

Poate cele spuse nu v-au clătinat mintea, dar asta pentru că nu ştiţi ultima frază pe care a spus-o bătrânul: „Îmi vine a râde de câte am mai păţit…”

Noi am fost cocoliţi.

Nouă ni s-au spus poveşti despre Lupul şi Scufiţa Roşie, despre Făt-Frumos şi Ileana Cosânzeana, despre eroina Zoia Kosmodemianskaia şi eroul Aleksandr Matrosov, despre Gagarin şi Tereşkova.

Nimeni nu ne-a împărtăşit povestea a doi fraţi şi o soră hăituiţi de consătenii lor după ce tatăl le fusese deportat. Nu am retrăit nicio fracţiune din cumplita singurătate şi nedreptate pe care au simţit-o ei, ascunşi o lună întreagă în hambarul vreunui unchi, probabil, ori mâncând fragi şi viermi într-o vizuină din Codrii Moldovei.

Numai că amputarea memoriei pe care au practicat-o părinţii şi buneii noştri în acei ani a avut o continuare pe măsură după 1989. Fiind, de această dată, opera intelectualilor noştri. Ştiţi că până astăzi, în anul 2009, nu avem în Moldova o carte, un film, un spectacol valabil despre acele orori, despre, de pildă, doi fraţi şi o soră hăituiţi de consătenii lor?!

Între 1989 şi 2001, intelectualii noştri nu au ştiut să facă altceva decât să exalte, fără talent, „românismul”.

Iată de ce, în 2001, comuniştii au ajuns la guvernare.

…Şi dacă nu erai în stare să-i opui acelui trecut hidos nici măcar o ură pe măsură, singura consolare care îţi mai rămânea dîndu-ţi puteri să rezişti în continuare era că ştii adevărul, că ai aflat şi ai înţeles atâtea graţie *perestroikăi* lui Mihail Sergheevici.

Dacă nu-ţi ajungeau puteri să urăşti, le adunai pe toate care le mai aveai pentru a-l cunoaşte în continuare. Până la capăt. Cu orice preţ.

Numai ziarele şi cărţile de la Moscova ţi-l dăruiau.

O râgâială la guvernare

Pe bune, atunci lucoarea chiar venea de la Moscova!

Dacă ai fi aşteptat-o de la Chişinău, era de pomană.

Degeaba te încăpăţânai, în 1987, de pildă, când inteligheţia şi presa din Moscova era în clocot, să publici şi tu ceva mai incendiar în „Literatura şi Arta”. Poetul Dabija, noul nostru redactor-şef, făcea pe atunci „mărături” în redacţie, adică ne „mura” toate articolele care i se păreau periculoase pentru cariera lui.

Iată de ce nu am apucat nici să public vreo chestie mai provocatoare, nici să fac sex la „Literatura și Arta”.

Nu îmi convenea deloc să păţesc acelaşi lucru la Uniunea Teatrală.

Ceea ce se putea spune și publica, în 1987, la Moscova nu s-a putut face în Moldova decât prin 1989, cu voie de la miliţie.

Moscova era, oricum, în avans. Moscova, putem spune, ne-a salvat pe toţi, în august 1991, chiar dacă astăzi își mușcă coatele pentru tot ce-a făcut atunci pentru noi.

Într-un cuvânt, mie nu îmi surâdea deloc ideea să mă târâi mereu din urma Moscovei, așa că mi-am propus să inventez ceva care să mă situeze nu doar la pas cu Moscova, ci chiar înaintea tuturor: a evenimentelor, a epocii, a oamenilor, a mitingurilor din piaţă. De fapt, să mă situeze în afara epocilor și a oamenilor! Deasupra lor!

Chiar acolo m-am cocoţat, când, în biroul meu, mă văzui deasupra Marcelei Bevziconi!

Toate mă împingeau într-acolo și nu în ultimul rând minunata activitate pe care o desfășuram la Uniunea Teatrală. Ca nou cadru, trebuia, de pildă, să mă las privit drept în ochi de directori de teatre, regizori și actori, care veneau la Uniune special cu ocazia aceasta. Voiau să știe ce să creadă și cât de mult să se teamă de mai tânărul lor coleg, mai ales că eram șeful celei mai parșive secţii, aceea de critică teatrală. În plus, apucasem să public, până atunci, câteva recenzii critice despre spectacolele teatrelor noastre și îmi atrăsesem oprobriul sever al unor veterani ai scenei.

Senilii dracului, ei credeau că o să le meargă mereu să producă rebut artistic și să primească pentru asta titluri onorifice!

Cât despre actoraşii mai tineri, întruchipaţi, de pildă, de promoţia absolvenţilor școlii „Șciukin” de la Moscova (așa-zisa „bandă a lui Vutcărău”), aceștia, după ce îndrăznisem să le critic producţia puerilă, au pus la cale, împreună cu regretatul Sandri Ion Șcurea, directorul de atunci al Teatrului „Luceafărul”, să mă bată.

Poftim, ce învăţasem de la Moscova eu, care nu stătusem decât vreo săptămână în capitala marii URSS, și cu ce se pricopsiseră ei după cinci ani de facultate în capitala rusă!

„Relax, guys!”, i-am îndemnat și pe ramoliţi, și pe tinerei, iar ei se făceau și mai porniţi. În loc să vadă în mine un tip al timpurilor noi, ei m-au crezut, probabil, mai ipocrit, deci mai periculos decât predecesorii mei stalinişti. „Ce teatru perfid face tipul ăsta!” era scris pe feţele lor.

Când le spuneam pe șleau ce cred despre spectacolele și rolurile lor, se cufundau într-o tăcere sumbră și amenințătoare. Știuseră până atunci că, la noi, este criticat tot ce nu place partidului și este lăudat, iarăși, ce place partidului. Eu părea să ascult de un alt partid decât cel pe care îl știau ei.

Faptul că adevăratul partid, Partidul Comunist din Moldova, nu se apuca de capul meu îi zăpăcea.

Iar Partidul Comunist din Moldova nu îmi făcea mie nimic, la fel cum nu le făcea nici altor trăsniţi ca și mine de pe la ziare ori de la mitinguri, pentru că nu știa ce reacţie ar putea avea Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, condus cu glorie de adorabilul Mihail Sergheevici Gorbaciov. Pe bune, toţi cei care ne permiteam atunci mici îndrăzneli, în piaţă ori în pagini de ziar, ne credeam protejaţi de nimeni altul decât de Secretarul General al CC al PCUS în persoană. Din „copiii lui Lenin” ne făcuserăm pe loc și cu mare entuziasm „copiii lui Gorbi”!

Iar Gorbi era un adevărat bau-bau pentru Partidul Comunist din Moldova!

Aici e farmecul totalitarismului, totul e la discreţia unui singur om. Dacă vrea el, totalitarismul crapă într-o singură noapte.

Ţara sovietică a fost ucisă de exact ceea ce a născut-o și menţinut-o atâţia ani: disciplina. Întreg partidul, de la secretarii Comitetului Central până la membrii simpli de partid, știau că obligaţia lor de bază era să respecte disciplina de partid. Asta făceau și la sfârșitul anilor optzeci, chiar dacă partidul își alesese acum, ca linie strategică, autoanihilarea.

Într-un inegalabil elan masochist, Partidul Comunist începu să-și mănânce coada, după care își va fi înghiţit, disciplinat, trunchiul, labele, solzii, ghearele, gâtul, până va fi ajuns la cap, pe care, îngurgitându-l, se va fi aneantizat. Râgâielile rezultate au fost niște parodii de partide comuniste, care s-au oploșit cum au putut în noua conjunctură, ajutate de faimoșii „bani ai partidului”.

O râgâială din astea a stat opt ani la guvernare în Republica Moldova.

Privilegiul de a scrie neadevăruri în limba maternă

În ce mă privește, puteam doar să visez să fac cu Uniunea Teatrală exact ce reușise Gorbi cu Partidul Comunist.

Pentru asta nu trebuia decât să mă servesc de arma de care făcea uz și Mihail Sergheevici. De critică.

Doar un orgasm cu Marcela Bevziconi putea fi mai savuros decât un articol critic publicat în ziar, deși uneori se întâmpla și invers. Nimic din ce ne-a oferit bun perestroika nu a venit pe altă cale decât prin critică.

Era dinamita schimbărilor, soluţia universală, medicamentul magic!

Nu la fel gândea, bineînţeles, și Partidul Comunist din Moldova. Ne-a bruiat cum a putut, canalia, cu încrâncenare, din 1985 până în 1989, nu a cedat niciun centimetru fără o rezistenţă oarbă!

În anul 1985, hebdomadarul „Literatura și Arta” a publicat, de-a lungul primăverii, două articole în care nu erau lăudate niște realităţi socialiste. Pe loc, la redacţie s-a înfiinţat un tovarăș Andreev de la Comitetul Central, care, într-o adunare gravă, ne-a luat la trei parale: „Ce-o să creadă cititorul despre ţara noastră dacă o să citească în fiecare primăvară câte două articole care nu laudă niște realităţi sovietice?!”

Deodată, ne-am pomenit în pline tenebre ale sufletului cititorului moldovean, cu conștiinţa profund tulburată de lectura a două articole în care nu erau lăudate niște realităţi sovietice. Am văzut așa de clar că, dacă o mai ţinem tot așa, zdruncinăm din temelii fiinţa cititorului nostru.

După care am scris, cu grijă pentru integritatea și liniștea lui, până prin 1989.

Ciudat cât de multă critică s-a putut face după anul 1989 când, până la această dată, nimeni în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească nu prea avea voie să practice atare activitate. Ei da, existau persoane care chiar așa se chemau, „critici”: critici literari, critici teatrali, critici muzicali – totul însă era o cacealma. În realitate, indivizii aceștia aveau ca meserie lăudatul, îi lăudau pe cei care știau să laude, la rândul lor, cât mai cu talent regimul.

O activitate deloc ușoară și pentru unii, și pentru cei-
lalţi, orice ai spune, întrucât, având Uniunea Scriitorilor din Moldova, de pildă, vreo sută cincizeci de membri, toţi aceștia trebuiau să inventeze tot atâtea feluri de a lăuda partidul, pe Lenin și realităţile sovietice (numai așa treceau drept originali!). Criticii aveau o misiune și mai dificilă, trebuind să prevadă fiecare, ca să nu se repete, câte o sută cincizeci de metode de laudă pentru tot atâţia lăudători-scriitori.

Se poate spune că a fi scriitor era totuși un pic mai ușor decât critic în epoca sovietică.

Gradul de fervoare cu care un literat știa să laude regimul era direct proporţional cu cantitatea de elogii pe care acesta din urmă i le restituia sub formă de tot felul de recompense. Iată de ce, scriitorul nostru a putut foarte

ușor, la un moment dat, să admită logic ideea că, lăudând regimul, el, de fapt, se laudă pe sine însuși. Trebuia să fii un idiot terminat ca să nu profesezi conștiincios această meserie.

Scriitorul ridica, așadar, onorarii și salarii grase în comunism nu pentru motivele pe care le credeţi dumneavoastră, ci fiindcă avea, în ultimă instanţă, obligaţia inofensivă de a cultiva o părere cât mai bună despre propria persoană.

Paradoxul *perestroikăi* la moldoveni este că, de cele mai multe ori, ea i-a avut în frunte chiar pe acești scriitori-profitori din comunism. Nici nu au trebuit să iasă în prim-plan, au rămas acolo unde se aflau încă din vechiul regim.

Ceea ce au știut ei să facă, în 1989, a fost să reducă bătălia pentru adevăr la lupta pentru limbă.

Sigur, ar fi fost ideal dacă, în comunism, ei ar fi rostit adevărul într-o limbă maternă corectă și integră. Fiindcă nu au făcut-o, a trebuit să ne consolăm cu ideea că, deși scriseseră neadevăruri și serviseră regimul, o făcuseră totuși în limba maternă, chiar dacă în una aproximativă și handicapată. Numai pentru atâta ne-au pretins să-i credem disidenţi, să-i acceptăm să ne conducă în noile condiţii și să-i proclamăm „martiri ai neamului”. Fiindcă adevăraţii disidenţi ne lipseau, iar locul era vacant, a trebuit să ne mulţumim cu niște surogate.

Și, cum ei au lansat această modă, iar în noua Moldovă o grămada locuri erau vacante, toate aveau să fie ocupate de paliative. Care nu au putut să ducă republica în altă parte decât acolo unde aceasta a eșuat, în anul 2001, adică în braţele neocomuniștilor.

Nici măcar cauza limbii, ai cărei promotori se autoproclamaseră acei scriitorași, vedem că nu are până astăzi sorţi de izbândă!

Președintele Uniunii Scriitorilor cu un sfert de cap lipsă

Oricât de ciudat ar părea, în condiţiile în care lăudatul necesita, în totalitarism, eforturi atât de mari, să critici, pur și simplu, ceva ori pe cineva părea o ocupaţie primitiv de ușoară și minoră, nu aveai nevoie de niciun pic de inventivitate. Atâta doar că era ceva interzis.

Să știi să lauzi cu talent – iată adevărata provocare!

Într-un cuvânt, oamenii aceștia, criticii, erau condamnaţi să fie originali.

Doar doi-trei dintre ei – un Senic, să zicem, un Racul sau un Stati – după ce îşi vor fi cucerit statutul de lăudători eme riţi ai lăudătorilor republicii, primiseră învoire de la Comitetul Central să nenorocească, cu titlu de profilaxie ideologică, o dată la cinci ani, pe câte un scriitoraş pentru devieri ideologice și românism. Omul era trecut imediat pe linie moartă, nu mai era publicat, nu mai era angajat nicăieri. În cazul în care crăpa, era problema lui strict personală, iată de ce victimele criticilor partidului se grăbeau, de cele mai multe ori, să se reabiliteze prin producţii crâncen proletcultiste.

Nu vă amintesc toate astea de faza cu bastoanele pentru miliţieni? Nu aţi uitat: dacă lăudai partidul, îţi dădea medalii, dacă ieşeai în piaţă, te nenorocea cu bastoane.

Sau, iată, dădea cu tine de un Stati!

Cale de mijloc nici aici nu exista.

Am avut prilejul, în 1987, să transport de la morgă consecinţa unei astfel de critici a partidului.

Era epoca în care Comitetul Central al PCM operă un fel de *cistkă* printre cei de rang înalt, crezând că asta aşteaptă şi la asta se va rezuma *perestroika* lui Mihail Sergheevici Gorbaciov. Ce tare s-a mai înşelat!

Victimele acestei epurări chiar au fost barosane, nişte inşi care păreau până atunci adevărate vaci sfinte, pedeapsa aplicată lor fiind spre strașnica învăţătură a celor mititei. Un secretar al CC, Vâșcu, de pildă, fu băgat la puşcărie. Ivan Pavlovici Racul, șeful catedrei de literatură la Facultatea de Filologie și proletcultistul numărul 1 al republicii, făcu infarct după o prelucrare din astea la CC și dădu ortul popii în scurt timp. Iar preşedintele Uniunii Scriitorilor Pavel Boţu și-a tras un glonţ în cap.

În calitatea mea de redactor-boboc la „Literatura şi Arta”, am fost împuternicit, împreună cu alţi tinerei alde mine, cu înalta onoare de a prelua cadavrul celui din urmă de la morgă. Și așa, proaspăt ieşiţi de pe băncile facultăţii, unde studiaserăm vârtos, sub îndrumarea altui mort, Racul, creaţia răposatului, aveam acum onoarea să-i transportăm importantul cadavru la Casa Scriitorilor, de unde alţii, mai merituoşi decât noi, i-l vor fi cărat, cu pompa cuvenită, la cimitirul de vip-uri de pe strada Armenească. Ce școală mai bună vreţi pentru nişte viitori practicanţi ai realismului socialist!?

Critica făcută de Comitetul Central îl costase pe tovarășul Boţu, am văzut la morgă, un sfert de cap.

De unde să știe atunci partidul că scenele horror de genul acesteia nu aveau alt efect decât acela de a mă motiva să merg cu și mai multă ardoare spre ţinta de bază – sexul la birou!

Înainte să-l practic cu fervoare însă am încercat, vă mărturisesc, să văd dacă e posibilă în Moldova noastră o altfel de critică decât aceea prin care morgile republicii ar ajunge supraaglomerate. Și nu vroiam deloc să fiu original, mă mulţumeam să fac pe papagalul, să imit cu cât mai multă fidelitate ceea ce făcea Moscova, să critic ce – și cum – critica ea.

Drojdia haosului promiţător

Nu zău, divinizam critica!

Eram în plinul unuia din acele momente generoase ale istoriei când lucrurile încetează să mai pară confuze, sofisticate și relative, iar contururile, estompate. Totul se limpezește, și în viaţă și în capetele oamenilor, adevărul și neadevărul se separă tot atât de distinct că și smântâna de zer, iar binele și răul își redobândesc culorile lor ancestrale, albul și negrul.

Și, fiindcă totul se vede așa de clar, schimbarea pare atât de ușor de atins, iar victoria binelui asupra răului nu mai este decât o formalitate.

Ce frumos avea să mai fie!

Vă spun, în anul 1989 am văzut, pentru prima dată, cu o claritate de cristal: iată retrograzii și reacţionarii, de o parte, și iată schimbarea și noul, de cealaltă parte. Nu trebuia decât să luăm bisturiul și să aplicăm o tăietură pe linia ce le separa atât de bine, extirpând astfel răul.

Și gata!

Bisturiul, adică critica.

Ce simplu mai părea! Nu trebuia decât să criticăm oamenii de la Comitetul Central al Moldovei, de pildă, care se opuneau reformelor lui Gorbi și ei își vor fi închis pe loc pliscurile. Ori își vor fi revăzut, subit, atitudinile și vieţile.

Nici nu oamenii trebuiau criticaţi, ci faptele lor, pentru că oamenii, până la urmă, ni se păreau buni. Reîncepusem, în 1989, să credem cu atâta entuziasm în resursele inepuizabile de bine ascunse în om, inclusiv în omul din birocrații de la CC, mai ales că destule din redutele pe care aceștia păreau, la început, să nu le cedeze în ruptul capului, le abandonau, în timp, fără nicio rezistenţă. În adâncul sufletului, îi consideram niște prieteni, pur

și simplu, de formă, trebuiau să se prefacă că nu sunt de acord cu noi, fiind dresaţi atâţia ani să creadă că partidul are întotdeauna dreptate.

Comunismul băgase adânc în noi credinţa asta infectă în om și în bine, așa tineri și proaspeţi absolvenţi de facultate cum încă mai eram. Când mă uit în ce canalii capitaliste
s-au transformat astăzi comuniștii care, atunci, ni se păreau, în adâncul sufletului, buni, mi se face greaţă de mine, cel din 1989.

Ceea ce mă doboară însă definitiv este că mai cultiv și astăzi iluzia că, în cazul în care, ca jurnalist, le-aș da în vileag nenumăratele afaceri criminale, de pildă, ei ar ezita să-mi împrăștie maţele prin vreo pădurice din preajma Chișinăului.

Încă mai cred că nu ar fi în stare, vă imaginaţi?!

A existat o epocă binecuvântată, după 1989, când s-a putut critica într-o veselie. După ce două articole în care nu erau lăudate niște realităţi sovietice, publicate, cum vă spuneam, în primăvara lui 1985, păreau să clatine din temelii statul nostru, începând cu 1989 nu au mai apărut practic articole în care să nu fie criticat cineva ori ceva. Chiar cei luați în țeapă păreau să accepte resemnaţi situația. Ar fi trebuit să te crezi mai breaz decât Lenin, Partidul Comunist și ideea comunistă, ca să te opui criticilor. Dacă temeliile ideologiei comuniste înseși erau zguduite serios de revizii, cine erai tu ca să nu te lași cu entuziasm criticat?!

Niciodată până la *perestroika* și niciodată după, critica nu a mai fost atât de onestă și de curată! Niciodată nimeni nu s-a lăsat mai ușor scuipat.

După ce vom fi combătut bine oamenii de la Comitetul Central și ei fie își vor fi înţeles greșelile și rătăcirea, fie se vor fi dat la o parte, venea rândul să fie luaţi în vizorul criticii cei din domeniul nostru, al artelor și al scrisului. Adică cei care produseseră, până atunci, tone de maculatură și kilometri de tablouri proletcultiste. Am văzut așa de clar cum, odată criticaţi, toţi autorii aceștia, brusc, încep să ne dea dreptate. După care își iau o pauză de reflecţie, își analizează bine greșelile și, brusc, dau năvală, ahtiaţi să facă artă autentică, la hârtie și la pânză!

Cine alţii dacă nu ei, în primul rând, cei care erau în primele rânduri ale luptătorilor cu regimul nesuferit, trebuiau să vrea să treacă prin baia purificatoare a criticii?!

Beștelindu-i, aveai convingerea că faci exact ceea ce așteaptă și ei. Ni se părea chiar că ei vroiau să-i critici mai tare decât o doream noi, așteptau asta de zeci de ani ca pe o binefacere nesperată. Ce altceva făceam noi dacă

nu le sfărâmam niște lanţuri de care doriseră întotdeauna să scape, lanţurile realismului socialist?!

Chit că critica nu mai era acum o măciucă și o condamnare pe viaţă, un punct terminus. Era un început promiţător, o activitate prietenoasă și terapeutică, bună să te ajute, nu să te îngroape.

Trecând prin această experienţă, ei s-ar fi apucat cu atâta gravitate și entuziasm să facă ceea ce își doriseră întotdeauna și nu li se permisese niciodată. Adică, spectacole bune, cărţi bune, tablouri bune.

Să devină, în sfârșit, ei înșiși!

Și este adevărat că, după primul val de critici (care nici măcar nu-i vizau pe ei direct), toată armata de practicanţi ai realismului socialist și-a luat, în 1989, o pauză de gândire. A urmat o perioadă atât de palpitantă, totul era plin de o tulburătoare așteptare. Nu apăreau cărţi noi, spectacole noi, tablouri noi, nu se întâmpla nimic, adică toate semnele că se pregătește ceva, o adevărată explozie în domeniul artelor, erau de faţă. Și toţi așteptam cu un entuziasm abia stăpânit.

Și ce căcat a ieșit, până la urmă!…

După scriitori și artiști – sau odată cu ei – venea rândul celor din alte domenii să se lase criticaţi și să se corijeze. Critici și experţi în economie, în agricultură și în ştiinţă vor fi indicat, la rândul lor, cu exactitate defectele din domeniile respective și, iarăși, oamenii vizaţi își vor fi înţeles așa de corect greșelile. Mântuiţi, vor fi purces să-și facă datoria, de acum încolo, numai cu competenţă și profesionalism.

Exact cum fac astăzi, la cules căpșune, în Portugalia…

Și așa, domeniu cu domeniu, minister cu minister, sector cu sector, întreprindere cu întreprindere, uniune cu uniune – pe toate le vom fi trecut prin formidabila mașină de spălat a criticii, lăsând în urma noastră curat-curat, ca o filă albă, pe care cei competenţi vor fi înscris primele pagini autentice ale unei noi Moldove.

Ce altceva făceam noi, de fapt, în anul 1989, dacă nu deveneam, în sfârșit, pentru prima dată în cei 70 de ani de putere sovietică, exact ce aștepta aceasta de la noi, adică niște cetăţeni adevăraţi care se gândesc la binele comun înainte de toate, la o *perestroikă* de pe urma căreia urma să câștigăm, în primul rând, cu toţii și, abia mai apoi, fiecare.

Nu aveam cum să bănuim atunci că destui dintre noi se gândesc la ei, în astfel de momente, mai mult ca oricând. Li se aprinde așa de tare imaginaţia

când văd cum, în drojdia haosului general, se fermentează extazul strict personal ce le este destinat.

Ar însemna să trișez cu nerușinare, totuși, dacă nu aș spune că aveam, bineînţeles, și dubii în privinţa „potenţialului pentru schimbare”, ca să zic așa. Nu eram cu totul tâmpiţi ca să nu înţelegem că, de vreme ce, până la *perestroika,* Moldova noastră nu mustise de spirit, inteligenţă și imaginaţie, acestea nu aveau cum să ţâșnească aidoma unor gheizere din senin pe un teren așa de arid.

Pur și simplu, în 1989, pe lângă atâtea alte fenomene noi aduse de schimbare, era atât de puternic și acela al dorinţei imense de autoînșelare.

Minciuna despre trecut se vroia atât de mult echilibrată cu una despre viitor!

Când istoria ne-a lăsat de capul nostru

Pentru ca entuziasmul nostru să se aprindă și mai tare, multe lucruri care mergeau prost în republica noastră sau
chiar nu mergeau deloc nici nu trebuiau criticate – se prăbușeau de la sine, răpuse de unda de șoc a criticilor venite din alte colţuri ale Uniunii Sovietice. Era criticat ceva, să zicem, la Moscova, la Vilnius ori la Tbilisi…

Și „tro-o-osc!” îl auzeai prăbușindu-se și la noi.

Era deja la pământ!

Ceea ce astăzi ni se părea imposibil de cucerit în ani buni, un colos adevărat, peste o săptămână, o zi uneori, se făcea praf, fără măcar să-l fi atins. Magie adevărată!

V-am spus cum, la 12 martie 1989, ne băteam cu miliţia în ideea de a sta trei secunde la tribuna lui Lenin. Eram pregătiţi să luptăm cu oamenii legii încă vreo doi ani, numai să ne lase să stăm măcar zece secunde lângă Lenin.

Nici nu am apucat să ne încăierăm cum se cuvine cu miliţienii că a și trebuit să ne grăbim să ne îmbrăţișăm cu ei. La 27 august am primit ceea ce ne doream doar în visele noastre cele mai nesăbuite, și anume alfabetul latin! Pe care miliţienii s-au grăbit pe loc să-l apere ca pe un nepreţuit avut naţional!

Sau alt exemplu. La 23 august 1991, când puciul de la Moscova eșua, Parlamentul nostru, cu o maturitate la care nu te-ai fi așteptat de la un organ legislativ cu o vârstă de un an, ajungea la concluzia fermă că e prematur să ne declarăm Independenţa, că momentul încă nu s-a copt. O zi mai târziu, după ce Ucraina și alte republici apucaseră să se declare independente,

momentul era deja așa de răscopt, încât a lipsit puţin ca să nu se altereze definitiv.

Așa că la 27 august ne-am grăbit și noi din urma carului!

Era de parcă i-ai fi cerut lui Moș Crăciun o mașinuţă și el ţi-ar fi adus în dar un Bentley adevărat. Ciudat că nu îl consideram pe acest Moș Crăciun plecat cu pluta.

Lucrurile se mișcau într-o direcţie foarte bună, observam, și fără criticile noastre.

A fost atât de ușor și de plăcut să admitem că, până la urmă, cu sau fără efortul nostru, ceva ori cineva – Europa, istoria, dreptatea (sau toate la un loc!) – ne vor duce, inevitabil, exact acolo unde trebuie.

Și ce frumos ar fi fost să iasă așa! După ce vom fi scăpat din îmbrăţișarea Moscovei, ne-ar fi luat frumos în primire Europa și America. Dar imediat!

Până prin 1991, Moscova ne ajutase, pe unde cu voie, pe unde fără voie, cu critica, cu limba de stat, cu alfabetul latin și cu Declaraţia de Independenţă. În sensul că nu-și trimisese tancurile, cum obișnuia întotdeauna în astfel de împrejurări.

Ideal ar fi fost ca, după această dată, Europa și America, preluîndu-ne din braţele Moscovei în ale lor, să ne ajute cu democraţia și economia de piaţă. Și România era bine să nu stea în expectativă.

Unii credeam chiar că singura soluţie era să ne unim cu România.

În realitate, Moscova ne-a lăsat de izbeliște în mijlocul drumului istoriei ca pe un pui de oaie, dar nimeni nu s-a grăbit să ne preia. Nici Europa, nici America, nici România. Văzând treaba asta, ursul rusesc și-a zis, mai în glumă, mai în serios: „Ia să-i mușc de Transnistria, să vedem ce-o să fie…”

Nici atunci Europa nu a zis nimic.

Și, cum a adulmecat miros de sânge în Transnistria, Rusia și-a simţit toate instinctele imperiale resuscitate și urcându-i-se la cap.

Într-un cuvânt, s-a văzut foarte bine că, atunci când istoria ne lasă de capul nostru, nu ne pricepem deloc să fim de ispravă.

27 august 1989: Marea Adunare Naţională versus Marea Minciună Naţională

Nimic nu a ilustrat mai bine natura gonflată a eroismului nostru decât Marea Adunare Naţională a moldovenilor!

Cu o săptămână-două înainte de evenimentul de la 27 august, orașul nostru se umpluse cu zvonuri. „Va fi mare adunare mare în piaţă!”, auzeai peste tot.

Ziarele și televiziunea însă tăceau mâlc, încât te întrebai dacă nu e la mijloc o cacealma sau o provocare kaghebistă.

Chiar kaghebistă era, numai că nu o provocare, ci o invitaţie la revoluţie. Știţi și voi foarte bine că nicio sută de gazete dublate de cincizeci de televiziuni n-o să-ţi organizeze ceea ce puternicul KGB era în stare să pună la punct de unul singur.

Iată de ce, la 27 august, poporul a venit în piaţă din toate colţurile patriei tot atât de organizat și de disciplinat ca de 1 Mai.

Doar că entuziasmul era unul adevărat de această dată, nu simulat, cum se întâmpla la 1 Mai.

Când am văzut miile de oameni cu pancarte și drapele curgând spre piaţa din care, cu doar două luni în urmă, noi mai eram alungaţi de brutalii miliţieni, refuzam, pur și simplu, să ne credem privirilor.

Nu era posibil!

Ne așteptasem că miliţia și armata vor bloca și împiedica accesul, vor băga filtre și baraje, că se va lăsa cu ciocniri, arestări și violenţe.

Miliţia era la 27 august îmbrăcată în uniforme de gală, cu cămăși albe scrobite, pantaloni trași la dungă și pantofi lustruiţi. Ai fi zis că era dintr-un balet. Zâmbăreţii oameni ai legii fluidizau stăruitor traficul rutier cu mișcări tot așa, graţioase, de balet, astfel încât lumea să se poată deplasa în condiţii de confort la revoluţie.

Care bastoane?!

KGB-ul a avut grijă de toate, inclusiv de nevoile mai fiziologice ale oamenilor. Am văzut, cu această ocazie, pentru prima dată, autobuzele-tualete. Istoviţi de șirul nesfârșit de cuvântări patetice, participanţii la Marea Adunare Naţională simţeau inevitabil necesitatea să-și satisfacă și nevoi mai puţin patetice. Pentru asta fuseseră prevăzute niște autobuze speciale dotate cu tualete. Era atât de ciudat să intri într-un mijloc de transport public pentru a te pișa acolo sau, poate, chiar mai mult.

Ne-a plăcut așa de tare ideea că tot ce se întâmplă nu este decât consecinţa firească și logică a eroismului nostru fără margini. Am înţeles imediat de ce miliţienii se purtau atât de respectuos: era pentru că tremurau de groaza noastră!

O mare victorie, într-un cuvânt, câștigată prin lupte, ciocniri și vărsări de sânge, cum vociferau oratorii de la tribună.

Numai dintr-o minicună ca aceasta se putea naște una și mai viguroasă, în stare să dăinuie.

Să vă descriu un pic mizanscena.

La tribună, sub umbra protectoare a lui Lenin, dominând mulţimea, se aflau frumoșii mincinoși ai neamului, care nu mai oboseau să ne toarne balsam pe suflet, povestind chestii atât de eroice despre noi, cei adunaţi în piaţă. Aflam cu fior că, în ultimii 45 de ani, cât șezuserăm sub ruși, nu făcuserăm altceva decât să ne gândim, sub conducerea din umbră a acelor palavragii solemni, la alfabetul latin, la democraţie, la libertate, chiar dacă în fapte ei proslăviseră partidul, pe Lenin și comunismul.

Ce chestie superfaină asta, să vii în piaţă ca un ins oarecare și să pleci de acolo erou-erou!

Dar și noi poamă bună! Pe lângă că ne-a plăcut să acceptam, îngăduitori, complimentul de eroi, le-am trimis, la rândul nostru, semnale mincinoase puternice celor de la tribună despre cât de măreţi ni se par.

La 27 august, intelectualitatea noastră a fost lovită grav de sindromul „muștii la arat”, de care nu poate scăpa nici până astăzi. I-a plăcut atât de mult să se creadă principala autoare și animatoare a măreţului eveniment, drept care așteaptă și astăzi să i se plătească drepturi de autor.

Las’ că și noi, cei din piaţă, ne-am iluzionat ca niște vaci sentimentale. Nu aveam cum să știm că venisem în piaţă aduși de KGB și CC, ne-a plăcut atât de tare să credem că e doar din îndemnul inimii noastre și e meritul celor de la tribună, cum chiar ei înșiși ne asigurau cu înfocare.

Și dacă știuseră atât de bine să aducă o sută de mii de oameni în piaţă, ne ziceam, dacă ne vorbeau așa de meșteșugit și de metaforic și, mai ales, dacă își luaseră tupeul să se situeze în fruntea noastră, era clar ca bună ziua că ei cunosc ceva ce nu știm noi, că sunt de o sută de mii de ori mai deștepţi decât noi toţi și că, prin urmare, vor fi în stare să facă din Moldova noastră o republică prosperă și nou-nouţă, pe care, poate, să o ducă și prin Europa.

Au dus-o, cum aveam să ne convingem în anii imediat următori, direct în cur.

De unde neocomuniștilor avea să le fie atât de ușor s-o bage, în 2001, și mai adânc.

Adică în intestinul gros.

Cu testiculele incendiate

Ce bine că, în primăvara lui 1989, nu știam toate astea!

Ce bine că nu aveam idee de proporţiile dezastrului în care urma să ne prăbușim! Am mai fi luptat tot atât de încrezători în victorie cu Comitetul Central al Partidului Comunist al Moldovei, care, până în acea primăvara, nici măcar o critică inocentă și relativ impotentă nu ne lăsa să comitem?! Ne bombarda săptămânal Uniunea noastră Teatrală, ca și pe celelalte organizaţii de artiști, cu hotărâri și teze ameninţătoare, somându-ne să ne declarăm mereu adeziunea, să-i dăm dreptate, să ne turnăm cenușă pe cap în adunări vajnice.

Ah, dacă prostănacii de la Comitetul Central ar fi știut pe atunci cât de trist vom claca, după atâtea zbateri și entuziasme, și cât de în forţă vor reveni ei în doar câţiva ani, poate că ne-ar fi permis să ne hămăim criticile într-o veselie! Pe atunci însă erau și ei tot atât de idioţi ca și noi.

Iată de ce ne bruiau metodic, cum știau mai bine, și ar fi continuat să o facă cu încăpăţinare dacă – iarăși – Moscova nu le-ar fi cerut s-o lase mai moale.

În ce mă privește, am fost convins că Mihail Sergheevici Gorbaciov, hai să zicem, nu m-ar fi încurajat la modul direct să fac sex la birou, dar dacă ar fi aflat că am comis-o, eram sigur, nu știu de ce, că nu s-ar fi supărat foarte tare.

Iată de ce am îndesit-o cu escapadele în biroul naţionalistei cu sexapil de la Uniunea Teatrală, sper că vă mai amintiţi de ea. Duminicile participam la mitinguri, iar de-a lungul săptămânii, după discuţii înflăcărate în biroul ei apropo de cele citite în *„Ogoniok”*, *„Novâi Mir” și „Literaturnaia Gazeta”*, despre cât de prost merg lucrurile cu critica în Moldova și în teatrele noastre, eu, pe această undă a consensului deplin, luam cheia de pe masă și, continuând tirada despre marșul, în general, triumfător al *perestroikăi* prin Uniunea Sovietică, încuiam ușa biroului.

În formalul și mereu întârziatul protest al patrioatei.

Și în piaţă, și în biroul ei însă totul se desfășura după un scenariu oarecum tras la indigo. La mitinguri ne înfierbântam, ascultându-i pe primii noștri oratori (care, doamne, ce prost mai vorbeau!), după care mâncam bătaie de la miliţieni și ne răcoream. Și, în biroul ei, de la discuţiile pe teme naţionale treceam la ciripit sentimental, venea faza atingerilor, a săruturilor

și, într-un final, înfierbântat, ajungeam cu mâna în chiloţii naţionalistei. Aici, ea acţiona ca și miliţia: „Nu se poate!”

Mai bine mi-ar fi tras vreo două bastoane.

Nu mă întreb deloc cu ce ocazie mă mai lăsa să ajung în chiloţi. Știu să înţeleg că aici e un mare mister al psihologiei feminine.

Ce delicate erau trăirile mele și cât de brutale intervenţiile ei! Ziceţi și voi!…

După ce ne vom fi povestit impresiile despre ultima ediţie a percutantului program televizat *„Vzglead”* la ruși, de pildă, eu, emoţionat, dorind să amplific entuziasmul, îi luam tandru mânuţa în mâna mea.

Și i-o netezeam înfiorat.

Numai așa puteam continua să visăm amândoi, în voce, la adoptarea alfabetului latin, de pildă. Visul acesta, la rândul lui, nu putea avea altă prelungire decât într-un sărut… două… trei… Iar de aici și până la a-mi lăsa mâna să lunece pe pântecu-i mătăsos și dulce rotunjit, insinuându-se după elasticul chiloţilor, până la primii cârlionţi ce îmi incendiau buricele degetelor și testiculele nu mai era decât un sfert de respiraţie.

Toate manipulările mele se îngemănau cu fantasmele noastre naţionale într-un crescendo atât de înflăcărat și de coerent, apogeul îl puteau marca doar orgasmul și Declaraţia de Independenţă!

Ea se oprea, de obicei, la adoptarea alfabetului latin…

Ce tipă deplasată! Cum mai lovea ea în calda noastră comunicare, iar prin ricoșeu, și în cauza naţională!

Mai ales că tot patrioata era aceea căreia îi plăcea să-și exalte temperamentul, și încă într-o manieră foarte specială. Făbricuţa de bârfe a lumii teatrale din Chișinău o acreditase pe una din actriţele de la Teatrul „Luceafărul” drept cea mai fierbinte la pat. Într-un moment de sinceritate involuntară și revoltă mult timp stăpânită, am văzut patrioata atât de deranjată de faptul că altcineva este considerată mai curvă decât ea. „Voi, bărbaţii, nici nu aveţi habar ce-i acela temperament adevărat! Nenorocita aia, care nu este decât o târfă ordinară, vi se pare cea mai fierbinte!”

Izbucnirea aceasta semăna atât de mult cu invidia lui Salieri faţă de Mozart!

Lucrurile stagnau, într-un cuvânt.

Comunistul a avut și el de jucat un rol în acest sens. Pentru că, atunci când nu mă încuiam eu cu patrioata, o făcea el.

Se întâmpla să vin tiptil la ușa biroului ei, presupunând că individul s-ar putea afla acolo. Chiar așa era! Îmi lipeam urechea de ușă și-i auzeam numaidecât ciripitul pseudopatriotic. Ea asculta fix cum mă asculta pe mine și, după felul cum comenta, știam cam pe unde umblă mâna de comunist în acele momente.

Patrioata avea o manieră actoricească foarte specială, mai ales că făcuse, dacă nu mă înșel, și niște studii de actorie. Când îţi strecurai mâna după una din cupele sutienului și începeai să-i masezi ţâţa, pierzându-ţi uzul raţiunii și coerenţa, ea putea, de pildă, să zică – și părea profund convinsă de asta – „Nu, eu nu cred că vom adopta alfabetul latin!”.

Chiar fraza cu pricina o auzii stând cu urechea strivită pe lemnul ușii și, ofticat, plesnii cu pumnul. Ciripitul s-a asfixiat pe loc. Precis că mâna comunistă se retrase ca arsă de pe sân, în timp ce tipa își va fi reajustat, calmă, sutienul.

Și tăcere.

Na, fix așa cum se întâmpla atunci când aveam și eu în mână o ţâţă patriotică, iar comunistul bătea la ușă!

Ce jignit m-am simţit! Chiar să nu facă ea nicio distincţie între un patriot adevărat și un comunist recolorat?

Asta era, nu făcea deosebire.

Cum am înţeles mai târziu, patrioata nu agrea, pur și simplu, ideea sexului frugal și improvizat, nici cu un patriot, nici cu un comunist și nici chiar cu preţul pângăririi Uniunii Teatrale, iar, prin intermediul ei, și a regimului totalitar în ansamblu. Da, era pentru alfabetul latin, dar temperamentul ei avea nevoie, totodată, mă înţelegi, pentru a se dezlănţui – iar posesoarea, eventual, a mârâi – să se afle undeva la cald, în pufos, unde să te pună la muncă pe rupte!

Undeva la vreo mie de kilometri de Uniunea Teatrală și de un soţ tot atât de mare patriot ca și ea.

Mi-a confirmat-o peste ani chiar comunistul.

Pe mine numai Marcela Bevziconi mă putea consola!

Marcela Bevziconi descinde la Uniunea Teatrală. Partea I

În sfârșit, ajungem la Marcela mea!

Hai, Marcela! Forza, Marcela! Arată ce știi, Marcela!

În aplauzele voastre frenetice, femeea aceasta legendară intră în acţiune.

În una din binecuvântatele zile ale primăverii lui 1989, cu vreo zece-cincisprezece minute înainte să debuteze încă una din căcaturile de şedinţe oficiale dedicate actului presărării, de către conducerea Uniunii Teatrale, a porţiei trimestriale de cenuşă pe cap, Marcela Bevziconi se înfiinţează într-o vizită informală la noul meu birou de la Uniunea Teatrală.

Proaspăt născuta opinie publică a republicii era bântuită în acele zile de aşa-zisele „Teze ale Comitetului Central al PCM, ale Prezidiului Sovietului Suprem şi ale Consiliului de Miniştri al RSS Moldoveneşti", care le făceau morală celor ce ies, ca şi mine, la mitinguri neautorizate (autorizate nici nu existau ca noţiune), punând, în piaţă, tot felul de probleme sâcâitoare, gen „limbă de stat", „democraţie", „alfabet latin" etc. Aşadar, toate uniunile de creaţie erau somate să ia în discuţie „Tezele…" cu pricina în prezenţa unui om de la CC, să-i dea dreptate CC-ului şi să-şi inventeze *ad hoc* aspecte negative în activitate.

Dulceaţa de Marcela Bevziconi se înfăţişează, aşadar, în biroul meu cu zece minute înaintea reprezentantului CC, un interval ce va pecetlui imaginea Uniunii Teatrale pentru următoarele două ore. Aceasta urma să fie tăvălită bine pe parchetul nou-nouţ.

Marcela mea nu este tot atât de patrioată ca şi alte tipe, în schimb ea adoră cinstit sexul. S-a înfiinţat intempestiv la Uniunea Teatrală, dintr-un motiv oarecum de înţeles: s-a săturat să mă mai cheme în culcuşul ei de-acasă.

„Porcule, cât o să te mai aştept?!", începe ea atât de promiţător.

Este femeia de care mă leagă cinci ani de sex variat şi dezinteresat, o tipă penibilă şi adorabilă în acelaşi timp, o femeie nesăţioasă de amor, dar, în fond, curată şi înduioşătoare, pe cât de moartă după sex, pe atât de incapabilă să facă rău cuiva chiar şi de dragul sexului. Având deci o moralitate mult superioară unor aşa-zise patrioate cu sexapil. O tipă, într-un cuvânt, din familia spirituală a lui *Boule de suif* a lui Maupassant, mai ales că este şi ea durdulie şi apetisantă peste tot.

Doamne, este atât de stupidă şi de simpatică, încât uneori mă gândesc că mi-aş fi dat şi viaţa pentru ea!

Oriunde ne-am iubit cu Marcela Bevziconi – la Uniunea Teatrală, la Teatrul Naţional ori la Ministerul Culturii (m-a urmat peste tot ca o fidelă tovarăşă de luptă) – în clipele cele mai delicate, când, de pildă, burticile goale ni se atingeau una de alta şi ea făcea înfiorată „M-m-ah!", ori când

prindea câte un orgasm mai savuros și se cufunda într-o tăcere profundă-profundă, niciodată Marcela nu uita unde ne aflăm și ce bine că ne aflăm anume acolo!

Vreau să spun că un fel de atitudine civică nu îi lipsea nici Marcelei Bevziconi. Mai mult, protestul ei avea, pot zice, o dimensiune poate chiar mai profundă decât al meu, una, dacă vreţi, existenţială. Dumnezeu, în colaborare cu părinţii, pusese în Marcela poftă de sex suficientă pentru vreo cincizeci de femei. După care o aruncaseră într-o lume frigidă, plină de prejudecăţi și invidie, gata să-i numere toate orgasmele și să-i dea câte un an de pușcărie pentru fiecare. Cum, cu asemenea temperament și destin, să nu ajungi să faci sex la Uniunea Teatrală și la Ministerul Culturii?!

Aș fi înţeles-o perfect dacă alegea să practice amorul chiar și la Consiliul Europei!

Mă întreb dacă nu cumva Marcela Bevziconi era mai motivată decât mine și dacă nu îmi era superioară în protestul ei.

…Când o văd intrând pe ușă, oh, cât regret inconvenientul vecinătăţii cu biroul șefului, unde urmează să aibă loc nesuferita adunare! De unde să știu că, împreună cu Marcela, vom descoperi, în doar câteva clipe, că, din contra, e o poziţionare neașteptat de ofertantă.

Marcelei i-a plăcut întotdeauna să îmbrace ceva nou pentru vizitele pe care mi le face la birou, așa cum crede că s-a întâmplat și de data aceasta, drept care îmi cere părerea. Cel mai des vrea să-mi știe opinia despre ţinute pe care mi le-a arătat deja. Pur și simplu, ea reușește să uite. În două domenii, memoria Marcelei își trădează mereu fragilitatea: ea uită când mi-a demonstrat pentru prima dată o ţinută nouă și când am făcut ultima dată sex. Mai ales la sex este foarte uitucă.

„Nici nu observi că am o bluză nouă! Îţi place?”

Traduc din limbajul Marcelei: „Chiar nu e bună să o smulgi de pe mine?…”

„Super”, zic.

Nu exclud însă nici probabilitatea că Marcela se întâmplă să mă confunde cu cineva căruia chiar a putut să nu-i arate ţinuta în cauză. Știu să înţeleg că un singur birou nu este în stare să stingă imensa sete de protest ontologic ce o animă pe Marcela Bevziconi. Pot doar să-mi închipui cât de mirat este acela, pus în situaţia să confirme că i-a fost arătată cutare ţinută, prezentată, de fapt, mie.

Nu apuc să rostesc până la capăt cuvântul magic „super” apropo de fermecătoarea bluziţă văzută cu o altă ocazie, că Marcela începe să și-o scoată.

Am rămas mască.

Să fi avut „super”-ul meu dintotdeauna atâta efect astăzi? Alteori mă chinuiam minute bune să o determin pe Marcela să mă lase, de pildă, să mă bag sub halatul ei și încă în condiţii de budoar. Nu ajungeam la ţintă decât cu preţul unor tentipuri extenuante. Astăzi, poftim ce figuri face într-o instituţie de stat!

Brusc, realizez cât de genială e găselniţa Marcelei!

Mă arunc să încui ușa ca Matrosov asupra ambrazurii.

„Super!”, îi salut gestul temerar în drum spre ușă, descheindu-mi din mers șliţul. Privelișteа ar merita să fie văzută, nu-i așa, de cineva care ar deschide acum brusc ușa și m-ar vedea cu cheia întinsă, șliţul descheiat, iar în planul doi pe Marcela dezvăluind jumătate din cel mai fabulos cur al Buiucanilor.

De pildă, să-l vadă reprezentantul Comitetului Central.

Făcând cale întoarsă spre bucile înfloritoare…

(Sfârșitul Părţii I)

Marcela Bevziconi descinde la Uniunea Teatrală. Partea a II-a

(Scurt rezumat explicativ al Părţii I:

Printr-o fericită coincidenţă, Marcela Bevziconi vine într-o vizită neanunţată la noul meu birou de la Uniunea Teatrală odată cu reprezentantul Comitetului Central. Înainte ca ultimul să deschidă gura, Marcela începe să-și scoată chiloţii. După o secundă de sfâșiere, eu aleg să petrec două ore antitotalitariste la fundul prietenei Bevziconi.)

Făcând cale întoarsă spre bucile înfloritoare, nu le mai pierd din priviri.

Numai că, scoţându-mi din mers sacoul, uit de controlul asupra pantalonilor descheiaţi care, căzuţi pe vine, sunt pe punctul să mă proiecteze la picioarele Marcelei, ceea ce, firește, nu i-ar displăcea deloc. În ultimul moment mă repliez.

Scoţându-și sutienul, Marcela mă pune în faţa faptului că, pentru astăzi, meteorologii au promis vreme, în general, frumoasă.

„Super!”, salut prognoza încurajatoare. (Vă rog insistent să vă obişnuiţi cu ideea că altceva nu voi fi în stare să articulez pe parcursul acestei scene.)

Ca orice bărbat, nu agreez preludiile lungi, dar repeziciunea Marcelei mă depăşeşte. Anume părţi ale constituţiei mele fizice le simt de-a dreptul exasperate.

Trebuie să începem prin a face abstracţie de repetatele bătăi în uşă, cărora Marcela le arată limba şi le adresează gesturi indecente, încurajându-mă să procedez de aceeaşi manieră. De un tratament similar se bucură şi insistentele apeluri telefonice.

Pot doar să-mi închipui cât de neliniştiţi sunt colegii mei. Cu zece minute în urmă eram aşa de prezent pe acolo, pregătit să asist la adunare şi, poate, să comit mutre comice, cu care să-i distrez, cum obişnuiam. Şi, deodată, na, m-am fofilat, lipsindu-i de distracţie! Cum am înţeles mai târziu, comunistul m-a căutat mai insistent decât toţi. Oh, dacă ar fi ştiut, licheaua, cu ce am de gând să mă ocup în plină adunare, precis nu s-ar fi calmat până nu mă smulgea din braţele extazului.

Ultimele bătăi, disperate, în uşă se aud când îmi înfig, lacom, mâinile în fesele acelea trandafirii.

Şi gata, nu mai sunt de recuperat! Puteţi să daţi şi cu tunul, să mă concediaţi, să mă arestaţi, să trimiteţi KGB-ul peste mine!…

După câteva momente de linişte, de după perete se aude o voce pe care nu o recunosc şi presupun că e a omului de la Comitetul Central.

„Stimaţi tovarăşi”, zice glasul şi înţeleg că e momentul potrivit să las mâna Marcelei să lunece pe membrul meu preocupat să se facă din ce în ce mai atent la cele întâmplate.

„În republică, spune oratorul, se desfăşoară o activitate practică pentru realizarea liniei strategice a partidului spre accelerarea dezvoltării social-economice.”

Greu de inventat o linie de start mai bună, chiar dacă Marcela a început accelerarea ceva mai devreme. De ce naiba şefii au prevăzut mătase pe pereţi şi nu pe podea?! Chiar dacă parchetul luceşte ademenitor, tot mai prevăzător este să-mi aştern sacoul pe el. Cu faţa în sus.

După o clipă de reflecţie, găsesc mai rezonabil totuşi să-l întorc cu faţa în jos.

„În ultimul timp se pune problema de a conferi limbii moldoveneşti statutul limbii de stat. Dar să nu uităm nicio clipă că problema limbii este extrem de delicată şi complicata.”

Limba perfect moldovenească a Marcelei îi demonstrează glumeţului meu din ce în ce mai încurajat că, din contră, problema nu că este complicată, este savuroasă, de-a dreptul, eu aș pune-o imediat să fie „limbă de stat”… eu, cum să spun…

Pentru o fracţiune de secundă, regret că peretele acesta mă împiedică să le prezint vorbitorului și asistenţei argumentul meu forte.

Fraza oratorului „E necesar să dezvoltăm în fel și chip bilingvismul naţional-rus” mă determină să-mi imaginez că Marcela întruchipează marele popor rus, mai ales că mi s-a lăudat cândva cu niște strămoși în acest sens. În același moment simt inspiraţia să fac ceea ce nu am mai încercat niciodată, o chestie citită în cărţile de specialitate, apărute în ultimul timp datorită, iarăși, *perestroikăi.*

„A-ha, îmi zic, după ce o aburc nu fără efort pe Marcela peste mine, asta trebuie să fie ceea ce se cheamă poziţia „69”!”

Încântată de improvizaţie, Marcela se grăbește să mă ajute să dezvoltăm minute bune, în paralel, un bilingvism de invidiat, cred, pentru toate naţiunile conlocuitoare din RSS Moldovenească.

Poate mai mult decât activitatea limbilor noastre m-a umplut de extaz să văd cum popoul Marcelei umpluse de-asupra nasului meu trei sferturi din biroul nomenclaturist. Iată, vedeam cu ochii mei cum bucile fantastice dezlocuiau, așa cum visam, trei sferturi din cei 45 de ani de comunism moldovenesc! Ce mult aș fi vrut să nu fie totul doar o iluzie optică, să rămân pentru totdeauna cu un birou ocupat pe trei sferturi de niște podoabe ca acelea!

Dar popoul Marcelei nu se rezumă la atât. Dilatându-se apoteotic, el dărâmă peretele și avansează impetuos în Piaţa Biruinţei, pe care o ocupă în întregime. Lenin ajunge, astfel, ca și mine, cu nasul între fesele gigantești.

Sunt atât de mândru pentru inovaţia în materie de poziţii sexuale pe care mi-a indus-o ședinţa, încât aștept, plin de mirare, ce alte surprize a adus cu sine omul de la CC.

„Trebuie să spunem de-a dreptul, tovarăși, că restructurarea fără întărirea *hozrasciotului* este imposibilă.”

De tăria *hozrasciotului,* noi cu Marcela chiar nu ne mai putem plânge! Simţim că e momentul să atacăm poziţia de luptă preferată. „În genunchiuţi?”, întreabă Marcela.

Nici nu apuc să-mi cânt refrenul și ea e în patru labe!

„Atmosfera din republică se caracterizează prin adâncirea democraţiei, prin lărgirea transparenţei, prin afirmarea tot mai mult a pluralismului de păreri.”

Am o revelaţie. De-odată înțeleg că omul de la Comitetul Central nu a venit la Uniunea Teatrală pentru nişte nefericite de „Teze…”, ci pentru a comenta – și încă așa de inspirat! – meciul care ne are ca participanţi pe mine cu Marcela. Simt cum devin dependent de intervenţiile demnitarului.

Intuiam că sexul la Uniunea Teatrală poate avea ceva special, nu aveam idee însă de proporţiile deliciilor pe care le furnizează atunci când are, ca ingredient, un comentator de la Comitetul Central. Am mulţumit, o dată în plus, providenţei și partidului pentru cooperarea lor atât de fructuoasă.

În timp, nu am mai putut să ne iubim cu Marcela la Uniunea Teatrală altfel decât în prezenţa unui înalt invitat. Am chemat-o după aceea la birou doar atunci când știam sigur că urmează o ședinţă gravă, cu o prezenţă obligatorie de la Comitetul Central. A trebuit să operez însă o selecţie din ce în ce mai riguroasă, mereu era nevoie de reuniuni mai ameninţătoare și mai isterice, vroiam, ca narcomanii, doze de excitant crescânde. Dacă problemele discutate nu erau suficient de periculoase, ne mulţumeam să alegem demnitari de rang din ce în ce mai înalt.

(Sfârșitul Părţii a II-a)

Marcela Bevziconi descinde la Uniunea Teatrală. Partea a III-a

(Scurt rezumat explicativ al Părţii a II-a:

Discursul sever al reprezentantului Comitetului Central se profilează, prin contrast, ca un fundal cu virtuţi accentuate de libido. Preocuparea ostentativă a partidului pentru probleme de limbă și, mai ales, poziţia sa inflexibilă în acest domeniu declanșează, prin compensare, un aflux de pulsiuni erotice, toate eliberate printr-o vivace varietate de mișcări de limbi operate de mine cu Marcela.

Cândva o construcţie indestructibilă, partidul, odată cu perestroika, a ajuns să fie sfâșiat de contradicţii, divizându-se în două tabere: în conservatori și în adepţii schimbării. Prin voia împrejurărilor, devenite, brusc, metaforice, noi cu Marcela Bevziconi ajungem să întruchipăm, în biroul de la Uniunea Teatrală, volens-nolens, cele două aripi ale partidului.

Ceea ce nu pot să spună partidului în cuvinte, limbile noastre îi adresează clitorisului („conservatorilor”), într-un caz, și glandului („revoluţionarilor”), în celălalt caz. Îmblânzirea celor două tabere ale partidului prin limba argumentelor este sugerată – și substituită – prin îmbunarea clitorisului și a glandului prin, pur și simplu, limbă.)

Oricât de cucerit aș fi de proces, nu sunt atât de nesimţit să nu observ că, deși participă la un sport care i-a plăcut întotdeauna, Marcela îl practică astăzi cu un entuziasm oarecum fără foc. E cam indispusă, Marcelușa mea, simt asta, dar nu o întreb momentan nimic, vă rog să mă credeţi, chiar nu sunt în stare!… Poate mai încolo… mai târziu… după…

Cum aș întreba-o ceva când ador s-o văd așa, în patru labe, lăsându-mă în voie „să adâncesc democraţia și să lărgesc transparenţa”!

Marcela mi-a livrat fundul de parcă mi-ar fi spus: „Na-ţi-l, fă ce dorești, nu îmi mai aparţine!…” De fiecare dată când popoul acesta suprarealist ajunge la discreţia mea, leșin un pic.

Parcă asta am vrut, spre asta am tins, mereu vreau să ajung aici!… La el visez când încep să-i deschei Marcelei bluzele, halatele, fustele, pantalonii, sutienele. Spre el mi se îndreaptă gândurile când tatonez cu limba buzele Marcelei, iar ea mi-o aspiră până în laringe, pe el mi-l imaginez când aspir, la rândul meu, trei sferturi din sânul ei de adolescentă. Mereu am pe ecranul conștiinţei mele tulburi, ca un far în ceaţă, cele două culmi gemene cu curbura lor dulce-dulce.

Și, de fiecare dată când ajung acolo, recompensa îmi covârșește așteptările, iar imaginaţia mea clachează, nefiind în stare să cuprindă necuprinsul.

Întotdeauna e mai mult!

Și astăzi, la Uniunea Teatrală, mai mi-am pierdut cunoștinţa.

Fiindcă o simt, cum vă spuneam, un pic abătută pe Marcelușa, este așa de reconfortant să am de a face cu un funduleţ totuși binedispus. Linia ce desparte bucile bucălate îi dă posteriorului mitic un fel de aer zâmbăreţ, e zâmbetul acela bine-cunoscut despre care se spune că e până la urechi.

Privim cu Marcela, concentraţi, în aceeași direcţie și, deși ne zdruncinăm un pic, încercăm, cu toate acestea, să ne focalizăm privirile în același punct de pe perete, pe care străpungându-l, ajungem să întâlnim privirea oratorului.

Acolo e localizată, simţim, bucuria noastră!

Omul simte asta, el vede, mai întâi, cum privirea imploratoare a Marcelei sparge peretele, făcând ferfeniţă mătasea, apoi îşi ridică ochii la celelalte două găuri, la nivelul privirii mele. Nu, eu nu-l interesez, aşa că revine la Marcela.

Îl derutăm, vedem bine că se opune, nu vrea, scârba, să ne dea ce-i al nostru. Începe să se agite, să se bâlbâie, nu mai poate face faţă situaţiei.

Tovarăşul nu are cum să observe că avem, de fapt, privirile complet saşii, întoarse înăuntru, unde se întâlnesc într-un singur punct, acolo de unde vrem să ne stoarcem extazul.

Mai e nevoie totuşi de ceva ca zăgazul să fie spart…

Ah, da, în acest punct, Marcela mă întreabă, de obicei, „Ţi-e bine?”, la care eu bâigui ineditul „Super”, şi ea atinge ţinta. După care pot s-o urmez şi eu.

Nu mă întreabă. Şi eu zic „Super”.

„Termină, zice Marcela, nu mă aştepta…”

Sacoul meu s-a strâns în două moviliţe în jurul genunchilor Marcelei şi încerc, în paralel cu vânatul frenetic al orgasmului, să netezesc puţin cutele, poate mai apuc – ce idee! – ceva din şedinţa conducerii Uniunii Teatrale.

Din biroul preşedintelui, oratorul de la CC se uită prin perete şi vede cum privirea îmi urcă în cap, ca a unui muribund.

Comitetul Central tresare, eu termin.

(Sfârşitul Părţii a III-a)

Marcela Bevziconi descinde la Uniunea Teatrală. Partea a IV-a

Comitetul Central tresare, eu termin.

„Gata?”, întreabă Marcela.

„Super”, zic.

„Ţi-a plăcut?”

„Super! Ţie?”

În acelaşi moment, ochii Marcelei se umezesc. „Când te chem să ne iubim la mine, nu vii!… Sau îmi promiţi că vii, eu stau şi te aştept ca idioata!… De câte ori mi-ai făgăduit, ştii cât de tare vroiam sex, muream, şi tu nu veneai!… Vii numai când îţi este ţie!… Ce, vrei să recurg la morcov?!”

La soţ Marcela nu mai recurge de ani buni de zile.

„Porcule, cât o să te mai aștept?!”

Deci acesta era motivul tristeţii ei.

Nu am cum să compromit acest eveniment crucial. E o premieră, prieteni, primul meu sex la birou! În realitate, nici Marcela nu vrea scandal, e mai mult așa, un ciob al acelui protest existenţial despre care vă vorbeam. Acum, când mă are la mână și știe că nu pot să scap, cu una, cu două, o ceartă adevărată este ultimul lucru la care se gândește.

În plus, astăzi sunt teribil de inspirat. Ședinţa de după perete îmi transmite un noian de entuziasm, dar unul adevărat, nu sictireala care îi muncește pe colegii mei. Îmi închipui cu ce mutre posace stau acolo. Când mi-l imaginez, în asistenţă, pe comunist stând lângă naţionalista lui înăcrită, îmi vine o idee.

„Marceluș, vrei cu degetele?…”

Se luminează. Am dat-o gata. De obicei, invitaţia aceasta mi-o făcea întotdeauna ea. Când survenea pauza de după primul orgasm și mă pregăteam să mă bucur de răgazul meritat, Marcela mă chema, de obicei, la respect: „Și eu?” Ea abia dacă simţise ceva. Degeaba încercam să o fac atentă la starea *hozrasciotului* meu, Marcela se grăbea să-mi amintească de unul din aspectele esenţiale ale anatomiei mele: „Doar mai ai degete!”

Astăzi, atâta creativitate și spirit de iniţiativă din partea mea au topit-o. Ce înseamnă să faci sex la o uniune totuși de creaţie!

Marcela este o amantă ideală. Nu există bărbat pe lume care să nu o poată face fericită în sex. Pentru asta ar trebui să nu aibă niciunul din cele zece degete. De fapt, chiar și fără ele, un ciot de mână pentru Marcela tot nu ar fi de lepădat.

„Alfabetul chirilic, aud peste perete, deservește de veacuri cultura poporului moldovenesc, este obișnuit pentru el, corespunde în ansamblu naturii fonetice a limbii moldovenești.”

Cum nu pot să-i replic direct tovarășului, recurg la limbajul internaţional al gesturilor, adică îmi folosesc, drept argument, degetul mijlociu.

„Ce fain!” suspină Marcela.

„Trecerea la alfabetul latin va necesita cheltuieli de miliarde…”

Aici simt nevoia să protestez mai hotărât, cu două degete. Le încrucișez acolo, în profunzimile Marcelei – încă un simbol internaţional, nu aţi uitat, acela al șansei?! Mișcarea de încrucișare urmată de pompări alerte chiar îi aduc Marcelei mult noroc.

A trecut, simt, de mijlocul distanţei spre extaz şi trebuie să inventez de urgenţă ceva ca să menţin această evoluţie ascendentă. O mână de ajutor oportună vine tot de la Comitetul Central.

„Afirmaţiile ce pun la îndoială faptul că poporul moldovenesc îşi are limba sa maternă sunt ştiinţific nefundamentate şi jignitoare pentru popor.”

Comitetul Central îmi oferă, fără să vrea, pretextul
să-mi folosesc, inevitabil, şi inelarul.

„Ce bi-i-i-ne-ne-ne!…”, face Marcela în ritmul mişcărilor mele pline de revoltă.

(Sfârşitul Părţii a IV-a)

Marcela Bevziconi descinde la Uniunea Teatrală. Partea a V-a

(Scurt rezumat explicativ al Părţii a IV-a:

Partea a patra s-a configurat ca o dispută principială între două discursuri antagoniste: cel al Partidului Comunist, conţinut în „Tezele Comitetului Central al PCM, ale Prezidiului Sovietului Suprem şi ale Consiliului de Miniştri al RSS Moldoveneşti”, adresat colectivului de colaboratori ai Uniunii Teatrale, pe de o parte, şi cel al comentariilor parodice pe marginea „Tezelor…” în cauză, exprimate de degetele mele şi transmise vaginului Marcelei Bevziconi, pe de altă parte.

Mesajul dur al partidului este demistificat prin intervenţiile falangelor, care nu fac altceva decât să ne trimită, metaforic, la ideea viciului congenital de care este marcat Partidul Comunist, acela exprimat în sugestiva expresie uzuală „a fi făcut cu degetul”.

Ceea ce altă dată Lenin „a făcut cu degetul”, adică Partidul Comunist, cu consecinţe monstruoase pentru omenire, are ca efect, în cazul nostru cu Marcela Bevziconi, prin acţiunea parodică a degetelor, un debordant orgasm, cum se va vedea în chiar debutul părţii a V-a.)

Este foarte uşor să deduci accederea Marcelei către orgasm…

Brusc, se opreşte din zvârcolirea ei şi se grăbeşte să-şi încrucişeze picioarele, fix cum am făcut eu cu degetele. Vă închipuiţi ce amploare a şansei vrea să sugereze? E cu mai puţin noroc însă pentru falangele mele, care sunt acaparate, brusc, ca într-un angrenaj de oţel. Uneori pocnesc.

Marcela m-a ameninţat de repetate ori, în plin extaz: „Doamne fereşte să le scoţi de acolo!”.

Așa că rămân cuminte cu combinaţia din trei degete în menghina aceea fierbinte și umedă pentru a prelungi cât pot fericirea Marcelei.

Urmează obligatoriile zece secunde postcoitale de tăcere profundă. Rari gânditori i-am văzut atât de prăbușiţi în ei cum e Marcela acum, încremenită în patru labe.

Este o pauză oarecum odihnitoare și pentru degetele mele. N-o să vă vină să credeţi, dar acestea ajung să te doară mai rău decât penisul. Acesta din urmă nici nu simte, de fapt, durerile din cauza excitaţiei. Degetele, am observat, nu se excită deloc.

Când Marcela își redesclește picioarele, vine adevăratul moment de respiro.

Marcela și le-a redescleștat, întrucât este gata pentru runda următoare.

„Da-a-a-r ţie-e-e nu-ţi pla-a-a-ce să-mi faci așa-a-a, cu de-ge-ge-te-te-le-e, știu-u-u că nu-ţi place-e-e, ţi-e greaţă-ă-ă!…”

De cinci ani ne iubim cu degetele, și de cinci ani Marcela zice că mi-e greaţă!

Dar eu știu cuvântul cu acţiune magică „Super!”

Instantaneu, termină a doua oară.

Marcela nu are orgasme mari sau mici, toate sunt, oarecum, la fel, iată de ce pe ea nu o poate mulţumi cu adevărat decât cantitatea lor. De regulă, undeva pe la al treilea atinge primul prag al bucuriei adevărate și îmi dăruie pauza mult așteptată, deși uneori are nevoie de patru. Pe zi, ar putea escalada câte două-trei astfel de praguri.

Încă un aspect care o face interesantă la pat este că, în momentul în care Marcela ajunge pe la al patrulea orgasm, hop! că și tu ești gata pentru al doilea! S-ar părea că, după ce au operat pe acolo trei degete ciolănoase, un membru, oricât de înrăit ar fi el, nu mai are ce căuta. Eroare! Acum, păsărica Marcelei, de o maleabilitate mult îmbunătăţită, se face foarte atentă la nuanţe și este pregătită să savureze delicata diversitate indusă de un penis chiar un pic mai relaxat. Uneori atât de relaxat, încât poate fi ușor evacuat printr-o contracţie a vaginului.

Marcela îl evacuează, el reintră, ea îl dă afară, el iar se insinuează!

O amuză atât de tare jocul acesta, încât, la un moment dat, izbucnește în râs, și atunci penisul ajunge să fie catapultat prin contracţia indusă de hohote. Spre hazul și mai mare al Marcelei!

Și așa, după ce s-a înfruptat dintr-o halcă de berbec copt, brânză de oaie, mujdei și mămăligă, penisul relaxat vine ca un foie gras.

Madam Bevziconi își trece în cont un orgasm franţuzesc!

Îi sfătuiesc prietenește pe tipii care citesc aceste rânduri să nu repete greșeala pe care am comis-o eu. Fascinat de posibilităţile vaginului Marcelei, am crezut că „amorul manual” este tot ce-și poate dori o femeie. Am dat-o în bară, firește. Niciuna nu s-a arătat încântată, iar unele, scandalizate, pur și simplu nu au mai fost în stare să continue amorul. De unde am dedus, fără să fi operat o statistică riguroasă, că păsările ca a Marcelei se întâlnesc cam câte una la suta de femei. Poate chiar mai rar.

Înţelegând treaba aceasta, am pus și mai mare preţ pe vaginul culturist al Marcelei Bevziconi.

„Sarcina constă, își încheia discursul, pe o notă majoră, omul de la CC, în faptul ca acest mecanism să funcţioneze din plin, să li se opună proceselor stihiinice, așa-zisei „democraţii a mitingurilor”, care îi abat pe oamenii muncii de la rezolvarea sarcinilor arzătoare ale restructurării”.

Pentru prima dată în derularea ședinţei grave suntem cu Marcela în asentimentul deplin al vorbitorului. Chiar așa, „mecanismul urma să funcţioneze din plin”, gata „cu procesele stihiinice” și cu „democraţia mitingurilor”, iar eu cu ea, ca „oameni ai muncii”, nu mai trebuia „să ne abatem de la rezolvarea sarcinilor arzătoare ale restructurării.”

Aici da, eram de acord!…

Când o văd pe Marcela bine împachetată și fardată, nu mă pot abţine să nu-i dau numaidecât chiloţii jos. Diferenţa de înălţime de vreo treizeci de centimetri ce ne desparte poate face irealizabil, este adevărat, amorul în picioare. Nu însă și acum, când iubita și-a prevăzut cizme cu tocuri înalte, iar eu îi furnizez, în plus, sub tălpi, o colecţie de „Literatura și Arta”, vara-toamna 1988.

Cu unul din numere găzduind chiar „Tezele…” proaspăt prezentate de omul de la CC.

Aeterna perestroika

Niciodată nu am fost sigur că *perestroika* lui Mihail Sergheevici va învinge, până la urmă. Ceea ce am înţeles însă cu tărie este că, în ce mă privește, „viaţă după *perestroika*” nu există.

Ei da, a venit pe bune multă libertate, nu a mai trebuit să te autocenzurezi, să ai grijă până unde mergi cu criticile, erai liber să critici orice și oricum. Dispăruse însă neliniștea și veghea, iar senzaţia că ai

obţinut totul înainte de a se fi încheiat lupta îţi vlăguia, nu ştiu cum, energiile.

Ca să înţelegeţi mai bine starea de spirit în care eram, vă propun să vă imaginaţi că o femee irezistibilă v-a fermecat şi vă pregătiţi pentru un asediu de uzură, iar ea vă spune, după primul schimb de amabilităţi: „Ce zici de-o partidă de sex bestial?”

Nimeni nu vroia să se trezească din beţia „happy end-ului” şi, din cauza aceasta, sentimentul de precaritate care stăruia în aer era uneori covârşitor.

Astăzi, printre istorici nu există unanimitate. Unii opinează că fenomenul politic cunoscut cu numele *„perestroika”* s-a încheiat în anul 1989, alţii sunt de părere că 1991 este cel ce i-a marcat sfârşitul.

Pentru mine mai continuă şi astăzi.

Aeterna perestroika!

Când am văzut încotro se îndreptau lucrurile după 1991 (şi se mişcau, cum bine v-aţi convins, din prost în mai prost), nu am mai putut să fiu liniştit. Dacă, până la Declaraţia de Independenţă, avuseserăm sentimentul că istoria ne transportă într-o maşinuţă focoasă pe o autostradă europeană, după această dată, maşina-istorie a intrat în hârtoapele şi gropile Moldovei Independente şi s-a făcut ţăndări.

Toate au luat-o razna.

Şi Uniunea Teatrală, şi ţara.

Nimic din ce îmi propusesem să schimb la Uniunea Teatrală nu a mers. După 1991 s-a văzut că, deşi am încăput cu toţii în republica nou-nouţă, banii ţării ajungeau doar pentru o parte dintre noi. Pentru foştii nomenclaturişti, pentru noii parveniţi, pentru hoţi şi pentru afacerişti. Pensionarii, profesorii şi artiştii s-au dovedit a fi de prisos. Fiindcă se zicea că e democraţie şi nu e democratic să ne extermine, ne-au aruncat şi nouă câte un ciolan ca să nu murim de foame.

Teatrele noastre nu au fost în epoca sovietică decât nişte subsecţii ale secţiei de propagandă a CC. Nu se cunoaşte niciun exemplu de spectacol ori măcar replică care să fi lovit, fie şi voalat, regimul. Chiar şi în vâltoarea evenimentelor din 1989-1991, teatrele noastre au stat, cuminţi, deoparte. Şi, fiindcă nu au ştiut să fie instituţii temute sau măcar respectate în totalitarism, nu aveau cum să fie luate în seamă de noile guvernări şi noii capitalişti.

Până în 1989, directorii de teatre se temeau de Partidul Comunist al lui Bodiul, astăzi tremură de frica Partidului Comuniştilor al lui Voronin.

Când am venit eu la Uniunea Teatrală, aceasta era o organizaţie prăfuită. Astăzi s-a acoperit de mucegai. Mătasea de pe pereţi nu mai lucește, iar când calci pe parchetul unde ne-am iubit cândva cu Marcela, plăcuţele de lemn sar în sus ca și clapele unui pian străvechi.

Și spiritul cazon cu care am luptat atât astăzi s-a instalat definitiv și mortal.

Cât despre ţară…

Niciunul din scenariile pesimiste pe care le compuneam în 1991 pentru noua noastră republică nu a fost mai sumbru decât acela care s-a împlinit în fapt.

Și asta pentru că nimeni, în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească – acum am înţeles-o atât de bine – nu se aşteptase, în anul 1985, la o *perestroikă*. Moldovenii, după douăzeci de ani de stagnare brejnevistă, ar mai fi zăcut bine-mersi alţi douăzeci de ani de stagnare, modelul Cernenko, dacă acesta din urmă nu crăpa. Apoi putea să mai revină o epocă stalinistă, un dezgheţ hruşciovist și încă o stagnare brejnevistă. După care am fi avut nevoie să ne batem cu miliţia și armata nu vreo două luni, cum s-a întâmplat în realitate, ci vreo doi ani pentru limbă și alfabet. Numai aşa am fi știut să le preţuim.

Fiindcă am câștigat totul cam pe degeaba, am vânturat „cuceririle” noastre tot aşa, ca pe o pomană inutilă.

Nenorocirea Moldovei este că, în anul 1991, în locul unor nomenclaturişti sovietici mediocri au venit la guvernare nişte reformatori democraţi mediocri. Care nu puteau să construiască altceva decât o economie de piaţă, o democraţie și o Independenţă după chipul și asemănarea lor.

Mediocri sunt aceia care cred că, dacă ai scris în Constituţie nişte lucruri, acestea funcţionează de la sine. Aşa că și economia de piaţă, și democraţia, și Independenţa au fost, în Moldova noastră, mai mult „scrise” decât reale.

Și, după ce le-au scris pentru alţii, noii guvernanţi s-au lăsat vrăjiţi de putere și de bani. Vai, ca hoţi au fost tot atât de mediocri ca și miniștri. Pe bune, tipii ăştia nu au știut să iubească cu talent nici măcar puterea și banii.

Am înţeles mai bine ca niciodată lucrul acesta când, după zece ani de „democraţie scrisă”, la putere au acces hoţii talentaţi ai lui Voronin. Care au trecut foarte uşor peste ce era scris și au știut să confişte de la mediocri tot: și putere, și bani, și Independenţă, și asta pentru că primul lucru pe care l-au

înţeles ei este că, dacă vrei să furi în voie, trebuie să le dai – ori măcar să te faci că le dai – pensionarilor pensii, iar profesorilor lefuri.

Iată de ce, Partidul Comuniștilor este singurul din Moldova care a guvernat ţara două mandate la rând.

Bilete la teatru pe post de salarii

Se știe ce înseamnă o ţară-eșec. Este aceea în care echilibrul dintre cei ce fac ceva și cei care distrug ce clădesc primii este unul perfect. Specificul ţării-eșec Moldova rezidă în faptul că, la noi, în cele două posturi s-au produs unii și aceiași oameni.

Zidari care, până la amiază, înalţă o casă, iar în a doua jumătate a zilei sunt cuprinși de o poftă dementă să o demoleze.

În Moldova, preşedinţii de colhozuri au distrus colhozurile, comuniștii au deturnat comunismul, democraţii au compromis democraţia, unioniștii au înmormântat unionismul.

Meșterii Manole nebuni ai vremurilor noastre.

Nimic nu putea confirma mai bine faima moldovenilor de popor pașnic decât războiul transnistrean, care le-a fost impus cu succes.

Nu a lipsit nici mirajul privatizării, de care s-au lăsat vrăjiţi cu toţii: și foștii comuniști, și noii democraţi, și preşedinţii de colhozuri.

Chiar și poeţii. Între o poezie patriotică și un manual de istorie trucat, poeţii noștri au mai privatizat-subtilizat câte o chestie.

Mai presus de orice însă toţi guvernanţii noștri de până la a doua venire a comuniștilor, în 2001, au știut să nu dea salarii și pensii cetăţeanului. Au fost așa de talentaţi la chestia asta.

Între a aloca bani pentru salariile profesorilor și pensiile bătrânilor din raionul Florești, de pildă, și celor din raionul Cimișlia, guvernanţii anilor nouăzeci alegeau, de regulă, să și-i aloce lor. Îi „plimbau” în tot felul de afaceri, creditări și tranzacţii timp de o lună-două-trei-patru-cinci și, după ce se alegeau cu dobânzi frumușele, le dădeau, în sfârșit, profesorilor lefuri și pensionarilor pensii. Atâta economie se pricepeau să facă.

Practica au lansat-o democraţii lui Snegur, au adus-o la desăvârșire agrarienii lui Sangheli, de la care au preluat-o și capitaliștii lui Sturza.

Îmi amintesc că, prin 1999, venisem în vizită la maică-mea în sat și, la un moment dat, ne-am lansat cu ea într-un fel de dispută-competiţie pe tema: „Ce întârzie mai mult: leafa mea ori pensia ei”. Credeam că o las mască zicându-i că, eu, mamă, în funcţia mea de ditamai Director al

Departamentului Teatru, Muzică, Film la Ministerul Culturii (mai sus de mine, mamă, stau doar doi viceminiștri și ministrul), zic, în această funcţie a mea, nu am ridicat leafa de patru luni. Mă crezi?

Director de departament, îţi imaginezi?!

La care mama mă întreba, cu lacrimi în ochi, când în sfârșit o să-i dea pensia „democraţii voștri nenorociţi, în guvernul cărora slujești, pentru că eu nu am mai ridicat-o de un an de zile”.

Era epoca în care, în locul salariilor, ni se propunea un fel de schimb natural de sorginte feudală. De cele mai multe ori, oamenii erau recompensaţi cu chiar produsul muncii lor. Muncitorii de la fabrica de încălţăminte, de pildă, primeau câte o sută-două de perechi de pantofi, pe care trebuiau să-i vândă ca să-și adune o leafă. Alţii ridicau, cu sacii, detergenţi, parfumuri, paste, săpun.

Și așa, Moldova noastră s-a transformat într-o imensă republică-tarabă.

Până astăzi, debaralele multora din apartamentele noastre mai sunt bucșite cu pantofi, cârlige pentru rufe și ulcioare din epoca „schimbului natural”.

Era bine pentru cei care produceau ceva, mai puțin pentru noi, paraziţii din ministere. Chiar și actorii se descurcau de bine de rău, pentru că prezentau spectacole la ţară și se alegeau, cel puţin, cu cartofi, untdelemn sau carne.

În fine, nu ne-au lăsat nici pe noi, funcţionarii de la Ministerul Culturii, la ananghie. Ni s-a propus, pe post de salarii, să mergem să ne alegem haine la fabrica de confecţii „Ionel” sau mobilă la fabrica de mobilă, cum au și procedat unii dintre noi.

Fiindcă eu, așa cum v-am accentuat, eram șef pe teatre, cu ce credeţi că am fost remunerat? Aţi ghicit, cu bilete la teatru. Astăzi, în anul 2009, am epuizat doar jumătate din stocul de bilete la teatru pe care le-am primit, cu titlu de salariu, în 1999.

Acum înţelegeţi mai bine de ce *perestroika* mea trebuia să continue cu orice preţ. Inclusiv în forma în care o testasem atât de fericit cu Marcela Bevziconi la Uniunea Teatrală.

Ludmila-Ludmila!

Într-adevăr, am activat, cum vă zic, la Ministerul Culturii, între 1997-2000, într-un post, cum vedeţi, barosan, acela de Director al Departamentului Teatru, Muzică, Film.

Exact în epoca în care nu existau bani nici pentru teatru, nici pentru muzică, nici pentru film. Bine că măcar ne dădeau salarii sub formă de sacouri şic marca „Ionel” o dată la patru luni.

Din lipsă de bani, normal că nici să muncim nu prea aveam chef. Oameni miloşi, superiorii noştri nu ne prea goneau din urmă. Le era oarecum să ni se uite în ochi, după ce că nu ridicam salarii. La rândul nostru, ne feream privirile de actori şi regizori, pe aceeaşi chestie.

Aşadar, activitate – ioc, disciplină – ioc. În situaţia aceasta era de dorit să…

Oh, mai bine vă vorbesc despre altceva!

…Pe ea o chema Ludmila-Ludmila… Aşa îmi plăcea să-i zic, „Ludmila-Ludmila”! Suna ca un început de poem!

Ludmila-Ludmila!

Blonda Ludmila-Ludmila!

Graţioasa Ludmila-Ludmila!

Defila pe coridoarele largi ale Casei Guvernului ca un model pe podiumuri europene. Aproape.

Era femeea cea mai elegantă din sediul acesta, nimeni nu se îmbrăca cu mai mult stil şi nimeni nu mirosea mai seducător decât ea. Când aveam să-mi bag nasul în chiloţii ei, voi fi descoperit acolo – şi asta la orice oră a zilei sau a nopţii – exact ce auzeam în reclame apropo de „parfumul pajiştilor alpine”, „prospeţimea dimineţilor de vară”, „mirosul îmbătător de levănţică”.

Ludmila-Ludmila era obsedată de curăţenie. Era, sunt convins, cea mai curată funcţionară din Guvernul Republicii Moldova! Dacă ar fi avut posibilitate, ar fi făcut baie de cinci ori pe zi. Fiindcă nu se putea, făcea numai de patru.

Nu ai fi zis că e doar şefă pe dereticătoarele din Casa Guvernului.

Nu mergea! – plutea printre noi, funcţionarii din ministere. Elegantă şi provocatoare, în minijupe, de cele mai multe ori.

O antilopă printre hipopotami!

Şi tot ca antilopele îşi scutura, la intervale, codiţa când ceva îi atrăgea atenţia.

Am avut nesperata şansă să-şi fluture codiţa când s-a uitat, pe-o secundă, la mine.

Nu aţi văzut hipopotam mai fericit!

În aceeaşi zi ne-am iubit, după program, în biroul meu de director.

O activitate, în sfârşit, serioasă era pe punctul să demareze în departament.

Ludmila-Ludmila!…

Avea toate darurile unei femei seducătoare şi încă unul în plus. Te vrăjea cu el şi asta pentru că era unul spontan, nu studiat ca la celelalte. Nu am mai întâlnit aşa ceva.

Orgasmul se imprimă pe chipul femeii, ştiţi şi voi, printr-o largă varietate de expresii. Este uneori o crispare, o grimasă încremenită, un început de plâns. Alteori, figura ei se face cu totul inertă, ca în pragul morţii. Unele te sperie devenind albe ca varul, altele se rumenesc ca o pătlăgică.

Ludmila-Ludmila!…

La ea era ceva cu totul special. Cel puţin, eu unul nu mai văzusem aşa ceva. După ce, în tumultul actului, se crispa şi ea ca de o durere, cum ni se întâmplă mai tuturor, odată cu dezlegarea orgastică, pe chipul Ludmilei-Ludmila se aşternea zâmbetul cel mai cuceritor din lume.

Ai fi zis că are un bec în cap şi orgasmul declanşa instantaneu lumina.

Nu era simpla relaxare a muşchilor, care împrumută feţii conturul unui surâs. Şi nu era doar un început de zâmbet. Era unul aşa de generos, se oprea exact în punctul din care ar fi început să devină, pur şi simplu, un râs plin de fericire.

Este zâmbetul ce apare pe chipul unor oameni în somn atunci când visează ceva teribil de frumos.

Se revărsa peste tine ca o lumină diafană…

Poate tocmai cu zâmbetul acesta a ştiut să mă înlănţuiască de ea!

Un periplu erotic prin Casa Guvernului

Să examinăm cu atenţie Casa Guvernului, unde activam la sfârşitul anilor ’90 împreună cu Ludmila-Ludmila.

Începem cu aripa laterală a sediului, cea dinspre strada Bănulescu-Bodoni. Când intraţi în incintă, vedeţi în stânga, la parter, geamul unui singur birou. Nu ştiu ce găzduieşte acum, în anul 2000 era biroul şefei stafului tehnic al blocului.

Al Ludmilei-Ludmila!

Adică, un loc bun să faci sex la birou. E un spaţiu strâmt, de fapt, de doar doi pe trei metri, dar are tocmai un scaun, o masă, un fotoliu şi cogeamite doi metri pătraţi de podea.

Lângă micul birou e postul poliţistului de la intrarea în sediu. Fiindcă, serile, uşile casei Guvernului dinspre strada Bănulescu-Bodoni se încuiau, poliţistul se muta peste noapte la postul de la intrarea centrală a blocului.

Pe asta am contat cu Ludmila-Ludmila când ne-am lăsat pradă mângâierilor şi, mai apoi, gemetelor în micul şi ospitalierul ei birou. Închipuiţi-vă mirarea noastră când, ieşind îmbunaţi de acolo am dat nas în nas cu poliţistul ce stătea chitic, ca un partizan, la postul pe care trebuia de mult să-l fi abandonat.

Mai rar aşa devotament unui post!

Acesta-i traseul pe care l-au parcurs oamenii legii în Moldova: în 1989 ne băteau cu bastoanele, în 2000 se făcuseră nişte voyeuri dementi, iar în aprilie 2009 au format „coridoarele morţii" prin care erau forţaţi să treacă adolescenţi nevinovaţi.

Sunt ca lutul, cum vedeţi, poţi face orice din ei. Şi au un suflet tot aşa, din lut.

Dar Ludmila-Ludmila era şefă nu doar pe micul ei „cabinet", ci pe jumătate din birourile Guvernului Republicii Moldova! Inclusiv pe ale unora dintre miniştri, viceminiştri etcetera. În sensul că ea dsitribuia dereticătoarelor cheile de peste tot. Vă închipuiţi câte spaţii de iubit! Dacă nu ar fi alungat-o comuniştii din serviciu, în anul 2002 (eu plecasem încă înainte de accederea brutelor la guvernare), am fi ajuns, cred, să le folosim pe toate.

Am avut însă şi un mic regret în acest sens. Păcatul cel mare era că Ludmila-Ludmila nu era responsabilă decât cu cheile unei singure jumătăţi de sediu, cealaltă, unde era biroul prim-ministrului Tarlev, aflându-se în gestiunea colegei ei.

Ar fi fost o chestie să ajungem pe acolo!

Dar las' că Tarlev nu ne-a scăpat oricum!

Să continuăm periplul nostru erotic prin sediul Guvernului Republicii Moldova.

Tot acolo, la parter, unde e biroul Ludmilei-Ludmila şi postul de poliţist, mai e o sala de conferinţe. Când intraţi, aşadar, în sediu dinspre Bănulescu-Bodoni, la dreapta e vestiarul, iar alături e uşa unei săli de conferinţe.

Vreau să zic, un alt loc bun să faci sex la birou.

Numai că, sala imensă fiind situată la parter, nu puteam exclude deloc probabilitatea de a fi pândiţi deja de voyeurii din stradă. Iată de ce,

Ludmila-Ludmila mă conducea serile după program din sala de conferinţe, printr-o ușă din spatele scenei, într-un mic culoar, în care dădeau câteva uși.

„Sala de audienţe a președintelui Republicii Moldova”, era scris pe una dintre ele.

Iarăși un loc bun să… ştiţi dumneavoastră.

Chiar asta era, sala de audienţe a președintelui ţării, chit că se situa în Casa Guvernului. Asta ca să fie mai departe de șeful statului, să nu-l sâcâie cetăţenii.

A fost singurul meu contact cu ceva legat de președintele Voronin. Dar unul, oricum, memorabil. Pot să spun că am abuzat de un birou de președinte comunist. Chiar dacă Voronin însuși cică nu călcase niciodată pe acolo.

Urcăm la etajul trei, la Ministerul Culturii. Biroul 234 (nu mai știu ce număr e acum) e cât budoarul unei curtezane. Aici îmi desfășuram bășinoasa activitate de director de departament neremunerat, împreună cu subalternii mei.

Spaţiu generos, nenumărate suprafeţe ademenitoare: mese, scaune, fotolii, pervazuri și vreo 16 metri pătraţi de podea! Adică, încape fără probleme o orgie întreagă.

Urcaţi mai sus, la etajul cinci: e sala unde premierul susţinea, uneori, conferinţe de presă la o masă de stejar de vreo cinci metri. Pe bune, foarte comodă.

Ori de câte ori îl vedeam la televizor pe premierul Tarlev vorbind la acea masă în conferinţe de presă, deasupra codrului de microfoane cu explicite conotaţii falice, îmi ziceam: „Ah, Vasile Pavlovici, Vasile Pavlovici, dacă ai şti mata!…”

Praful Independenţei

Într-o zi, Ludmila-Ludmila mi-a zis că o să-mi arate ceva cu totul special. Și dacă era așa, îmi rămânea mie să deduc că se va lăsa și cu un amor special.

Mai priviţi o dată, vă rog, la Casa Guvernului. Dacă număraţi, vă convingeţi, nu-i așa, că are șase etaje. Primul e tehnic, la următoarele trei stau câte un minister-două, iar la cinci e conducerea Guvernului. Cam atât.

Și al șaselea?

Era unul semiabandonat, nu au mai găsit miniștri și pentru el. Așa ai fi gândit dacă nu știai ce destinaţie avusese în comunism. Dacă celelalte etaje

găzduiau, ca și în perioada sovietică, ministere, aici nu au știut ce să pună în loc. Era pe jumătate abandonat, pe jumătate pregătit pentru reabilitare. Mobila din toate birourile fusese îngrămădită în câteva dintre ele. Tmp de zece ani de independenţă, noii guvernanţi nu au știut să-i dea vreo destinaţie, așa că zăcea în delăsare și neorânduială.

Într-o seară, când programul se încheiase, Ludmila-Ludmila mi-a zis, așadar, că vrea să-mi arate ceva special, iar specialul acesta se afla chiar la etajul despre care vă zic. La șase.

Ne-am apropiat fără zgomot de una din uși, ea a descuiat-o și, prevenindu-mă că nu e lumină, m-a introdus în bezna mirosind a praf și aer stătut.

Nu era însă complet întuneric. Ochii mi s-au adaptat relativ repede și am putut distinge ambianţa, ajutat de lumina puternicelor reflectoare din Piaţa Marii Adunări Naţionale.

„Mi s-a spus că a fost ceva de-a KGB-ului”, mi-a murmurat Ludmila-Ludmila, așteptând să vadă efectul, pentru că știa că o să mă impresioneze. Chiar eram marcat. „Curentul l-au tăiat”, mi-a mai șoptit iubita.

A fost singura mea întâlnire cu KGB-ul.

Ne-am cunsocut pe întuneric, cum vedeţi, într-o ambianţă răvășită, în praf și aer lânced, cu hârtii și capete de șnururi pe jos. Mai presus de orice însă, în preajma unor instalaţii ce ocupau nouăzeci la sută din incintă. Văzusem la televizor așa ceva, într-un film despre Securitatea românească, instalaţii de interceptare a convorbirilor telefonice. Erau semidezmembrate, cu măruntaiele firelor revărsate.

Totul acoperit cu o pătură de praf depus de un deceniu. După declararea Independenţei, fuseseră demontate la ordinul, probabil, primului nostru premier democrat Mircea Druc și lăsate vraiște.

(Las’ că Voronin s-a priceput foarte bine să le redea vechea destinaţie!)

Iubita mi-a spus că dereticătoarele nu au voie să facă ordine pe acolo.

Trebuia să-i arăt blondei de lângă mine cât preţuiesc surpriza ei și i-am masat, cu tandreţe, o fesă.

Și Ludmila-Ludmila și-a agitat codiţa!

Și așa, în întunericul acesta prăfos, pe singura masă ce se găsea înghesuită acolo, la care șezuse, probabil, responsabilul de buna funcţionare a tehnicii de interceptare a convorbirilor telefonice, mi-am așternut sacoul marca „Ionel” și mi-am culcat-o pe el, în sărutări, pe Ludmila-Ludmila. În

ce mă privește, am rămas în picioare lângă masă, astfel încât să-i pot avea graţioasele picioruşe pe umeri.

Și atunci am văzut pe geam, deasupra bretonului iubitei, priveliștea pe care nu o puteam avea din biroul meu de la Ministerul Culturii, situat cu trei etaje mai jos.

Se vedea în toată deschiderea ei Piaţa Marii Adunări Naţionale, cu punctul ei central, locul unde se aflase cândva monumentul lui Lenin. Acolo unde, la 12 martie 1989, ne bătuserăm cu miliţia pentru a sta trei secunde lângă Vladimir Ilici.

Și tot ce a urmat după acel 12 martie s-a perindat fulgerător prin mintea mea, încât m-am speriat ca de un sfârșit iminent. Tot vălmășagul de evenimente, întâmplări și chipuri, toată zbaterea nebună și fără rost… Marea Adunare Naţională… Podul de Flori… Declaraţia de Independenţă… Războiul din Transnistria… Venirea agrarienilor… Venirea comuniștilor… Totul mustind de amărăciune și dezolare… Totul – o ardere inutilă în gol… în gol!… în gol!!!…

Și, peste viermuiala deșartă a unui timp ingrat, în camera aceea cu praful ei de un deceniu, peste regrete, dezamăgiri și lacrimi, s-a revărsat deodată lumina diafană a celui mai fermecător zâmbet de femeie pe care l-am văzut vreodată.

…Astăzi, eu am ajuns un ins îmbătrânit prematur și singur, iar Ludmila-Ludmila își agită codiţa în insulele Canare, unde a pus copiţica pe un focos pensionar spaniol.

În loc de încheiere

„Fost-au gândul mieu, iubite cititoriule, să fac Letopiseţul Ţărâi noastre Moldovă din descălecatul ei cel dintâi, carele au fostu de Traian-împăratul și urdzisăm și începătura letopiseţului.

Ce sosiră asupra noastră cumplite acestea vremi de acmu, de nu stăm de scrisori, ce de griji și suspinuri. Și la acestu fel de scrisoare gând slobod și fără valuri trebuește. Iară noi prăvim cumplite vremi și cumpănă mare pământului nostru și noauă.

Deci priimește în ceastă dată atâta din truda noastră, cât să nu să uite lucrurile și cursul ţărâi…”

Aș fi putut spune și eu, pe urmele lui Miron Costin, că, din cauza „vremilor cumplite”, „nu stăm de scrisori, ce de griji și suspinuri”, dacă nu aș fi avut șansa unui mic răgaz care astăzi mi se pare atât de pașnic.

Dacă nu începeam cartea de faţă în octombrie 2008, după 7 aprilie 2009, când poliţiștii lui Voronin au ucis tineri nevinovaţi, nu aș mai fi fost în stare să o scriu.

În 1989, miliţia lui Voronin ne-a oprit în faţa Comitetului Central, iar în 2009, fostul general sovietic i-a împins pe studenţi să devasteze clădirea cu pricina. Locul unde am vrut să facem dragoste cu iubita, ca într-un apogeu al amorului protestatar la birou, adică sediul fostului Comitet Central (astăzi Parlamentul ţării), a fost incendiat.

I-au dat foc, cum bine cunoaşteţi, oamenii Serviciului moldav de Informaţii, fiind însă arestaţi și uciși tineri inocenţi.

Istoria se mișcă, de regulă, în două tacturi: fie o ia înaintea evenimentelor, fie bate pasul pe loc.

În Moldova se întoarce mereu înapoi.

Cu douăzeci de ani în urmă luptam pentru banala normalitate de a ne vorbi limba cu toate virgulele și cuvintele ei, așa cum se întâmpla peste un râu de cincizeci de metri. Astăzi luptăm pentru normalitatea unei libertăţi precum e cea ce se regăsește – iarăși – peste același râu de cincizeci de metri.

Pentru prima dată îmi văd perestroika ameninţată.

Pentru prima dată trăiesc ceea ce nu am mai simţit de treizeci de ani: am început să mă tem.

Unii sunt de părere că 7 aprilie este abia începutul.

Octombrie, 2008 – mai, 2009

Trușeni

29 iulie 2009, reînvăţarea speranţei

Ieri, comuniștii au fost înfrânţi într-un scrutin anticipat, provocat de ei înșiși!

Ţara a încremenit neîncrezătoare.

Trebuie să reînvăţăm a spera.

Datorăm cele întâmplate unei generaţii născute în anii perestroikăi, cea care, la 7 aprilie 2009, a scris preludiul prăbușirii regimului Voronin.

Este, deocamdată, tot ce a dat mai bun Moldova în ultimii douăzeci de ani.

Victoria de ieri este în primul rând a acestor tineri.

30 iulie 2009, ora 5 dimineaţa